

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ OSMÝ ROČNÍK

2

Ke vztahu politiky a raketové jaderné války

Problém války a míru je v současné době jednou z nejaktuálnějších otázek. Vědeckotechnický pokrok a revoluce ve vojenství zkomplikovaly problém války a míru, nastolily množství otázek, kterými se musí marxisticko-leninská teorie zabývat. Současná etapa je charakterizována zostřením rozporů a boje mezi socialismem a imperialismem. Narůstá intenzivní materiální příprava na válku. Imperialismus ve snaze řešit prohlubující se krizi celého společenského systému stále častěji sahá k ozbrojenému násilí, celou dosavadní historii dokazuje, že jeho politika plodí války.

Marxisticko-leninské učení věnuje významné místo zkoumání války a politiky v současné etapě. Marxistické řešení tohoto vztahu je spolehlivým základem pro objektivní určení podstaty každé války a má rozhodující význam pro správnou orientaci lidových mas. Tím více to platí pro současnost, kdy vztah politiky a raketové jaderné války závažně falzifikují a zkreslují buržoazní teoretikové.

Vztah války a politiky

Problematiku válek v celé jejich složitosti a rozpornosti zkoumá vedle řady specifických vědních oborů i marxismus-leninismus, jeho učení o válce a armádě jako součást historického materialismu. Marxisticko-leninské učení o válkách se stalo nedílnou součástí materialistického pojetí dějin. Je tomu tak mimo jiné i proto, že válka podstatným způsobem zasahuje nejen do života jednotlivců, ale celých tříd, národů a společenských systémů. Bedřich Engels, zakladatel marxisticko-leninského učení o válce a armádě, pojímal válku jako společensko-historický jev, který má svou genezi, vývoj i historii. Klasikové marxismu-leninismu zkoumali válku v celé její celistvosti, v úzké souvislosti s ostatními společenskými jevy, přitom však v různorodé, mnohotvárné jevové stránce, pokládali za hlavní odhalení skutečné podstaty, určení těch nejpodstatnějších vztahů,

kteřé rozhodujícím způsobem ovlivňují její původ a vznik.

Odhalování a postihování hlavního a podstatného v každé válce předpokládá zkoumat otázku příčin vzniku války, jaké podmínky její zrod ovlivňují, jakou sociální funkci plní. Z předmarxistických teoretiků postihli určitou spojitost války a politiky, jako obecný podstatný vztah, někteří ideologové pruského Německa. Nejrealističtější názor vyslovil vojenský teoretik generál Carl von Clausewitz (1780—1831), který první definoval válku jako prostředek uskutečňování politiky. Ve svém spise „O válce“ Clausewitz říká:

„Válka je pouze pokračováním politiky jinými prostředky... Co je pak ještě příznačné pro válku samu, týká se pouze své různé povahy jejích prostředků... Válka je jen část politických styků... rozhodně

není něčím samostatným, ... válku vyvolávají jen politické styky vlád a národů, ... válka není nic než pokračování politických styků, do nichž se přimísí jiné prostředky." (Clausewitz, C.: O válce, Naše vojsko, Praha 1959, s. 36 a 556)

Tato Clausewitzova teze se stala obecným východiskem pro objektivní určení podstaty války. Clausewitz k těmto názorům dospěl na základě zkoumání válek své doby. Překonal omezenost dosavadních teorií a pochopil, že tím společným, obecně platným pro všechny ozbrojené konflikty je především oblast politiky. Definice války jako pokračování politiky byla nejcennějším přínosem Clausewitzova teoretického zkoumání válek a oprávněně se stala spolu s ostatními myšlenkami jedním ze zdrojů marxistického učení o válkách a armádách. Marxismus přijal tuto myšlenku jako východní bod svého bádání, navazuje na ni, ale zároveň ji podrobuje kritickému přehodnocení. Pro Clausewitze nebyla válka pouze bojem, neviděl v ní jen násilný akt, jakési živelné uvolnění agresivních lidských vlastností, ani projev univerzálního boje o život, tak typický pro sociální darwinismus, ale chápal ji jako politický akt, jako jeden z prostředků politického boje. Ukázal na dosud skrytou politickou povahu války, odhalil, že je součástí obecnějších, určujících vztahů, vztahů politických. Přes tyto správné myšlenky by bylo mylné ztotožňovat marxisticko-leninské pojetí podstaty války s pojetím Clausewitzovým. Pro objektivní určení podstaty války nestačí pouhý odkaz na rozhodující úlohu vztahu války a politiky. Stejně důležité je i správné postižení podstaty politiky, jejího obsahu. Clausewitzovo pojetí politiky bylo netřídní, idealistické, poplatné Hegelově idealistické filosofii, navíc v ní viděl pouze zahraniční politiku. Chápal politiku jako abstraktní „inteligenci personifikovaného státu". (Tamtéž, s. 37.) Pokládal ji za zástupkyni a správkyni všech zájmů celé společnosti. Leninské pojetí politiky vždy důsledně respektovalo materialistická hlediska, její třídní podstatu. Na rozdíl od Clausewitze hledal Lenin kořeny politiky v ekonomice, v materiálních zájmech jednotlivých tříd. Politika — učil Lenin — je

poměr mezi třídami, při čemž neměl na mysli jen činnost představitelů, zástupců těchto tříd, ale činnost miliónových lidských mas, patřících k různým třídám a sociálním skupinám. Základní zájmy a cíle jednotlivých tříd uvnitř společnosti jsou v podstatě určovány ekonomickými vztahy. V tomto smyslu je politika svou podstatou koncentrovaným výrazem ekonomiky. „Politika nemůže mít prvenství nad ekonomikou. Uvažovat jinak znamená zapomínat abecedu marxismu", ... tak tomu učil Lenin (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 32, Praha 1955, s. 80).

Válka je pokračováním především vnitřní politiky vyjadřující zájmy vládnoucí třídy. Zahraniční politika je jen jejím logickým pokračováním, což vyplývá ze skutečnosti, že jak vnitřní, tak zahraniční politika vyrůstají ze společné ekonomické základny, z její třídní struktury. Prvotnost vnitřní politiky však nelze absolutizovat. Relativní samostatnost zahraniční politiky v rámci tohoto odkazu je dána zejména vnějšími podmínkami, kdy nebezpečí vzniku válečného konfliktu nebo jeho vznik podstatně zvyšuje význam a úlohu zahraniční politiky. Lenin při přehodnocování Clausewitzovy poučky o vztahu války a politiky odhalil kvalitativně nový obsah tohoto vztahu, hlouběji ujasnil podstatu války. Jeho zásluha nespočívala v pouhém převzetí a mechanickém doplnění poučky, jak tvrdí soudobí buržoazní autoři, ale v tom, že obohatil marxismus o vědecký přístup při zkoumání války. Důsledně třídní, politický přístup k hodnocení každé války, respektování konkrétních, historických podmínek jejich vzniku — to jsou základní požadavky materialistické metodologie. Marxisticko-leninské učení o válce vychází z Leninova teoretického odkazu, pojímá podstatu války jako dialektický vztah mezi politikou a válkou a zkoumá tento vztah z hlediska politického obsahu války, války jako prostředku a důsledku. Tomu je také podřízena leninská metoda zkoumání charakteru válek, která předpokládá analýzu příčin války, třídně politického obsahu války a ujasnění cílů, o které válčící strany usilují.

Politika a raketová jaderná válka

Ke kvalitativním změnám ve vojenství dochází po druhé světové válce na základě revoluce ve vojenství, která je spjata především s využitím jaderné energie pro válečné účely, s přechodem od konvenčních zbraní k raketovým jaderným zbraňovým systémům. Existence jaderných

zbraní zasáhla do vývoje vojenství nejrevolučněji. Změny ve vojenství se zákonitě promítají do charakteru soudobé války, podstatným způsobem mění její povahu. Došlo ke kvalitativním změnám ve vývoji války, především v ozbrojeném zápase jako její rozhodující složce.

V souvislosti s těmito změnami bylo nutné prozkoumat, jak se odráží ve vztahu politiky a války, v samotné podstatě termonukleární války. Marxisticko-leninské učení o válce a armádě nadále učí, že mezi politickým obsahem války a ozbrojeným zápasem je podstatný vztah vyjádřený klasickou tezí o válce jako pokračování politiky. Soudobá válka nemůže být ve své podstatě ničím jiným než produktem imperialistické politiky. V epoše třídně rozděleného světa má každá válka politický obsah, bez ohledu na charakter ozbrojených prostředků. Politika by tedy hrála rozhodující úlohu i v soudobé válce. Toto tvrzení nepopírá kvalitativně nové momenty ve vzájemném vztahu politiky a války, ale jen zdůrazňuje obecnou platnost, trvalý charakter tohoto vztahu. Válka byla a bude nástrojem politiky, jejím prostředkem. Materialistická dialektika však neuznává absolutní neměnnost věcí a jevů. Z toho vyplývá, že samotná podstata války reprezentovaná vztahem války a politiky se rovněž vyvíjí, nezůstává imunní vůči měnícím se vnitřním i vnějším podmínkám. Nestálost, proměnnost podstaty války je úzce spjata s procesem vývoje války jako společensko-historického jevu, od vzniku soukromého vlastnictví a tříd, až po jejich likvidaci a nastolení beztřídní společnosti. Střídání jednotlivých společensko-ekonomických formací bylo provázeno vítězstvími pokrokových tříd nad reakčními, změnami třídní struktury společnosti, spolu se změnami obsahu politiky. Vztah války a politiky byl tedy ovlivňován v celém procesu společenského vývoje, střídáním tříd, jejich vztahem k revolučnímu a pokrokovému.

Objektivní stanovení podstaty a politického obsahu každé konkrétní války, vyžaduje prozkoumání jejího vztahu k epoše, ve které vznikla. Každá epocha poznamenala podstatu válek určitým charakterem vztahů, odlišnostmi politických cílů válčících států a tříd. Na rozboru první světové války Lenin dokazuje, že jde o válku svojí povahou, politickým charakterem imperialistickou. Vztahy uvnitř imperialistické epochy umožnily vznik první světové války, ale tatáž epocha zároveň vyvolává i pokrokové, národnostní a občanské války.

Vztah války a politiky hluboce ovlivnila Velká říjnová socialistická revoluce. Vytvořily se kvalitativně nové politické vztahy, novým revolučním obsahem se naplnila politika, změnil se politický obsah a cíle, došlo ke změně samotné podstaty války. Válka vedená socialistickou společnos-

tí na svou obranu je pokračováním osvobozené, revoluční, protimperialistické politiky v zájmu lidových mas. Lenin napsal, že války na obranu sovětské republiky jsou „... pokračováním politického boje za osvobození pracujících od kapitalistů vlastní země i celého světa...“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 30, Praha 1955, s. 174)

Podstata, obsah a charakter války bezprostředně souvisí nejen se změnami v oblasti politických vztahů i když tyto jsou rozhodující, ale i s rozvojem vojensko-technických činitelů, které ovlivňují změny v dosavadních způsobech a formách vedení ozbrojeného zápasu. Charakteristické rysy soudobé války vyplývající z nové kvality zbraní a bojové techniky, jako je nepředstavitelná ničivost, velká územní rozsáhlost válečných sražen, globálnost a koaliční charakter války, masovost armád, střídání rozdílu mezi frontou a zápolím, zvyšují tlak na politiku, na politické vedení. Existence zbraní hromadného ničení neruší, nevylučuje politiku ze vzájemného vztahu s válkou, ale její úlohu zvyšuje a prohlubuje v duchu Leninovy myšlenky, čím je válka vojenštější, tím vyhraněnější má politický charakter. Přesto však revoluce ve vojenství, převratné technické objevy zkomplikovaly vztah mezi politikou a válkou, vnesly do tohoto vztahu mnoho kvalitativně nových prvků, učinily jej složitějším než byl v minulosti.

Marxisticko-leninská teorie dává jednoznačnou orientaci: z existence války jako historicky podmíněného společenského jevu, z jejího třídně politického, ekonomického základu, vyplývá vedoucí postavení politiky nad prostředky ozbrojeného násilí a činí tak obecnou poučku o válce jako pokračování politiky trvale platnou ve všech epochách. Dialektická metoda zkoumání války vyžaduje nezůstávat jen u obecného vymezení její podstaty — že je pokračováním politiky tříd a států — ale odlišovat podstatu každé jednotlivé války ve vztahu k dané epoše, brát v úvahu konkrétní druhy a typy válek, které se liší jak politickým obsahem, tak charakterem ozbrojeného násilí.

Složitost problematiky podstaty soudobé války se odráží i v myšlení buržoazních vojenských teoretiků, filosofů a sociologů. Určitá část západních autorů sice vychází z poučky, že válka je pokračováním politiky, ale jejich pojetí politiky je zpravidla nevědecké a spekulativní. Odrhují politiku od jejího základu, od ekonomiky, snaží se jí zbavovat třídního obsahu. Nechápují politiku jako vztahy tříd a sociálních skupin, jako chtěný, uvědomělý ekonomický zájem. Spolu s popíráním třídní

podstaty politiky dochází u mnoha buržoazních autorů k její absolutizaci, ke ztotožňování války a politiky.

Mnohé soudobé koncepce pokládají válku za zcela přirozený, zákonitý jev, jako nevyhnutelné a jediné možné pokračování politiky. Anglický vojenský teoretik generál Fuller pokládá válku za hlavní faktor dějin; obdobné názory zastává západo-německý teoretik Picht. Koncepce totální jaderné války, která je výrazem třídních zájmů nejreakčnější části imperialistické buržoazie, otevřeně hlásá nutnost termonukleární války proti socialismu. V této teorii dochází ke zvrácení dosavadního vztahu mezi válkou a politikou. Vojenská síla podepřená jadernými zbraněmi není již závislá na politice, ale stala se samostatným faktorem ovlivňujícím politiku. Vojenská síla se stala obsahem politiky, její vedoucí silou. Teorie totální jaderné války je výrazem absolutizace ozbrojeného násilí, které stejně jako absolutizace politiky vede ke zkrusování a zamlžování vzájemného vztahu politiky a války. Absolutizace ozbrojeného násilí má svůj zdroj v jednostranném přecenění, zvětšení významu a úlohy zbraní hromadného ničení.

Západoněmecký sociolog G. Siebers napsal: „.... démon techniky“ vyvrátil všechny tradiční pojmy o politicky plánované válce a zrušil její spojitost s politikou a technikou. Vzájemné vztahy mezi politikou a strategií na jedné straně a technikou na straně druhé — tvrdí — byly likvidovány jadernou silou.“ (Marxismus-leninismus o válce a armádě, Naše vojsko 1974, s. 40)

Všechny tyto koncepce, fetišující úlohu ozbrojeného násilí, neberou v úvahu skutečnost, že společenský vývoj není určen ozbrojeným násilím, ale především objektivními společenskými zákony. Bedřich Engels v díle Anti-Dühring poznamenává, že násilí může působit dvojím směrem — buď ve směru zákonitého ekonomického vývoje, který se tím urychluje nebo působí proti němu a zpravidla tomuto zákonitému, hospodářskému vývoji podléhá. Násilí nebylo samoúčelem, ale vždy jen prostředkem k dosažení určitých politických cílů. Tato marxistická pravda nebyla vyvrácena ani vznikem raketových jaderných zbraní. Sebeničivější síla moderních zbraní nezmění nic na skutečnosti, že její použití bude mít základ v oblasti politických vztahů. Soudobá válka by byla zákonitým důsledkem ekonomiky imperialismu koncentrované v politice.

Další směr, který zkresluje skutečnou podstatu války, vychází z Clausewitzova

omezeného pojetí politiky (jako pouze zahraniční politiky), snaží se prokázat, že válka souvisí jen se zahraniční politikou státu. Americký teoretik A. Rapeport v knize „Strategie a svědomí“ píše, že kdyby se Clausewitz „... dožil dnešní doby, mohl by dojít k závěru, že mezinárodní politika je dnes pokračováním války jinými prostředky“. V duchu Clausewitzovy charakteristiky politiky jako zástupyně všech zájmů celé společnosti, snaží se vláda USA prezentovat agresivní válečné konflikty, vedené především v zájmu vojenskoprůmyslového komplexu, za věc amerického lidu.

Kvalitativní změny v povaze války, zejména v její rozhodující složce — ozbrojeném zápase, často buržoazní teoretikové mylně považují za změnu její podstaty. Požadavek revize teze o závislosti války na politice bezprostředně vyplývá z ničivosti soudobých zbraní. Platnost Clausewitzovy definice války je zpochybňována a popírána. Západo-německý teoretik Fritz Sterberg to vyjádřil slovy:

„I v našem století byla v platnosti „slavná Clausewitzova teze: válka není než pokračování politiky jinými prostředky. Dnes už to neplatí. Válka s jadernými zbraněmi už není pokračování politiky jinými prostředky. Může docházet k takovému ničení, že zasažený společenství útvar přestává fungovat. (Javůrek: Teorie války, míru a mírového soužití, SNP Praha, 1975, s. 19)

Objevily se úvahy o přehodnocení samotného pojmu válka. H. Theulicke napsal:

„Rozdíl je tak veliký, že... přísně vzato nelze vůbec mluvit o „válce jako takové“, protože obecný pojem „válka“ není s to společně obsáhnout použití vojenského násilí jak v přednukleárním, tak i v nukleárním věku.“ (Tamtéž, s. 20)

Obdobné názory zastává řada známých filosofů, sociologů a politiků jako je B. Russel, C. Wright Mills, R. Aron, S. King-Hall, L. B. Pearson, J. Fullbright a další. Tyto názory směřují dva různé problémy — podstatu války s vhodností a účelností války jako prostředku politiky. Zpochybnění účelnosti možné raketové jaderné války nemění nic na tom, že tato válka zůstane ve své podstatě pokračováním politiky — ze strany imperialismu politiky reakční, agresivní a ze strany socialismu politiky spravedlivé, pokrokové, plně v souladu s dějinným vývojem.

Marxismus-leninismus považuje soudobou válku za nevhodný a nesmyslný prostředek k dosahování jakýchkoli politických cílů. Skutečnost, že období nevyhnutelnosti válek již skončilo, je jednou z dalších změn ve vztahu války a politiky. Analýza mezinárodně politické situace na XXV. sjezdu KSSS a z ní vyplývající závěry ukázaly na nutnost usilovat o materializaci uvolnění — zejména ve vojenské oblasti.

Názory jednotlivých západních filosofů a sociologů rozličných filosofických směrů v sobě obsahují určité racionální jádro, spočívající v uvědomění si nebezpečnosti existence zbraní hromadného ničení pro lidskou společnost, ale jsou zkreslené, jednostranně absolutizující určitou stránku tohoto složitého jevu. Ve své většině jsou pokusem obhajovat imperialistickou politiku agrese a násilí. Netřídní chápání obsahu politiky zatemňuje odpověď na otázku, kdo je za válku zodpovědný, jaké třídní zájmy ji vyvolaly, jaké politické cíle sleduje. Společným jmenovatelem těchto teorií je hluboký antikomunismus. Nejsou schopné objektivního všestranného posouzení války, naopak zastírají a zkreslují skutečné příčiny a zdroje válek, neobjasňují, ale zatemňují podstatu soudobé raketové jaderné války.

Závěry XV. sjezdu a úkoly přípravy politických pracovníků ČSLA

Ve všech etapách úspěšného rozvoje naší socialistické společnosti přijímá komunistická strana nezbytná opatření k zabezpečení podmínek mírové výstavby a spolehlivé ochrany revolučních vymožeností, dosažených za léta budování socialismu.

Naše strana, věrná leninským ideám, vede aktivní boj za upevnění mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením, za zabezpečení práva národů na svobodu, nezávislost a sociální pokrok. V mezinárodních vztazích došlo k obratu od „studené války“ k určité spolupráci států s rozdílným společenským zřízením.

Při analýze tohoto jevu se stále zřetelněji prosazuje tendence k zachování míru jako rozhodující určující pohyb světového vývoje.

Není pochyb o tom, že změna v poměru sil mezi socialismem a kapitalismem ve prospěch socialismu si vynutila novou strategii a taktiku imperialistických států nejen proti socialistickým zemím, ale i v třídním boji uvnitř samotných jejich států. Stále častěji se v hlavních imperialistických státech dostává ke slovu neofašismus, silně podporovaný reakčními a revanšistickými živly, které se snaží rozpoutat nová válečná dobrodružství. Vůči socialistickým zemím využívají všech hospodářských a politických možností státně monopolistického kapitalismu s cílem oslabit socialistické země zevnitř, zkompro-

tovat socialismus v očích lidí na Západě, vnášet rozkol mezi jednotlivé socialistické země, využívat lží a pomluv proti komunistickým stranám.

Antikomunismus a antisovětlismus byl v kapitalistických zemích povýšen na úroveň státní politiky. Všemožně usilují propašovat do socialistických zemí lživé, netřídní koncepce o „nestranickosti, absolutní svobodě, o národní svobodě“, rozšiřují nacionalismus, propagují kosmopolitismus a operují s lidskými právy jako prostředky spásy občanů socialistických zemí.

Pro současnou ideologickou aktivitu hlavních imperialistických zemí a jejich přísluhovačů je příznačné, že se otevřenému střetnutí s marxismem-leninismem vyhýbá pro nedostatek argumentů k jeho vyvrácení. Možnosti otevřené vojenské globální konfrontace jsou relativně omezené, a proto hledají nové mocenské a ideologické prostředky k boji proti socialismu, jeho stoupajícímu vlivu a revoluční vlně v nesocialistických zemích. Z těchto důvodů se pozornost světového spiknutí proti socialismu, reprezentovaného vojenskoprůmyslovým komplexem USA, nenapravitelnými revanšisty NSR a neofašisty řady dalších imperialistických zemí, sjednocuje k falešným pomluvám a k prohnané pseudokritice.

Vytváří falešné chiméry, abstraktní představy o sladké iluze, kterými se snaží zastřít antagonistické rozpory — „lesk a

bídu" vlastních zemí a rozložit socialismus zevnitř. Toto prudké a zběsilé vystupňování ideologického boje před nás staví naléhavý úkol nejen obrany, ale především ofenzivy a převzetí iniciativy v tomto boji.

Otázka vztahů mezi socialistickými a kapitalistickými zeměmi je otázkou dalších osudů lidstva, otázkou války a míru, jak zdůraznil XV. sjezd KSČ. Rozhodujícím faktorem obrany socialismu a bezpečnosti lidu jsou ozbrojené síly socialistických zemí, především Sovětské armády. Neustále rostoucí technická vybavenost, odborná připravenost a politická vyspělost těchto armád jsou hlavní zárukou míru a bezpečnosti, která dává potřebnou jistotu k dalšímu společnému úsilí na cestě k socialismu a komunismu.

Ve „Zprávě o činnosti strany a vývoji společnosti od XIV. sjezdu KSČ a další úkoly strany“ bylo jednoznačně zdůrazněno, že „Předsednictvo ústředního výboru strany se často zabývalo otázkami Československé lidové armády, zkvalitňováním a prací jejího velitelského sboru, politickou a bojovou přípravou vojsk. Dbalo, aby naše armáda měla vše, co potřebuje k zajištění našich hranic, aby se rozvíjela jako moderní armáda, osvojovala si soudobou vojenskou techniku a zvládla vojenské mistrovství“. (XV. sjezd Komunistické strany Československa, Svoboda, Praha 1977, strana 70.)

Máme-li cílevědomě uskutečňovat závěry XV. sjezdu KSČ v přípravě politických pracovníků k úspěšné stranickopolitické práci v jednotkách, útvech a svazcích ČSLA, musíme veškerou pozornost soustředit na plnění hlavních úkolů. Jedním z těchto úkolů přípravy politického aparátu k provádění stranickopolitické, politickovychovné a ideologické práce je neustálá péče o upevňování bojové pohotovosti armády a další zvyšování připravenosti útvarů. To vyžaduje, aby politické orgány a stranické organizace ve společném úsilí stále hlouběji pronikaly do této problematiky a ve své praxi využívaly kvalitativně účinnějších metod a prostředků stranickopolitické práce, které plně odpovídají soudobým požadavkům rozvoje vojenství v období zosíleného ideologického boje mezi silami pokroku a války.

Při zvyšování účinného vlivu politických pracovníků na všechny stránky života armády musíme mít na zřeteli složitost a rozpornost mezinárodní situace, zvláště vojenskopolitické situace a neustálé změny v technické vybavenosti ozbrojených sil, v jejich organizační struktuře, v metodách přípravy a způsobech bojového využití jed-

notek ČSLA a ostatních armád socialistického tábora.

Život útvarů, práce vojsk a výsledky dosahované v důsledku uplatňování nejmodernějších vědeckých poznatků ve všech oblastech armádního organismu vyžadují neustálé zdokonalovat stranickopolitickou práci, hledat její nové efektivnější způsoby a současně i dokonalejší formy přípravy politických pracovníků. Rozhodující místo a hlavní pozornost v procesu této přípravy náleží ideologické práci při výchově velitelů a vojáků.

Jednou z nezbytných podmínek vedení úspěšného ofenzivního boje politických pracovníků s nepřátelskou ideologií je neustálé upevňování a posilování vedoucí úlohy strany. Úměrně s narůstáním úkolů socialistické výstavby, se složitostí a náročností co do rozsahu i obsahu, zvyšují se požadavky na samotnou marxisticko-leninskou stranu. Strana ve své teoretické i praktické činnosti poznává a využívá v dialektické jednotě obecné zákonitosti socialistické společnosti pro určitý konkrétní stupeň jejího rozvoje. Ve své činnosti zkoumá a respektuje obecné zákonitosti světového vývoje, pohybu třídních sil, podporuje všeobecný revoluční proces a formuje základní principy vztahů k jednotlivým světovým proudům, tendencím a státům.

Strana spojuje ve svých řadách nejvyšší a neaktivnější představitele v pevně semknutou akceschopnou organizaci. Aby strana mohla účinně a cílevědomě řídit další vývoj společnosti a ovlivňovat konkrétní události, musí političtí pracovníci věnovat ve své práci větší pozornost poznávací činnosti, s pomocí marxisticko-leninské vědy hlouběji analyzovat společenské procesy, zobecňovat získané zkušenosti a na tomto základě zvyšovat koncepci celého řídicího práce. Uskutečňování vedoucí úlohy strany je složitý a mnohotvárný proces dialektického působení společenského poznání a revolučních přeměn. Poznání je předpokladem analýzy společenských procesů, přijímání správných politických rozhodnutí a jedním z rozhodujících předpokladů úspěšné realizace politické linie.

Poznávací činnost strany není odděleným jevem v systému stranické práce, ale prostupuje veškerou činností strany, všechny její články a orgány vycházejí z leninské teorie poznání, z toho, že objektivní svět je možné pravdivě odrazet a že naše představy o reálné skutečnosti mají objektivní charakter.

V současném období, při plnění důležitých úkolů v ideologické oblasti, klade

strana důraz na řešení ekonomických otázek. Dbá, aby odpovídající formy a metody řízení národního hospodářství, styl práce řídicích orgánů zabezpečovaly nejen plnění úkolů, ale jejich plnění s vysokou efektivností a kvalitou.

Požadavek na soustavné zvyšování efektivnosti a kvality práce v řídicí činnosti má všeobecnou platnost. V ozbrojených silách se projevuje neustálým hledáním, rozvíjením i zdokonalováním obsahu forem a metod bojové a politické přípravy, úsilím o zvyšování tvořivé iniciativy a společenské aktivity vojáků a velitelů při plnění úkolů.

V armádě jde především o další rozvoj aktivity a iniciativy při důsledném plnění úkolů bojové a politické přípravy, které ve svém komplexním pojetí zabezpečují vysokou bojovou pohotovost jednotek a útvarů s důrazem na polní výcvik, taktickou přípravu, střeleckou přípravu, mistrovské ovládání techniky a její stoprocentní využití.

Úloha velitelského sboru a politického aparátu se zvyšuje současně s rozvojem vojenství. Odborná připravenost politického aparátu je nezbytná ke kvalitnímu plnění všech úkolů. Závažnost jejich přípravy spočívá v nutnosti získání vojenských znalostí, politických vědomostí, pedagogického mistrovství, ve fyzické, morální a psychologické připravenosti. Tato náročnost a složitost je determinovaná nutností přípravy velitelského sboru a politických pracovníků na vedení války — třídního sražení s všestranně připraveným nepřítelem.

Vysoká bojeschopnost a připravenost armády je podmíněna mnoha faktory. Jedním z nejdůležitějších je všestranná připravenost velitelského sboru všech stupňů a politických pracovníků. Dobře připravení velitelé a političtí pracovníci jsou spolehlivou zárukou realizace vojenské politiky strany v armádě, nositeli třídního přesvědčení, revolučního elánu a pokrokových tradic v armádě.

Vysoká připravenost je současně závislá i na úspěšném vykonávání funkce, na plnění konkrétních úkolů, na tom jak dovedně velitel či politický pracovník spojuje získané vědomosti s praktickými návyky a jak tyto dovede ve své činnosti rozvíjet. Úspěšně vést vojáky a podřízené velitele vyžaduje mít velké znalosti a tyto s pedagogickým mistrovstvím uplatňovat v konkrétním životě.

Pro výkon funkce politického pracovníka je nevyhnutelné, aby znal základy vojenské vědy o charakteru budoucí možné vál-

ky, charakteristické rysy soudobého boje a z toho vyplývající požadavky na bojovou a politickou přípravu vojsk. Je nezbytné, aby dobře znal marxisticko-leninskou teorii a důkladně se orientoval ve všech jevech společenského života, aby správně chápal, že budování rozvinuté socialistické společnosti je hlavní náplní současné etapy, která je charakterizována spojováním výsledků vědeckotechnické revoluce s novými společenskými vztahy.

Komunistická strana proto pokládá otázky všestranné přípravy politických pracovníků za jeden z hlavních momentů realizace politiky XV. sjezdu strany v armádě. Úspěšné plnění všech stanovených požadavků předpokládá zvládnutí teorie stranickopolitické práce a forem její realizace, ideologickou zakalenost, znalost zásad organizace výcviku, vedení bojové činnosti vlastních vojsk i možného nepřítele.

Politický pracovník jako pracovník strany v armádě, velitel, učitel a vychovatel, jemuž byla komunistickou stranou svěřena velká odpovědnost za uskutečňování politiky strany, nese zodpovědnost za výchovu vojáků, důstojníků, podřízených i spolupracovníků v duchu bezmezné oddanosti socialistické vlasti, nenávisti k imperialismu a všem agresorům, za neustálou pohotovost a připravenost bránit naši socialistickou vlast. V této práci vystupuje především jako organizátor a vychovatel. Má-li mít ve své práci úspěch a jeho slovo potřebnou vážnost, musí hluboce pronikat do vědomí, působit na rozum a city, ovlivňovat jednání a vystupování svých spolupracovníků a podřízených. Samotná každodenní praxe požaduje, aby dobře znal ustanovení základních řádů a bojových předpisů, různých směrnic, správně je uměl aplikovat na jednotlivé situace, které s sebou přináší mnohostranný vojenský život.

Musí poznat povinnosti hlavních funkcionářů svazku a skutečnou činnost všech příslušníků útvarů, které vyplývají ze základního úkolu, který plní svazek a jeho jednotlivé útvary v době míru i války. Velmi důležité je, aby ovládal zásady plánování bojové a politické přípravy, aktivně se zúčastnil zpracování plánů činnosti útvarů a již od samého počátku přijímal správná rozhodnutí pro neoptimálnější formy stranickopolitické práce v jednotlivých obdobích činnosti vojsk. Pouze ve vzájemné spolupráci a s využitím bohatých zkušeností ostatních spolupracovníků, především štábních pracovníků, může stanovit správná opatření pro stranickou práci, která bude vycházet z podmínek svaz-

ku, útvaru, i jednotek. Politický pracovník jako jeden z hlavních funkcionářů, ať již na stupni svazek, či jednotky, musí ovládat zásady řízení a velení vojskem. Ve své činnosti musí důsledně uplatňovat leninský styl práce a vycházet z těch požadavků, které zdůrazňoval XV. sjezd KSC, jako je vědecký a komplexní přístup ke společenským procesům, kolektivnost v práci, soustavná kontrola, principiální kádrová politika, kritika a sebekritika.

To znamená neustále prohlubovat a zdokonalovat své velitelské a organizační schopnosti, dovedně uplatňovat nedílnou velitelskou pravomoc na stranickém základě. Při běžném rozhodování neztrácet se zřetеле komplexnost a perspektivnost jako důležitou zásadu operativního řízení a rozhodování.

Plnění velkého množství každodenních povinností brání mnohým politickým pracovníkům rozeznat ve své práci podstatné a hlavní. Ve snaze splnit všechny úkoly „co nejlépe“, rozměňují mnohdy své úsilí a brzdi správné soustředění na rozhodující úkoly. Proto XV. sjezd požaduje od všech vedoucích pracovníků, aby soustavně zdokonalovali styl své práce. Jakékoli řízení by nutně ztratilo smysl, kdyby nevycházelo z poznané konkrétní situace, ze správných teoretických východisek plánování a jasně stanovených cílů.

Politický pracovník si musí být vědom toho, že veškeré jeho řízení stranickopolitické práce směřuje k dosahování hlavních cílů bojové a politické přípravy za neustále se měnících vnitřních událostí a mezinárodních vztahů. V tomto směru musí brát v úvahu trvale platné závěry z porady Komunistických a dělnických stran z roku 1969 v Moskvě o tom, že ostří agresivní strategie imperialismu směřuje stejně jako dříve proti socialistickým státům, především proti Sovětskému svazu.

Politický pracovník musí dobře poznat organickou strukturu svazku, možných posilových prostředků, jejich bojové možnosti, poznat zbraně a bojovou techniku všech útvarů, výtečně střilet z ručních zbraní, tanku a obrněného transportéru, umět je řídit a znát zásady správného ošetřování. Autorita politického pracovníka závisí na jeho osobní a vojenské připravenosti, na tom jak bude neustále zdokonalovat své odborné a politické znalosti.

Dosavadní zkušenosti z práce nejlepších politických pracovníků potvrzují, že je to především vysoká odborná připravenost a technická zdatnost, spojená s mistrovským řešením úkolů stranickopolitické práce, která přináší skvělé výsledky v politické výchově vojáků a bojové pohotovosti útvarů.

Úkolem stranickopolitické práce je rozhodně bojovat proti smířlivectví, zjednodušování, hlavně při organizování politického výcviku, zejména taktických a odborných zaměstnání, při střelbách a technickém výcviku. Cvičení se současně musí stát konkrétním pracovištěm a místem k formování vysokých morálně politických a bojových vlastností vojáků a zvyšování jejich psychické připravenosti k úspěšnému plnění úkolů ve složitých podmínkách současného boje.

Politika Komunistické strany Československa, jak zdůraznil XV. sjezd, vychází při výstavbě socialistické společnosti ze zákonitosti, že rozhodující úlohu ve společenském vývoji mají masy pracujících. Proto strana věnuje velkou pozornost rozvoji jejich tvůrčích sil. I v armádě rozhodují o vítězství či porážce, vedle jiných činitelů, masy vojáků, bojové kolektivy, jejich aktivní a iniciativní jednání. V důsledku tohoto obrovského potenciálu možností, který poskytuje aktivita a iniciativa, musí politický pracovník cílevědomě organizovat a usměrňovat dlouhodobou současně i krátkodobé závazky ke splnění úkolů bojové a politické přípravy stanovené rozkazem na letošní výcvikový rok.

Jedním z důležitých úkolů stranickopolitické práce je podpora a rozvoj iniciativy a nadšení vojáků v přípravě na politické kampaně k významným výročím a událostem vojenskopolitického charakteru. Socialistické soutěžení se musí stát neoddelitelnou součástí celého výcvikového a výchovného procesu.

Neoddelitelnou součástí každodenní činnosti politických pracovníků je pravidelné řízení a usměrňování ideologické práce, která musí vycházet ze závěrů XV. sjezdu KSC, jednotlivých zasedání ÚV KSC a ostatních dokumentů, které se týkají armády. Cílem ideologické práce musí být výchova příslušníků útvarů a svazků v třídně a politicky uvědomělé a přesvědčené budovatele a obránce socialistické vlasti, oddané věci socialismu, důsledné socialistické vlastence a internacionalisty. Dosáhnout toho, aby příslušníci naší armády pochopili, že ideje socialistického internacionalismu jsou základem vztahů mezi armádami socialistických zemí, základem upevňování odpovědného vztahu k hodnotám socialismu. Úkolem ideologické práce musí být rozhodně bojovat proti všem projevům buržoazní ideologie, proti pravcovému oportunismu a revizionismu. Vyvracet rafinované útoky na základní hodnoty socialismu a rozhodněji vystupovat proti všem maloburžoazním, nacionalistickým, náboženským a jiným přežitkům.

V této činnosti se musí důsledně opírat o „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XII. sjezdu KSČ“.

Společným koordinovaným úsilím nej-uvědomělejších vojáků, vzorných vojáků, agitátorů čet, bojových aktivů a organizací SSM, v jejichž čele stojí politický pracovník, musí působit na prohlubování uvědomělého socialistického vztahu k práci a odpovědnému plnění vojenských povinností, upevňování morálně politického stavu a vojenské kázně. Cílevědomě upevňovat socialistické právní vědomí, pěstovat úctu k zákonům a řádům, vést příslušníky armády k dodržování vojenské přísahy, předpisů a nesmiřitelnosti vůči jejich porušování. Bez každodenní drobné, zdánlivě nepatrné, někdy nedocenené agitační práce, bez soustavného působení politických pracovníků při výcviku, na učebnách, střelnicích, taktických cvičeních, politickém školení, i v době zájmové kulturní a sportovní činnosti, si nelze představit život v jednotkách, útvech a svazcích. Všude tam, kde vojáci pracují, žijí a diskutují je místo, aby působil politický pracovník sám nebo prostřednictvím svého politického aktivu na myšlení a jednání, na rozvoj činnosti aktivity a masovou iniciativu. Jeho úkolem je vstěpovat svým vojákům vědecký světový názor a prohlubovat jejich komunistické přesvědčení, formovat socialistické životní postoje vojáků z povolání a jejich uvědomělý vztah k dodržování norem socialistického způsobu života.

Jednou z hlavních povinností při plnění úkolů ideologické činnosti je systematické zkvalitňování a metodická příprava ideologického aktivu, především vedoucích lektorů základních forem ideově výchovné práce. Politický pracovník při plánování, řízení a plnění úkolů ideologické práce musí uplatňovat leninské principy,

jako je stranickost, ofenzivnost, pravdivost, konkrétně historický přístup, jednotu teorie a praxe, přesvědčivost a srozumitelnost, které plně respektují požadavky marxisticko-leninské metodologie a marxisticko-leninského učení o válce a armádě, jako obecných metodologických východisek stranickopolitické práce.

Měřítkem efektivnosti a stranickopolitické práce a kritériem účinnosti ideologické činnosti v tomto úsilí politických pracovníků, v boji za uskutečňování politiky strany v armádě, jak zdůraznil XV. sjezd KSČ a je obsahem Směrnic pro ideologickou práci v ČSLA, „je způsob myšlení a jednání lidí, přesvědčení příslušníků armády o správnosti marxisticko-leninské teorie, pochopení politiky KSČ a úkolů, které z ní vyplývají pro armádu a aktivní vztah k jejich realizaci. Patří k nim i úroveň bdělosti, názorová pevnost a nesmiřitelnost k nepřátelské ideologii, pracovní a společenská aktivita, snaha o co nejlepší zvládnutí vojenské odbornosti, o dosažení bojového mistrovství a uvědomělé kázně, úsilí o vzorné plnění všech úkolů bojové a politické přípravy. V jednotě s nimi vždy hodnotit i důležité morální stránky, jako jsou česnost, pravdomluvnost, smysl pro spravedlnost, soudružské vztahy k ostatním členům vojenského kolektivu, včetně vztahů mezi nadřízenými a podřízenými“. (MNO, Všeob-sm-15, Směrnice pro ideologickou práci, strana 7).

V smyslu těchto požadavků se musí v útvech, ve svazcích a ostatních zařízeních ČSLA přijímat potřebná, konkrétní opatření, s důrazem na vysoké ideové zaměření vojenskoodborné přípravy v duchu učení marxismu-leninismu. Přitom je nutné plně využívat zkušeností ze stranickopolitické práce, politických pracovníků Sovětské armády a nejlepších politických pracovníků ČSLA.

Podplukovník ing. Jan Štefka, CSc.

K ZASAZENÍ TANKOVÉ DIVIZE

Na základě zkušeností z Velké vlastenecké války i současných teoretických názorů chci v článku rozebrat některé otázky prolamování soudobé především připravené nepřátelské obrany vševojskovými svazy v armádní útočné operaci vedené (dočasně) bez použití jaderných zbraní. Hlavní pozornost chci však zaměřit na objasnění úlohy tankových svazků při dokončení průlomu obrany nepřítele.

Tankové svazky a svazy jsou předurčené především k rozvinutí úspěchu divizí (armád) prvního sledu v hloubce nepřátelské obrany. Jejich zasazení ke splnění tohoto úkolu plánujeme zpravidla po prolomení prvního pásma obrany, které nepřítel obsazuje a brání buď prvosledovými, nebo z hloubky přisunutými divizemi. Tak tomu bylo i v řadě útočných operací Sovětské armády zahajovaných průlomem připravené německé fašistické obrany. Jako příklad uvádím útočné operace vojsk 1. ukrajinského frontu v druhé polovině r. 1944 na pravobřežní Ukrajině, jassko-kišíněvskou operaci vojsk 3. ukrajinského frontu a minskou operaci vojsk 1. a 2. běloruského frontu. V těchto operacích plnily tankové (mechanizované) divize a tankové armády úspěšně úkol rozvinutí taktického úspěchu v úspěch operační, po prolomení taktické hloubky nepřátelské obrany prvosledovými střeleckými divizemi (sbory).

Byla však řada případů, kdy tankové sbory druhého sledu vševojskových armád a svazky tankových armád jako druhý operační sled frontů, plánované k zasazení jako armádní či frontové rychlé skupiny (ARS, FSR) k rozvinutí úspěchu, nemohly tento úkol splnit. Bylo tomu tak zejména tehdy, když se svazkům prvního sledu vševojskových armád nepodařilo včas prolomit nepřátelskou obranu. Za daných okolností bylo nutno tankové (mechanizované)

svazky a svazy zasazovat předčasně, nikoliv tedy k rozvinutí úspěchu, ale k dokončení průlomu připravené nepřátelské obrany a to buď ještě prvního dne operace, nebo druhého dne. Hlavní příčinou, proč bylo nutné předčasně zasazovat tankové svazy armády, bylo velmi nízké tempo útoku nebo dokonce zastavení útoku střeleckých svazků za průlomu prvního pásma nepřátelské obrany, jako důsledek značných ztrát vojsk v útoku palbou nepřítele v obraně, jehož palebné prostředky nebyly včas přesně zjištěny a umlčeny, nebo zničeny. V určitých případech, jak ukazují některé útočné operace z r. 1943, byl pak neúspěch zapříčiněn i nízkými hustotami sil a prostředků v úsecích průlomu, zejména nedostatkem tanků přímé podpory pěchoty a dělostřelectva.

Avšak i některé pozdější útočné operace zahajované průlomem nepřátelské obrany, kdy na úsecích průlomu bylo soustředěno velké množství sil a prostředků mnohonásobně převyšující síly a prostředky nepřítele, měly své problémy pokud jde o tempo útoku střeleckých svazků během průlomu. Tak např. při průlomu fašistické obrany na Seelowských výšinách v dubnu 1945 nedosáhly prvosledové svazky 1. ukrajinského frontu úspěchu i když jejich bojové sestavy byly nasyceny velkým počtem tanků přímé podpory pěchoty (30–35 tanků PPP na 1 km fronty) a v úsecích průlomu bylo soustředěno 250 i více dělostřeleckých hlavních na 1 km fronty. Jako jedna z hlavních příčin neúspěchu se uvádí, že průzkum nebyl s to odhalit palebný systém nepřítele v obraně a dát dostatek spolehlivých podkladů dělostřelectvu ke zničení a umlčení palebných prostředků nepřítele za dělostřelecké přípravy útoku. Maršál Sovětského svazu G. K. Žukov připomíná, že „... dělostřelecká palba a letecké bombardování mohou být účinné pouze tehdy, jsou-li přesně zaměřeny na cíle. Ostřelováním a bombardováním celých ploch nebo předpokládaných cílů nelze nepřátelskou obranu zničit...“, protože „... pěchota je za útoku velmi citlivá na palbu nepřátelské obrany. Všechno, co se za dělostřelecké přípravy zachránilo — kulomet, dělo, zakopaný tank, pevnůstka nebo palebné ohnisko — dokáže „přibít“ útočící pěchotu k zemi a zadržet její postup vpřed. V těchto případech hrají významnou úlohu tanky přímé podpory pěchoty doprovázející pěchotu a zneškodňující palebné prostředky nepřítele, které nebyly dělostřeleckou přípravou umlčeny.“ („Vzpomínky a úvahy“, díl 2, str. 252, NV Praha 1975.) Potřeba zasazování tankových svazků druhého sledu k dokončení průlomu hlavního pásma nepřátelské obrany se v celé řadě útočných operací Sovětské armády projevila jako určitá zákonitost.

Hlavním důvodem takového předčasného zasazení sil určených k rozvinutí úspěchu byla především nízká hustota tanků přímé podpory pěchoty (TPPP), jimiž byly posilovány prolamující střelecké divize, které neměly žádné organické tanky. Další příčiny spatřujeme v nedostatku přesných údajů průzkumu, které měly za následek, že i při relativně vysokých hustotách dělostřelectva nebylo dosahováno žádoucí efektivity ničení a umlčování nepřítele.

I v soudobých podmínkách, při vedení bojové činnosti s použitím klasických prostředků ničení, bude nutné při průlomu předem připravené nepřátelské obrany s obdobnou eventualitou počítat. Svědčí o tom některé skutečnosti. Soudobá obrana nepřítele se člení do velké hloubky a je nasycena značným množstvím různých zbraní, zejména neustále se zdokonalujících protitankových prostředků. Významná role je v teorii i praxi armád NATO přisuzována zvláště protitankovým řízeným střelám a vrtulníkům palebné podpory. Oproti podmínkám na konci války (v r. 1945) se hloubka obrany prvosledových svazků

nepřítele zvýšila zhruba 4—5 násobně a dosahuje u svazků a armády NSR kolem 40 až 60 km a u svazků armády USA do 40 km.

Ve svazcích těchto armád je velké množství protitankových zbraní všeho druhu. O tom svědčí **tabulka 1**.

Tabulka 1

	md USA	od USA	mod NSR	md NSR
Celkem PT zbraní	270	225	483	427
Z toho PTRS	108*)	90*)	65 (PTRS) 96 (PTK 90)	29 (PTRS) 32 (PTK 90)
Ručních PT zbraní	162	135	322	366

*) Nejsou zahrnuty odpalovací zařízení TOW na vrtulnících.

Protitankové zbraně nepřítele, včetně tanků, představují povětšinou velmi pohyblivé, malorozměrné a pancéřové, tedy odolné cíle. To klade obzvlášť velké nároky na jejich průzkum a ničení palbou všech našich prostředků.

Při šířce pásma obrany v průměru 30 km může nepřítel organickými prostředky divize dosáhnout průměrných hustot na 1 km fronty — viz **tabulku 2**.

Tabulka 2

	U S A		N S R	
Síly a prostř.	md	od	mod	md
Prapory	0,2	0,16	0,2	0,16
Děla a min.	5,6	5,6	4,5	4,1
Tanky	9	12,6	4,5	9
Tanky a PTZ (vč. ručních)	18	20	20,6	23,5

Tyto hustoty se mohou značně zvýšit, vezmeme-li v úvahu konkrétní podmínky terénu (tankodostupnost) a započteme-li podpůrné sborové prostředky, popř. i malorážový rychlopalný kanón Rh 20 mm bojového vozidla MAR-DER.

Oproti stavu z r. 1945 se mnohonásobně zvýšily bojové možnosti i našich svazků a útvarů. Při průlomu nepřátelské obrany v úseku širokém 4 km může motostřelecká divize dosáhnout z organických sil a prostředků těchto hustot na 1 km fronty:

- prapory — 1,5 (ze 6 mspr dvou msp),
- tanků — 20 (ze dvou tpr dvou msp),
- 25 (dva tpr tankového pluku a 1 tpr-msp),
- 30 (ze všech tanků jednoho tp a jednoho tpr-msp),
- děla a RM — cca 26.

Z porovnání tabulek se známými hustotami dosahovanými v útočných operacích Sovětské armády z r. 1944/45 je zřejmé, že úspěch průlomu předem připravené nepřátelské obrany v soudobých podmínkách za použití jen klasických prostředků ničení závisí na podobných faktorech jako tomu bylo před 33 lety. Tzn., že vševojskový svazek nebude zpravidla schopen úplně prolomit připravenou obranu nepřítele, aniž dosáhne potřebných hustot dělostřelectva k zabezpečení dělostřelecké přípravy.

Proto i v soudobých podmínkách vystupuje do popředí požadavek předvídání včasného zasazení druhosledových, zpravidla tankových svazků k dokončení průlomu předem připravené nepřátelské obrany v součinnosti s útočícími (prolamujícími) prvosledovými motostřeleckými svazky. Tento požadavek potvrzuje i skutečnost, že při vedení poziční obrany nepřítel předpokládá, zvláště u svazků NSR, použití druhosledové brigády k obsazení a bránění připravených obranných čar (postavení) v hloubce divizního pásma (prostoru) obrany.

Ukazuje se tedy nutnost plánovat zasazení jedné až dvou divizí druhého sledu vševojskové zálohy armády (tedy zpravidla tankové divize) z takové čáry, odkud by zasazovaný svazek, v součinnosti s útočícími prvosledovými motostřeleckými svazky, dokončil průlom prvního pásma (prostoru obrany) nepřátelské divize.

Vyjdeme-li z možného uspořádání poziční obrany nepřátelské divize, může být čára zasazení našeho druhosledového tankového svazku ve vzdálenosti 15—20 i více kilometrů od předního okraje nepřátelské obrany, pokud půjde o prolomení prostoru obrany druhosledové brigády. Půjde-li však o průlom obrany prvosledových nepřátelských brigád, může být čára zasazení našeho svazku volena již ve vzdálenosti 4—6, popř. 8 km.

Budou-li naše tankové svazky zasazovány k dokončení průlomu hloubky obrany nepřátelských divizí, střetnou se zřejmě s obranou převážně tankových brigád (které budou zaujímat obranu v hloubce motorizovaných či mechanizovaných divizí NSR), popř. mechanizované brigády (horské divize). Druhoseledová tanková brigáda může obsadit a bránit důležitý úsek terénu, který v hloubce obrany nepřátelské divize přehraňuje důležitý tankový směr (směry) o celkové šířce 15 i více kilometrů.

Podaří-li se nepříteli vyvést z prostorů obrany prvosledových brigád hodnotu do jednoho motorizovaného praporu, může pak v hloubce své obrany s využitím zpravidla předem připravených obranných zařízení přehradit úsek terénu o šířce cca 20 km a to na směrech, které jsou vhodné pro vedení našeho útoku. Jestliže průlom nepřátelské obrany zahajovala naše vševojsková armáda třemi motostřeleckými divizemi v úseku širokém např. 8—10 km, pak můžeme předpokládat, že při vyjití těchto divizí k prostoru obrany druhosledové brigády nepřítele se úsek jejich průlomu rozšíří nejméně na dvojnásobek, tj. zhruba na 20 km. Šířka jejich útočných pásem, zvláště u křídelních svazků, bude zpravidla ještě větší. Ve zbývajících úsecích (na druhém směru útoku armády) budou útočit s využitím úspěchu vojsk zasazených do průlomu, části sil prvosledových svazků (další prvosledový svazek), které budou vázány nepřítelem a jejich postup bude zpravidla pomalejší. Přeskupení a zasazení těchto sil na směr hlavního úderu (do úseku průlomu) bude velmi obtížné, zdoluhavé a někdy i nemožné. Proto k rozvinutí průlomu do hloubky a z jeho rozšíření do stran budou prolamující prvosledové divize nuceny zasadit své druhé sledy a zálohy. S ohledem na možné jejich ztráty a k udržení nezbyt-

ného tempa útoku bude zpravidla nutné zasadit je ještě před splněním stanovených bližších úkolů divize, tj. za boje v hloubce obrany prvosledových brigád. Tuto nutnost v řadě případů potvrdily zkušenosti z Velké vlastenecké války. Proto musíme i dnes počítat s takovou eventualitou, že prvosledové divize nebudou schopné prolomit celou hloubku pásma obrany nepřátelské divize a ke splnění tohoto úkolu bude nutné zasadit čerstvý svazek, druhosledovou tankovou divizi.

Bude nanejvýš nutné, aby tanková divize byla zasazena k dokončení průlomu nepřátelské obrany z chodu, v těsné součinnosti s prolamujícími prvosledovými, zpravidla motostřeleckými divizemi. Včasné a překvapivé zasazení tankové divize za situace, kdy se prvosledovým divizím nepodařilo prolomit nepřátelskou obranu, umožňuje pokračovat v útoku bez přerušení a znemožňuje nepříteli zjokonalit svou obranu.

Tyto požadavky dokumentují zkušenosti Sovětské armády z operací ve Velké vlastenecké válce. Např. 1. GTA, která tvořila druhý sled 1. BF, byla v berlínské operaci zasazena k dokončení průlomu fašistické obrany na Seelowských výšinách bránících přístup k Berlínu.

Tato zkušenost má plné opodstatnění i v soudobých podmínkách. Můžeme z ní pro soudobou praxi vyvodit některá poučení:

1. Je nutné předem předpokládat zasazení tankových svazků druhého sledu armády k dokončení průlomu hloubky obrany nepřátelských divizí.

2. Velitel a štáb armády musí podrobně rozpracovat a zorganizovat součinnost a všestranně zabezpečit tankové svazky zasazované k dokončení průlomu.

3. K zabezpečení rychlého, plynulého zasazení a nepřetržitosti útoku vést druhosledový svazek, který má být zasazen k dokončení průlomu, na kratší vzdálenost za svazky prvního sledu (tj.: cca 25–30 km — mimo dosah nepřátelského dělostřelectva) a zabezpečit účast velitelů těchto svazků s operačními skupinami na pozorovatelnách (PVS) velitelů divizí prvního sledu.

Zasazení tankové divize k dokončení průlomu hloubky obrany nepřátelské divize bráněné tankovou brigádou bude třeba všestranně a včas připravit a zabezpečit. Hodnota nepřítel v obraně nebude v žádném případě zanedbatelná. O tom svědčí např. možné hustoty sil a prostředků, jichž může nepřítel dosáhnout na 1 km fronty (tanková brigáda se brání v úseku širokém 15 km):

— tankových praporů	— 0,13,
— mechanizovaných praporů	— 0,06,
— děl, minometů a RM	— 3,6
(s připočtením 2–3 oddílů divizního a sborového dělostřelectva),	
— tanků	— 7,2,
— PTZ	— 7,5,
— tanků a PTZ	— 14,7.

Tyto hustoty jsou jen orientační a je třeba počítat s tím, že nepřítel nerozdělí své síly a prostředky na šířce 15 km rovnoměrně. Srovnáme-li možné hustoty PT prostředků s těmi, kterých může nepřítel dosáhnout v prostorech obrany prvosledových brigád, můžeme vyvodit, že průlom takové obrany zasazovanou tankovou divizí nebude jednoduchý. Úspěch zasazované tankové divize pak bude mimo jiné závislý na komplexním ničení protitankových zbraní a tanků nepřítel všími prostředky svazků prvního sledu, dělostřelectva i zasazované divize.

Tankovou divizi druhého sledu může velitel armády zasazovat k dokončení průlomu zpravidla na původně stanoveném směru hlavního úderu armády.

Vzhledem k situaci prolamujících prvosledových svazků, může být tanková divize zasazena např. v mezeře (na styku) mezi nimi nebo zpoza klídel některého z nich. Mohou být i takové případy, že zasazovaná tanková divize překročí sestavu prvosledové motostřelecké divize a využije její pěchoty k doprovodu svých tanků při prolamování nepřátelské obrany.

Šířka útočného pásma zasazované tankové divize bude zpočátku totožná s šířkou úseku jejího průlomu. Ta pak bude závislá na konkrétních podmínkách situace nepřítele, prvosledových svazků a poměru sil. K dokončení průlomu nepřátelské obrany bude účelné zasazovat u tankové divize do prvního sledu až tři tankové pluky. Pak může být úsek průlomu široký nejméně 6 km a dosáhnout hustoty 30—45 tanků na 1 km. Taková hustota tanků zabezpečuje nejen dostatečnou převahu nad nepřítelem, ale umožňuje dosáhnout i mohutnosti počátečního úderu a rychlého tempa útoku. Dále do hloubky nepřátelské obrany se bude útočné pásmo tankové divize rozšiřovat až do šířky 15 i více km.

Kromě jednosledového či dvousledového uspořádání bojové sestavy tankových útvarů, bude zpravidla nutné organizovat divizní dělostřeleckou skupinu a tankové pluky prvního sledu posílit dělostřelectvem pro palbu ze zakrytých palebných postavení. Aby se mohlo organické dělostřelectvo zúčastnit včas a účinně palebného přepadu a zabezpečit zasazení divize a boj jejich útvarů, bude nutné je přesunout do palebných postavení. Třeba však počítat i s tím, že toto dělostřelectvo již bude předsunuto a někdy i rozvinuto v palebných postaveních a to tehdy, bylo-li přibráno k dělostřelecké přípravě. V obdobné situaci mohou být i oddíly armádního dělostřelectva, určené k posílení tankové divize. V každém případě bude třeba této otázky věnovat maximální pozornost, protože na přesnosti a mohutnosti paleb dělostřelectva závisí úspěch zasazované tankové divize.

Závažným problémem při dokončování průlomu nepřátelské obrany bez použití jaderných zbraní je doprovod zasazovaných tankových jednotek a útvarů motostřeleckými jednotkami — pěchotou. Samostatná zteč a boj tanků při prolamování nepřátelské obrany silně nasycené protitankovými zbraněmi a zvláště tanky by mohla vést ke značným ztrátám našich tanků a popř. i k neúspěchu. K zabezpečení tohoto úkolu bude nutné kromě motostřeleckých rot tankových pluků využít i motostřeleckých praporů motostřeleckého pluku tankové divize a v některých případech i motostřeleckých jednotek prvosledových divizí, v jejichž pásmech bude tanková divize zasazována. Úkolem těchto jednotek je chránit útočící tanky zvláště před ručními protitankovými zbraněmi nepřítele.

Bude-li tanková divize zasazována do mezery vzniklé mezi motostřeleckými svazky prvního sledu, bude účelné dočasně podřídit velitelům prvosledových tankových pluků po jednom motostřeleckém praporu motostřeleckého pluku. Tyto prapory by se přesunovaly na čele tankových pluků (jako jejich předvoje či předsunuté odřady) a zabezpečovaly by rozvinování, zteč a boj tankových praporů. Společnou bojovou činnost by vedly zpravidla na hloubku 4 až 6 km, tj. do prolomení ohnisek a uzlů odporů, tankových jednotek druhosledové brigády nepřítele, které jsou uspořádány většinou v jednom sledu. Po překonání této obrany mohou být motostřelecké jednotky vyvedeny do druhého sledu. Při zasazení tankové divize do mezery můžeme uvažovat

i o vyslání celého motostřeleckého pluku k zabezpečení čáry zasazení tankových pluků divize. Pak mohou motostřelecké jednotky spolu s tanky a PTRS podporovat palbou z místa zasazení a zteč tankových jednotek i jejich boj v hloubce opěrných bodů nepřítele, v závislosti na dosahu palebných prostředků. Motostřelecké roty tankových pluků pak mohou zabezpečit postup tanků od čáry, která je mimo dosah palebných prostředků (tanků a PTRS) motostřeleckého pluku.

Jestliže bude tanková divize při zasazení překračovat bojové sestavy prvosledových motostřeleckých svazků, pak k zabezpečení zasazovaných tanků bude výhodné využít části překračovaných jednotek. Tyto jednotky (útvary) zabezpečí zasazení ovládnutím výhodných čar, nepřetržitým průzkumem, ničením a umlčováním nepřítele před čarou zasazení tankové divize a také připojením se ke zteči tanků a jejich podporou (ochranou) do té doby, než tento úkol budou schopné splnit organické motostřelecké jednotky.

V závěru chci upozornit, že jsem se pokusil nastínit jen některé základní otázky zasazování tankových svazků druhého sledu vševojskové armády k dokončení průlomu obrany nepřátelské divize bez použití jaderných zbraní.

Ukazuje se, že je nutné předem plánovat varianty zasazení divizí druhého sledu armády k dokončení průlomu prvního pásma nepřátelské obrany. Podle toho je pak třeba vyřešit předem a zavčas příslušná opatření s důrazem na přiblížení útvarů divize k předpokládané čáře zasazení, včasné rozvinutí míst velení zasazovaného svazku a jeho útvarů před čarou zasazení. Dále je to sledování a přesná znalost situace vojsk prvního sledu na možných směrech zasazení. Důležitým opatřením je zabezpečit mohutnou palebnou podporu zasazení a boje tankové divize dělostřelectvem a letectvem, jakož i součinnost zasazovaných útvarů s motostřeleckými jednotkami prvosledových svazků uvnitř bojových sestav divize a jejich útvarů s cílem nedopustit přerušení útoku (průlomu).

V neposlední řadě jsou to i opatření ostatních druhů zabezpečení bojové činnosti (operačního zabezpečení), zejména průzkumu, ženiijního zabezpečení a OPZHN. Obzvláště důležitá je i organizace PVO zasazované tankové divize.

K ORGANIZACI BOJE S PROSTŘEDKY JADERNÉHO NAPADENÍ NEPŘÍTELE

V článku se budu zabývat činností velitele a štábu vševojskové armády při organizaci a vedení boje s prostředky jaderného napadení nepřítele.

Bezodkladné ničení prostředků jaderného napadení nepřítele v operaci je hlavním úkolem pozemního vojska, a to proto, že náš pravděpodobný nepřítel disponuje značnými počty nosičů jaderných náplní. Boj s těmito prostředky je podmíněn jejich průzkumem, který je schopen o nich dohat včas a dostatečně přesné údaje.

Prostředky jaderného napadení ničíme ihned po jejich zjištění. K boji s nimi používáme raketové svazky a útvary, stíhací bombardovací letectvo, dělostřelecké a raketometné útvary a jednotky, tankové a motostřelecké svazky a útvary, speciální odřady, taktické vzdušné výsadky, průzkumné jednotky a útvary radioelektronického boje. Volba prostředků boje vychází z podrobného zhodnocení situace, možností nepřítele a vlastních vojsk, jakož i požadavku včas a spolehlivě zničit určený objekt. Návrh na volbu prostředku boje předkládá veliteli jeho štáb.

K ničení prostředků jaderného napadení nepřítele používáme takové zbraně, které jsou schopné v krátké době spolehlivě splnit úkol. Přitom je nejúčelnější používat operačně taktických raket k ničení spolehlivě zjištěných objektů; stíhacího bombardovacího letectva k ničení pohyblivých a malorozměrných cílů; dělostřelectva, raketometů a tanků k ničení a umlčování taktických prostředků jaderného napadení nepřítele v dosahu jejich palby. Důležitý podíl v boji s prostředky jaderného napadení má i rozhodná činnost vojsk, spojená s rychlým pronikáním vojsk prvního sledu a speciálních odřadů do prostorů rozmístění jaderných zbraní nepřítele a s jejich ničením.

Boj s prostředky jaderného napadení řídí **velitel vševojskové armády** do hloubky dosahu svých prostředků jaderného napadení s ohledem na prostorové a cílové vymezení působnosti prostředků boje vševojskové armády, které stanovilo nařízení velitele frontu. K organizaci a vedení boje s těmito prostředky musí velitel vševojskové armády určit:

- úkoly, síly a prostředky průzkumu;
- vyčleněné síly a prostředky k boji s jadernými zbraněmi nepřítele, jejich úkoly a stupeň pohotovosti;
- pořadí ničení zjištěných objektů;
- pořadí přemísťování a zabezpečování trvalé pohotovosti sil a prostředků boje v průběhu operace;
- opatření k zabezpečení pevného velení průzkumu a použitým silám a prostředkům boje.

Vševojskový štáb na základě pokynů velitele armády a směrnic nadřízeného štábu organizuje průzkum a doplňkový průzkum, zabezpečuje rychlé dodání a zpracování hlášení o výsledcích průzkumu prostředků jaderného napadení nepřítele a neprodleně o nich informuje velitele; připravuje veliteli potřebné podklady k přijetí rozhodnutí na zničení prostředků jaderného napadení; neprodleně předává rozkazy vykonavatelům: organizuje boj s radioelektronickými systémy jaderných zbraní nepřítele; zabezpečuje velení silám a prostředkům poříjícím se na boji s jadernými zbraněmi a jejich trvalou bojeschopnost a kontroluje výsledky ničení prostředků jaderného napadení.

Štáb vševojskové armády musí neustále znát situaci nepřítele, stupeň pohotovosti, stav a bojové možnosti útvarů a jednotek vyčleněných k boji s prostředky jaderného napadení nepřítele, meteorologické podmínky, radiační a chemickou situaci. Přitom věnuje zvláštní pozornost připravenosti pohotovostních raketových jednotek, dodržování stanovených stupňů pohotovosti, včasnosti převádění z jednoho stupně do druhého a zabezpečení raketami s potřebnými mohutnostmi jaderných náplní.

Operační oddělení štábu vševojskové armády, jako vedoucí oddělení v otázkách organizace boje a velení vojskům, organizuje a plánuje boj s prostředky jaderného napadení nepřítele (Oper-2-1, čl. 15).

Plní tyto úkoly:

- připravuje veliteli souhrnné podklady, propočty a návrhy na organizaci a vedení boje s prostředky jaderného napadení nepřítele [JNN];
- plánuje boj s prostředky JNN u vševojskové armády;
- slaďuje činnost všech prostředků boje s JZ nepřítele tak, aby bylo využito jejich předností a možností;
- plánuje, řídí a kontroluje vedení boje s prostředky JNN taktickými vzdušnými výsadky a speciálními oddády;
- zodpovídá za bezpečnost vlastních vojsk při ničení prostředků JNN palnými prostředky.

Náčelník raketového vojska a dělostřelectva armády zabezpečuje včasné a přesné plnění úkolů uložených velitelem armády raketovému vojsku a dělostřelectvu k ničení prostředků jaderného napadení. Hodnotí důležitost každého objektu a při možnosti jeho ničení klasickými prostředky přijímá okamžitě opatření k ničení. Je-li nutné použít jaderné náplně, potom předkládá svoje návrhy veliteli armády a současně připravuje úder.

Organizace boje s prostředky jaderného napadení je nedílnou součástí přípravy operace.

Při přijímání rozhodnutí si velitel armády ujasňuje úkol, který obdržel od nadřízeného velitele k boji s prostředky jaderného napadení, hodnotí situaci jaderných prostředků nepřítele, vlastní síly a prostředky k boji s nimi a dal-

ší podmínky, které mají vliv na organizaci a vedení boje s prostředky jaderného napadení.

Při **ujasnění úkolu** musí velitel pochopit jaké hlavní uskupení jaderných zbraní nepřítele má armáda zničit, způsob a pořadí jeho ničení, jaké úkoly ve prospěch armády plní prostředky nadřízeného velitele a v závěru si ujasnit jaké síly a prostředky armády bude nutné k tomuto účelu vyčlenit.

Při **hodnocení situace prostředků jaderného napadení nepřítele** posuzuje velitel armády a vševojskový štáb uskupení a sestavu prostředků jaderného napadení, možný charakter činnosti, dobu pohotovosti, celkové možnosti použití jaderných zbraní na základě přísunů, možností manévru prostředky jaderného napadení do zahájení a v průběhu operace, jejich PVO a možnosti použití jaderných náplní, stíhel a pum. Závěrem se stanoví objekty a pořadí jejich ničení. (Při hodnocení objektů nepřítele vychází z předpisu Oper-51-4 hl. 2.)

Při **hodnocení situace vlastních vojsk** rozebíráme možnosti ničení prostředků jaderného napadení nepřítele a rozdělujeme prostředky ničení po objektech. Přitom vycházíme z odolnosti těchto objektů a charakteru jejich činnosti, možností vlastních prostředků co do dosahu, efektivnosti ničení a doby potřebné k přípravě úderu. Zpravidla prostředkům armády a letectvu vyčleněnému k podpoře vojsk určujeme k ničení operačně taktické prostředky jaderného napadení nepřítele a ničení taktických prostředků ukládáme podle možností silám a prostředkům divizí prvního sledu. Přitom objekty, které jsou rozmístěné v malé hloubce, přidělujeme k ničení především dělostřelectvu a raketometům. Použití jaderných náplní na tyto prostředky jaderného napadení plánujeme v tom případě, jestliže úkol nemohou splnit klasické prostředky ničení.

Letectvu vyčleněnému k podpoře boje vojsk armády určujeme prostory (pásma, objekty) ničení prostředků jaderného napadení a to zpravidla až za pásmem dostřelu dělostřelectva a raketometů.

K organizaci boje s prostředky jaderného napadení předkládá veliteli **souhrnný návrh náčelník štábu armády**. Jeho návrh vychází ze společného projednání otázek vedení boje s prostředky jaderného napadení s náčelníky operačního a zpravodajského oddělení, náčelníkem RVD a SBVLA. Při tom klade důraz především na sladění použití vlastních jaderných zbraní na jaderné prostředky nepřítele. Tato činnost je součástí plánování použití jaderných zbraní v operaci.

V **rozhodnutí, které přijímá velitel po vyslechnutí návrhů** pro boj s prostředky jaderného napadení, uvede závěry o uskupení prostředků jaderného napadení nepřítele, zámysl jejich ničení, pořadí, způsob ničení, použití sil a prostředků a určuje úkoly vojskům.

Při **stanovení úkolů** boje s prostředky jaderného napadení nepřítele velitel armády určuje:

— **vševojskovým svazkům**: úkoly a objekty ničení, použití jaderných, chemických náplní a speciálních odřadů. Úkoly prostředků armády, které plní v pásmu svazku,

— **raketovému vojsku a dělostřelectvu**: objekty ničení, počet jaderných a chemických náplní k ničení prostředků jaderného napadení, druhy jaderných výbuchů, doba pohotovosti k úderům, počet hotovostních baterií a mohutnosti jaderných náplní k zahájení a v průběhu operace, způsob rozvinování a přemísťování,

— **letectvu vyčleněnému k podpoře vojsk armády:** úkoly prostory (pásma, objekty) činností, rozdělení úsilí letectva, způsob použití jaderných a chemických pum,

— **taktickým vzdušným výsádkům:** údaje o rozmístění prostředků jaderného napadení, bojový úkol, pravděpodobné varianty vysazení, vyčleněné prostředky pro bojový let, pravděpodobný den vysazení, bezpečnostní vzdálenost při použití vlastních jaderných zbraní, vyčkávací prostor a doba pohotovosti k plnění úkolů,

— **prostředkům radioelektronického boje:** úkoly, nejdůležitější radiotechnické prostředky nepříteli umlčované rušením, použité síly a prostředky, způsob jejich použití.

Úkoly letectvu vyčleněnému pro podporu boje vojsk ukládá velitel vševojskové armády prostřednictvím náčelníka střediska bojového velení letecké armády (NS BVLA).

Vševojskový štáb armády, především operační a zpravodajské oddělení, plánuje boj s prostředky jaderného napadení na základě rozhodnutí a pokynů velitele v součinnosti se štábem RVD a náčelníkem střediska bojového velení letecké armády. Rozděluje objekty mezi jednotlivé prostředky ničení, určuje stupeň vyřazení cílů a k tomu vyčleněné počty a mohutnosti jaderných náplní, zvlášť pro každý objekt, určuje způsob udržování pohotovosti prostředků boje a orientační dobu úderů, upřesňuje dobu a způsob činnosti vzdušného výsadku a speciálních odřadů.

Úkoly boje s prostředky jaderného napadení nepříteli se zahrnují do plánu operace a plánu použití RVD armády, jakož i do pracovní mapy náčelníka SBVLA.

Při organizaci boje s prostředky jaderného napadení a to jak v přípravě, tak i v průběhu operace má velký význam úzká **součinnost všech oddělení štábu vševojskové armády.** V duchu nařízení a pokynů velitele armády ji organizuje náčelník štábu. Spočívá především v koordinaci všech opatření průzkumu, udržování pohotovosti a střídání hotovostních jednotek boje s jadernými zbraněmi nepříteli, volbě nejvhodnějších způsobů a použitých sil a prostředků k ničení těchto zbraní, jakož i zabezpečení velení a kontroly všech nařízených opatření u podřízených velitelů, štábů a vojsk.

Tato součinnost uvnitř štábu vševojskové armády se uskutečňuje jak při plánování operace, tak i v jejím průběhu při řešení opatření boje s prostředky jaderného napadení.

Součinnost sil a prostředků boje s jadernými zbraněmi nepříteli organizuje velitel armády podle úkolů a vykonavatelů po jednotlivých objektech a skupinách objektů podle pořadí naléhavosti a možností, a to do celé hloubky operace. V průběhu operace je nutné ji neustále udržovat a upřesňovat podle vývoje situace s cílem zajistit bezpečnost vlastních prostředků boje a ničení jaderných objektů nepříteli pouze jedním vykonavatelem.

Úkoly k boji s prostředky jaderného napadení nepříteli je nutné i po zplánování, podle vývoje situace, neustále upřesňovat a doplňovat. Za tím účelem vedeme na pracovních mapách velitele, náčelníka operačního oddělení, náčelníka RVD a SBVLA údaje potřebné k organizování a vedení boje s jadernými zbraněmi nepříteli. Bude-li operace vedena dočasně bez použití jaderných a chemických zbraní, potom vedeme boj s prostředky jaderného napadení nepříteli klasickými prostředky ničení, speciálními odřady při udržení

Metodika práce velitele a štábu vševojskové armády pro ničení prostředků jaderného napadení nepřitele

Čas	Situace a činnost PJN nepřitele	Situace a činnost vlastních prostředků ničení	Činnost				
			velitele armády	zpravodajského oddělení	operačního oddělení	oddělení RVD	SBVLA
Do 3 minut	bylo zjištěno odpalovací zařízení LANCE ve vyčkávacím postavení	hotovostní odpalovací zařízení arb v pohotovosti č. 2 hotovostní letouny v pohotovosti č. 2	dozví se o zjištění oz LANCE přijímá návrh NS (NOO), NRVD a N SBVLA o možnostech ničení oz LANCE prostředky armády	hlásí dispečinkem zjištění oz LANCE (čas zjištění, souřadnice)	dozvídají se o zjištění odpalovacího zařízení LANCE ve vyčkávacím postavení		
					informuje velitele (NS) o stupni pohotovosti vlastních prostředků ničení a navrhuje NS prostředek a způsob ničení	- informuje velitele o možnosti ničení oz raketovým vojskem (dělostřelectvem), - převádí hotovostní oz arb do pohotovosti č. 2a	- informuje velitele o možnosti kontrolního průzkumu a ničení oz letectvem, - převádí hotovostní letouny do pohotovosti č. 1
3-8 minut	přesun odpalovacího zařízení do hlavního palebného stanoviště	hotovostní oz arb převedeno do pohotovosti č. 2a hotovostní letouny převedeny do pohotovosti č. 1	přijímá rozhodnutí o ničení oz LANCE raketovým vojskem a vydává k tomu rozkaz NRVD	organizuje doplňkový průzkum letectvem v součinnosti se SBVLA	přijímá rozkaz o ničení oz LANCE raketovým vojskem	- připravuje prvky střelby, - předává rozkaz arb k převedení oz do pohotovosti č. 1 a k přípravě odpálení rakety	žádá velitele letecké armády o doplňkový průzkum letectvem a informuje ho o plánovaném úderu raketového vojska armády
8-10 minut	zaujetí palebného stanoviště odpalovacím zařízením a příprava k odpálení	převedení hotovostního oz do pohotovosti č. 1, příprava k odpálení	- přijímá hlášení o výsledku doplňkového průzkumu od NZO - připravovatel rakety k odpálení - dává souhlas k odpálení rakety	přijímá zprávy o výsledcích doplňkového průzkumu a informuje o něm dispečinkem velitele, NS, operační oddělení a oddělení RVD	přijímá hlášení o výsledcích doplňkového průzkumu a vypočítává účinnost jaderného výbuchu (v součinnosti s oddělením RVD)	- přijímá hlášení o dosažení pohotovosti k odpálení, - předává povel k odpálení rakety	přijímá hlášení letce o výsledcích doplňkového průzkumu
10-12 minut	pobyt odpalovacího zařízení na palebném stanovišti	- odpalovací zařízení arb odpálilo raketu a vrací se do základního postavení hotovostní letouny v pohotovosti č. 1	- přijímá hlášení o odpálení rakety, - přijímá hlášení o efektivnosti jaderného úderu od NZO	- organizuje průzkum účinků jaderného úderu a hlásí výsledky veliteli, NS, operačnímu oddělení, RVD a SBVLA	- hlásí uskutečnění úderu operační správě frontu, - v součinnosti s oddělením RVD vyhodnocuje účinky jaderného úderu	- přijímá hlášení o odpálení rakety, - vyhodnocuje účinnost jaderného úderu, - určuje další hotovostní odpalovací zařízení	podle potřeby organizuje kontrolní průzkum výsledku jaderného úderu ruší pohotovost č. 1 u hotovostních letounů

v pohotovosti stanoveného počtu raket a letectva k bezodkladnému zahájení úderů jadernými zbraněmi.

Rozhodnutí k vedení úderů na zjištěné prostředky jaderného napadení nepřítele přijímá na návrh náčelníka štábu výhradně velitel armády. Náčelník RVD a náčelník střediska bojového velení letecké armády. Náčelník RVD a náčelník střediska bojového velení letecké armády po obdržení údajů o zjištěném cíli ze zpravodajského střediska připravují ihned, aniž se dožadují rozhodnutí velitele, potřebné propočty a vydávají rozkazy k přípravě úderů. O těchto opatřeních informují velitele.

Po dodání údajů o zjištěných prostředcích jaderného napadení je velitel armády povinen: zhodnotit zjištěný objekt a stanovit dobu do kdy je nutné jej zničit, určit (upřesnit) prostředky ničení, mohutnost jaderné náplně a druh výbuchu, vydat úkoly k ničení objektu NRVD nebo NSBVLA a v některých případech i velitelům divizí.

Klasické prostředky ničení používají ti velitelé, jejichž průzkum zjistil objekt. Pokud nemohou tyto prostředky zničit vlastními silami, pak požadavek ke zničení předkládají nadřízenému veliteli.

Na místech velení armády a svazků je nutné mít za tím účelem spojení uvnitř štábu dispečinkem, který umožňuje veliteli přijímat hlášení, návrhy a úkolovat vykonavatele v co nejkratší době. Na místech velení armády a to především ve středisku velení na VS, je kromě toho vhodné používat různých elektrifikovaných panelů, které přehledně ukazují připravenost a stav útvarů a jednotek používaných k boji s prostředky jaderného napadení nepřítele, jejich zabezpečení municí, stupeň pohotovosti a další údaje zrychlující rozhodování velitele armády, přípravu a vydání rozkazů (povelů) vykonavatelům.

Výsledky ničení prostředků jaderného napadení nepřítele hlásíme ihned po jejich zjištění tomu veliteli, který rozkaz vydal. Stupeň vyřazení objektu vyhodnotíme doplňkovým (kontrolním) průzkumem a to vzdušným fotografováním, televizním a vizuálním průzkumem prostoru úderu.

Možnou metodou práce velitele a štábu armády pro ničení prostředků jaderného napadení nepřítele — viz **tabulku 1**.

Boj s prostředky jaderného napadení nepřítele je jednou z hlavních podmínek úspěšného splnění úkolů v operaci.

Z toho důvodu musí velitel a štáb vševojskové armády věnovat zvláštní pozornost zplánování boje s prostředky jaderného napadení v přípravném období operace a tento boj organizovat a energicky vést po celou dobu jejího trvání a to i v období, kdy se ozbrojený zápas povede pouze klasickými prostředky ničení. Je tedy nutné, aby velitelé a štáby všech stupňů znali možnosti a zásady vedení boje s prostředky jaderného napadení a byli schopni tento boj úspěšně řídit a vést.

K VYUŽÍVÁNÍ PROSTŘEDKŮ VÝPOČETNÍ TECHNIKY NA ŠTÁBU ZVO

O přínose prostředků mechanizace a automatizace velení pro práci a rozhodovací proces v současné době jistě nepochybujeme. Dosud však neukázaly svoje přednosti. Záleží totiž na tom, jak je dovedeme využít.

Závěry jednotlivých studií k otázkám mechanizace a automatizace velení se všechny v podstatě shodují v tom, že v oblasti MAV je výpočetní technika pouze částí problému. Rozhodující úlohu mají velitelé a jejich štáb. Je pravda, že výpočetní technika je postupně zaváděna do systémů a řízení a systém práce štábu se této technice jen pomalu přizpůsobuje. Víme, jsou snahy, aby byly prostředky výpočetní techniky při plánování operace i v jejím průběhu využity. Postupně tak získáváme určité zkušenosti. Shromáždili jsme množství otázek a problémů, které budeme analyzovat a přijmeme konkrétní opatření, jak prostředky výpočetní techniky v budoucnu lépe a efektivněji využít. K tomu, abychom ve štábech lepší než dosud využili prostředky výpočetní techniky je nutné vyhodnotit doposud získané poznatky.

Využití výpočetní techniky je zákonitě spojeno s rozvojem a vypracováním vhodných programů, jejichž využití by podstatně ovlivnilo práci především operačního štábu. Za předpokladu, že takové programy budou a výstupní sestavy budou řešit problematiku práce štábu v reálném čase, určitě se změní i jeho systém práce. Můžeme tedy konstatovat, že se zavádě-

ním výpočetní techniky by se měla měnit i metoda práce, při tom obě složky jednoho problému — výpočetní techniky i metody práce při jejím používání, by měly zabezpečit prosazení socialistické racionalizace práce. Ta by se zefektivnila, urychlila, při tom i zkvalitnila. K tomu je však nutné zejména pro práci v poli nově koncipovat dosavadní programové dílo a věnovat pozornost především těmto problémům:

- analyzovat metodiku práce štábu, vytýpat ty práce, které můžeme řešit na výpočetní technice, nebo na prostředcích malé a střední mechanizace, co řešit a jak v závislosti na ní vést a využít formalizovanou dokumentaci;

- na počítači nechat vypracovat komplexnější (ne volné a samostatné) programy, které by řešily problematiku štábu obsahově a časově v reálném čase, v duchu jeho přijaté metodiky práce.

Získané poznatky ukazují, že lépe jsou vypracovány i využívány programy z oblasti týlového a technického zabezpečení. Při posuzování současného programového díla pro plánování operace a přípravu hodnověrných podkladů pro rozhodnutí velitele zjistíme, že jejich vhodnost je minimální. To proto, že možnosti současných programů jsou omezené obsahově a časově, málo efektivní a výsledné sestavy nekomplexní. Z těchto důvodů je k nim i určitá nedůvěra a nechuf. Stále se projevuje velký nepoměr mezi dobou potřebnou k dodání požadovaných výstupních sestav

a vlastní práci počítače. Toto je zapříčiněno především dlouhou přípravou zadání a jeho doručení na výpočetní středisko, dlouhou přípravou vstupních dat a dobou nutnou na evidenci vypracovaných sestav, odseparování a doručení zadavateli přes kancelář štábu. Zejména tato doba je dlouhá, zvlášť když je mobilní počítač vzdálen od místa velení i několik kilometrů.

Také současné programové dílo především u operačního štábu má celou řadu nedostatků, které snižují jeho efektivnost. Poukážím alespoň na některé:

- postrádá určitý systém, komplexnost a návaznost na „Metodiku práce polního velení“;

- nedostatečná analýza (obsahově) „Metodiky práce polního velení“ a z toho důvodu nesprávné napojení prostředků mechanizace velení na tuto metodiku;

- z hlediska potřeb prostředků mechanizace a automatizace velení není vytýpována činnost a nejsou shromážděna kritéria pro výběr programů k jejímu využití;

- nejsou procvičeny nové metody práce štábu, které by navazovaly na výpočetní techniku, proto se ještě ve své podstatě nedá kvalifikovaně hovořit o jejím racionálním využití;

- při vypracování programů nebyla u některých dodržena zásada, čas — kvalita — minimalizace sil a prostředků, což je v současné době kritériem efektivnosti a cílem našeho snažení;

- malé a nekomplexní vybavení pro-

středky mechanizace a automatizace velení na jednotlivých stupních velení.

Současný stav využívání výpočetní techniky při práci v poli, jakož i prostředků malé a střední mechanizace ukazuje, že se doposud nepodařilo v rámci socialistické racionalizace práce na štábu v plné míře uplatnit požadavek, který na ní klademe. Každodenní praxe, celý systém velení a řízení ukazuje, že prostředky výpočetní techniky z různých příčin (buď nejsou ještě zavedené, nebo jsou málo účinné) neplní své poslání, to je zvyšování efektivnosti, zkvalitňování a zrychlování práce štábu.

Zkušenosti ze štábních nácviků a operačních cvičení potvrzují, že je nutné znovu analyzovat práci, především u hlavních správ, s důrazem na jejich zefektivnění, zkvalitnění a zrychlení při použití prostředků výpočetní techniky. U jednotlivých správ je málo rozvinuté programové dílo, zejména v období ujasňování úkolů, zhodnocení situace až do vyhlášení rozhodnutí velitelem.

Současné programové zabezpečení, i když je co do počtu úloh dost rozsáhlé, neodpovídá požadavkům moderního štábu, ani požadovaným časovým relacím. Jestliže by se chtěl především operační štáb využívat v plné míře, zejména časově by neuspěl. Problém vždy nastává po operačním skoku při naplňování potřebných informací do masivu dat. Některé programy pro práci operačního štábu nejsou přínosem a často se využívají jen formálně. Jak jsem již uvedl, poměrně dobré programové zabezpečení mají technické a materiální složky velitelství.

Úloha a místo operačního výzkumu při zvyšování kvality rozhodnutí a zkracování doby pro jeho realizaci

Je známo, že operační výzkum v armádě má možnost zkoumat mezi jinými i závislosti pro posouzení účinku práce velitele a jeho štábu na reálné zpracování „plánu operace“. Aby byl plán operace reálný, musí být všestranně propracován a doložen výpočty na základě matematických metod determinalisticky (jednoznačně daným) i stochasticky (pravděpodobně). Přitom je velmi důležité, jakých hodnotových podkladů (informací) je vzato pro výpočty. Nám totiž nejde o splnění zámyslu operace obecně, možným, ale optimálním způsobem. Z toho nám vyplývá, že při řešení zámyslu musíme stanovit, co chceme optimalizovat (minimalizovat, nebo maximalizovat).

Velitel pro rozhodnutí právem klade požadavek na vytvoření takových systémů,

kteřé by automaticky zpracovávaly značné množství informací, jako podkladu pro rozhodování, tak umožnily reagovat na vzniklé situace ještě v reálném čase, odstranily velký počet mezičlánků řízení a zabezpečily potřebnou optimalizaci rozhodování.

Operační analýza obecně již definovala požadavky, kladené na integrované systémy řízení a velení poměrně přesně, avšak splnění těchto požadavků v praxi se ukazuje jako velmi obtížné. Nedostatek kvalifikovaných systémových inženýrů a analytiků způsobuje, že u nás v dohledné době nebude efektivně využíván potenciál nově zaváděné výpočetní techniky 3. generace. Z toho důvodu nebude ani zavedena nová kvalita do zpracování potřebných informací v čase i obsahově v duchu platné „metodiky práce polního velení“.

Úkolem operační analýzy musí být, jak dovedně s pomocí výpočetní techniky centrálně řídit ty činnosti, které by měly být zahrnuty do automatizovaného zpracování dat a získání vhodných podkladů pro zdůvodněné rozhodnutí. Zkušenosti ukazují, že tento problém je sám o sobě značně složitý, obzvláště v současné době, kdy „metodika práce štábu“ přesně vymezuje časové možnosti práce jednotlivých složek v rámci celého štábu, za účelem přesně stanoveného cíle do vymezené doby.

Požadavek času — kvality — minimalizace sil a prostředků způsobuje, že je nutné v určitém krátkém časovém období soustředit a vyhodnotit velké množství informací, co již vytváří předpoklad, že dojde ke stressovým situacím a velké nároky na přenosovou techniku (která zatím není ještě zavedena).

Bude nutné, aby některé složky štábu měly své vlastní samočinné počítače a vypracovány své zbraňové systémy. Jejich vzájemnou koordinaci budou moci uvedené problémy řešit. Pak velitel a jeho štáb může získat v krátké době dostatek vhodných informací, jeho rozhodnutí může být optimální a může ještě reagovat na vzniklé situace v reálném čase.

Značnou nevýhodou současného matematického programování a využití matematických metod v oblasti operační analýzy ve vojenské praxi je, že dosud známé a využívané matematické metody v civilním životě, nejsou vhodně zpracovány na podmínky armády. V tomto směru jsme zaostali. K zobrazení skutečnosti využíváme málo účinných matematických metod, čímž dochází k tomu, že zobrazení i jednoduchých jevů je matematicky pracné. To má za následek, že doby na vypracování zadaných úloh se na samočinných počítačích značně prodlužují a nejsou tak kvalitní. Předpokládá to, aby analytik — matematik znal problémy matematického programování jako nástroje operačního výzkumu a sledoval jeho vývoj.

V současné době se nově koncipuje soubor programů pro mobilní samočinné počítače 3. generace. K tomu, aby v budoucnu byly tyto počítače co nejefektivněji využity, zejména pro práci operačního štábu a hlavních funkcionářů, je nutné vypracovat i vhodné programy.

Náš návrh vychází z „Metodiky práce štábu plního velení“ a má tyto etapy:

Příprava řešení zámyslu operace (jako jedna úloha prvního pořadí):

Soustava má řešit otázky, které zajímají velitele při přípravě orientace a vyhlášení zámyslu, dát mu podklady do P + 90 min.

1. Počty vlastních vojsk — bojeschopnost, naplněnost vojsk.

2. Počty a přehledy sil protivníka, po operačních sledech.

3. Poměry sil — kvalitativní — orientační.

4. Možnosti jaderných zbraní frontu.

5. Přehledy a doby mobilizačního doplnění.

Možnost vstupů do banky dat z EPS i z DP, to z důvodu rychlosti jejího naplnění.

Vyhotovit minimálně tři výtisky, a to pro velitele, náčelníka štábu a operační správu.

Sestava nemusí být podrobná, ale přehledná. Podrobné sestavy pro jednotlivé správy na VS podle jejich požadavku a upřesnění dodatečně až v druhém pořadí, podle stanoveného harmonogramu výpočtů.

Příprava rozhodnutí (přesnější — upřesněnější):

Sestava má dát požadovaná kalkulační data — doložené a zdůvodněné propočty pro přijetí optimálního rozhodnutí. Dodání sestavy do P + 4 — 5 hodin s tímto obsahem (tabulkami):

1. Požadované poměry sil — kvalitativní.

2. Přikrytí státní hranice — přesuny.

3. Budování výchozího prostoru, možnosti zatarasování.

4. Použití vlastních jaderných zbraní po cílech.

5. Možnosti PVO.

6. Soubor informací pro REB.

7. Zabezpečení vojsk municí.

8. Technické zabezpečení operace.

9. Týlové zabezpečení operace.

Možnost vstupu do banky dat opět z EPS i z DP.

Sestavy vyhotovit minimálně ve třech výtiscích a to pro velitele, náčelníka štábu a pro operační správu.

Sestava musí být podrobnější, přehlednější. Podrobné sestavy jednotlivých správ dodatečně, podle harmonogramu zpracování úloh.

Plánování operace (přesné propočty):

Tato sestava má poskytnout přesné informace, nutné k zplánování operace. Dodání sestavy do P + 10 hodin.

Jednotlivé tabulky by měly řešit tuto problematiku:

1. Kvalitativní poměry sil — požadované varianty.

2. Optimalizaci použití vlastních prostředků jaderného napadení v 1. hromadném jaderném úderu.

3. Zaujetí výchozího prostoru — přesuny.

4. Operační maskování.

5. Zatarasování.

6. Potřeba a zabezpečení vysazení výsadku.

7. Zasazení 2. sledu a vševojskových záloh, přesuny.

8. Ženíjní zabezpečení násilného přechodu vodního toku.

9. Technické zabezpečení operace.

10. Týlové zabezpečení operace.

Možnost vstupu od EPS i z DP.

Vyhotovit sestavu minimálně ve třech výtiscích a to pro velitele, náčelníka štábu a pro operační správu.

Možnost výstupu jednotlivých úloh i pro jednotlivé náčelníky. Pro speciální řešení problematiky jednotlivých druhů vojsk řešit i samostatné úlohy, avšak vždy jednotné banky dat. Dodržet zásadu, pro každého dát jen to, co se ho týká a v nejnutnějším rozsahu, přitom:

1. Dodržet zásadu metodiky práce štábu v jejím čase a obsahu.

2. Nejprve řešit hrubé — orientační propočty, které postupně rozpracovávat.

3. Do programu dát všechny známé konstanty a informace.

4. Úpravy banky dat zabezpečit v největší možné rychlosti z DP i z EPS.

5. Podrobné sestavy pro jednotlivé správy podle jejich požadavků realizovat až po dodání uvedených sestav veliteli, NS a OS, podle schváleného harmonogramu.

6. Přenosovými cestami zabezpečit informace shora dolů a naopak.

Vedení operace:

K zahájení činnosti práce štábu začít (především po operačních skocích) po získání potřebných informací. Štáb by měl mít neustálý přehled o svých vojscích, zejména o operační sestavě. Proto bychom měli řešit:

1. Počty a ztráty vlastních vojsk — bojeschopnost.

2. Počty a pravděpodobné ztráty nepřitele.

3. Kvalitativní poměr sil — i predikční.

4. Efektivnost 1. hromadného úderu — i dalších vlastních.

5. Ztráty po hromadném úderu protivníka na vlastní vojska.

6. Ozáření a předpokládané radioaktivní zamoření terénu po jaderných výbuších.

7. Zasazení druhých sledů a záloh — přesuny.

Přitom dodržíme zásadu zpracování jako v předešlých obdobích.

Toto jsou pouze čtyři základní úlohy, které ve svém komplexu dávají dostatečný podklad k tomu, aby rozhodnutí velitele bylo optimální. Je pochopitelné, že předpokladem celého snažení musí být vzájemné pochopení pracovníků štábu a analytiků, kteří budou programy připravovat. Získané zkušenosti z využívání výpočetní techniky 2. generace dávají předpoklad, že jednotlivé složky velitelství a štábu budou již znát a umět definovat své požadavky.

Příprava vhodného programového díla pro mobilní samočinné počítače 3. generace ovlivní činnost štábu, přitom v každém případě máme na mysli, vytvářet vhodné automatizované systémy. Bude nutné kvalifikovaně posoudit, co řešit na samočinných počítačích a co na prostředcích malé a střední mechanizace.

K VYUŽÍVÁNÍ PROSTŘEDKŮ MAV NA VELITELSKO-ŠTÁBNÍM CVIČENÍ

Jednou z důkladných a všestranně orientovaných prověrek současného stavu a úrovně praktické využitelnosti výsledků rozvoje oblasti MAV bylo v r. 1977 velitelsko-štábní cvičení v terénu s pojitky na stupni front.

Cílem článku je ukázat na některé nové tendence a prvky rozvoje programového zabezpečení procesu velení vojskům a zhodnotit strukturu a metodiku nasazení prostředků MAV na tomto VŠC.

Prostředky automatizace tvořily stacionární počítače II. generace (ZPA-600) a III. generace (EC-1030) a dále převozný počítač II. generace Příprava-II. Tím se kvalitativně změnilo strukturální složení systému doposud samostatně fungujících stacionárních počítačů a vytvořily se předpoklady pro plánované intenzivnější nasazování a využívání moderních prostředků přenosu dat.

Způsob využívání stacionárních počítačů byl založen především na organizační připravenosti a pracovně odborných schopnostech příslušníků výpočetních středisek a zařízení ČSLA.

Metodika využívání stacionárních počítačů byla stanovena na základě fungování systému zabezpečování projektového díla cvičícími štáby pro potřeby velení z úrovně VS TVS frontu k VS vševojskové ar-

mády a k VS letecké armády a dále z úrovně velitelství PVOS k VS podřízených svazků PVOS.

Proto nebylo možné zajistit realizaci procesů MAV tak, aby došlo i k horizontálnímu propojení informačních toků na stupních svaz a svazek jednotlivých druhů vojsk a služeb. To by umožnilo zdokonalit součinnost štábů prostřednictvím prostředků MAV a značně by odlehčilo přetíženému telefonnímu, dálkopisnému a radioreléovému spojení.

Činnost převozného počítače Příprava-II potvrdila oprávněnost požadavků a plánů orgánů velení ČSLA na modernizaci převozných prostředků výpočetní techniky, vzhledem k větší rychlosti, operativnosti a pružnosti základního systémového a aplikačního programového vybavení prostředků jednotného systému ekonomických počítačů (dále JSEP). Je to jedna z cest zvyšování efektivity prostředků MAV.

Způsob a metodika využití Příprava-II byly založeny na včasném a přesném plnění všech cílů a úkolů mechanizace a automatizace velení na VŠC, přičemž Příprava-II zabezpečovala jejich realizaci na úrovni frontu.

Vzhledem k budování celého systému velitelských stanovišť v soudobém boji a

operaci zůstává velmi aktuální dořešení problému zabezpečení náhradního prostředku. Tento problém úzce souvisí s činností, funkcemi a posláním týlových, záložních a pomocných velitelských stanovišť, která zajišťují nepřetržitost velení a měla by mít rovněž možnost využívat prostředky automatizace pro řešení rozhodovacích procesů.

Z prostředků pro přenos (převoz) dat bylo na VŠC úspěšně vyzkoušeno zařízení pro dálkový utajený zabezpečený přenos dat PÁSKA. Tím byl vytvořen a v praxi ověřen další postup propojování jednotlivých míst velení a prověřeny možnosti racionalizace informačních toků a toků řídicích informací ve struktuře polního systému velení.

Vedle zařízení PÁSKA fungovaly ještě pohyblivé (i aeromobilní) prostředky pro převoz dat. S převozem dat autem nebo vrtulníkem budeme dále počítat jako s pomocným (náhradním) prostředkem, vzhledem k náhlým změnám ve vývoji operačně taktické situace a jim odpovídajícím způsobům přemísťování míst velení.

Ověřili jsme si i utajený přenos dat přenosným zařízením DFE 550.

Prostředky střední mechanizace byly na VŠC nejpočetnější. Způsob jejich využívání a metodika napojení na proces velení z úrovně všech cvičicích štábů prokazuje,

že v současné době jsou převozní výpočetní automaty Consul-261 důležitým a především pak platným prostředkem mechanizace velení. Projevilo se to zvláště u těch cvičicích štábů a velitelství, které měly dobře připravené a v polních podmínkách ověřené programy a jim odpovídající úlohy taktického i operačního charakteru pro jednotlivé správy a oddělení těchto štábů. Tak tomu bylo zejména u letecké armády a u velitelství PVOS.

Potvrdil se poměrně vysoký stupeň spolehlivosti Consul-261 v polních podmínkách, propracovanost připraveného programového zabezpečení u některých druhů vojsk a služeb a v neposlední řadě příkladná iniciativa a odpovědný přístup pracovníků střední mechanizace k plnění náročných úkolů VŠC.

Přechod na kvalitativně vyšší úroveň využívání prostředků MAV neznamenal úplné vyřazení dokonalých mechanizačních prostředků z velitelských stanovišť. Zejména jde o prostředky střední mechanizace, které budou opatřeny rychlými výstupními zařízeními (mozaikové tiskárny) a pamětmi s přímým přístupem (magnetické disky a případné diskety). Rovněž prostředky malé mechanizace (kalkulátory, speciální pomůcky apod.) budou mít větší uplatnění a to zejména na místech velení, která nebudou systémem přenosu dat napojena na prostředky automatizace.

Některé kvalitativní ukazatele rozvoje oblasti MAV na VŠC

Při vymezení kvalitativních ukazatelů jsme vycházeli z **cílů využití prostředků MAV na VŠC**. Byly to tyto cíle:

- zabezpečení úkolů plánování a vedení operace a boje silami a prostředky MAV,
- příprava sil a prostředků MAV na efektivní využívání výpočetní techniky a prostředků malé mechanizace štáby pozemních vojsk, letectva a PVOS,
- zvládnutí metodiky činnosti štábů (boje),
- zdokonalení připravenosti příslušníků štábu ve využívání výpočetní techniky v průběhu plánování a vedení operace a boje,
- prohloubení způsobů využívání prostředků malé mechanizace cvičicími štáby,
- zdokonalení připravenosti příslušníků bojových směn a obsluh výpočetní techniky v samostatném zabezpečení výpočtů zavedených programů podle požadavků uživatelů.

Realizace těchto cílů byla ovlivněna metodikou cvičení, zejména rozehrou situace, což prověřilo použitelnost připravených úloh a jejich přínos pro práci štábů.

Ve využitelnosti úloh jsme zjistili, že většina uživatelů již nejen chápe, ale především chce prakticky využívat prostředky MAV pro zdokonalení a urychlení své štábní práce. Došlo k potřebnému skloubení obsahu a výsledků výpočtů s metodikou konkrétní práce, zejména v podmínkách souběžného plánování.

V materiálně technickém a provozním zabezpečení jsme zaznamenali minimální poruchovost prostředků MAV a vysokou kvalitní práci diagnostických, operátorských a opravárenských činností směn a obsluh všech druhů výpočetní techniky.

Přínosem byly harmonogramy řešení úloh podle detailizovaných činností práce štábu v etapách souběžného a zkráceného plánování.

V programovém zabezpečení jsme zjistili, že se oproti minulým VŠC zvýšila úroveň efektivnosti výběru programového zabezpečení úloh, zejména těch úloh, které vycházely z potřeb automatizace vybraných časových úseků souběžného plánování.

Mimo rutinně provozovaných úloh byly zpracovány nové úlohy pro VS vševoj-

skové armády a divize a upraven soubor úloh IRIS pro SRVD (ORVD).

Rovněž bylo přepracováno programové zabezpečení vybraných úloh týlového pod-systému pro počítače EC-1030. Výsledky a rozbor VŠC prokázaly oprávněnost úprav a dalších směrů rozvoje programového díla pro všechny úrovně velení, z nich zvláště pak pro stupeň frontu.

Abychom blíže vymezili působnost kvalitativních ukazatelů rozvoje oblasti MAV v podoblasti programového zabezpečení, připravili jsme základní **kvantitativní rozbor projektového zabezpečení na VŠC**. Z rozboru je patrné, že pro potřeby mechanizace a automatizace velení cvičících štábů bylo připraveno celkem 106 operačně taktických a týlových programů. 43 programů bylo určeno pro automatizační techniku a 63 programů pro techniku střední mechanizace. Poměr připravených a realizovaných programů můžeme vyjádřit těmito čísly (realizováno ku připraveno):

- VS vševojskových svazů — 1:1,09,
- VS vševojskových svazků — 1:22,01,
- VS leteckého svazu a V PVOS — 1:2,62,
- VS leteckého svazku — 1:11,02.

Z toho je patrné, že u VS vševojskových svazů a leteckého svazu bylo vytýčeno připraveného programového zabezpečení rovnoměrné a téměř úplné, zatímco u VS vševojskových a leteckých svazků nedošlo k úplnému využití všech programů. To svědčí jednak o variabilitě využívání programového zabezpečení štábů nižších stupňů vzhledem k závislosti na rozezhře a podehrách cvičení, ale i nemožnosti využít všechny úlohy — zřejmě z důvodů nižší rychlosti a operativnosti výstupů výsledků z prostředků střední mechanizace, které byly zasazeny především na stupni svazek.

Další kvantitativní rozbor projektového zabezpečení na VŠC ukázal, že největším počtem programů disponuje:

- a) na VS F: operační správa,
- b) na TVS F: výzbrojní správa,
- c) na VS A: jednotlivá oddělení mají přibližně stejné množství připravených a využívaných programů,

d) na TVS A: největší počet programů má výzbrojní oddělení a oddělení PHM,

e) na VS LA a VS PVOS: jednotlivá oddělení mají přibližně stejné množství připravených a využívaných programů.

Na základě celkového rozboru můžeme vymezit **kvalitativní ukazatele rozvoje oblasti MAV na VŠC takto:**

1. Vyšší stupeň využitelnosti programového díla oproti minulým VŠC.

2. Využitelnost programového díla především pro potřeby plánovací činnosti správ a oddělení na jednotlivých štábech (méně již v období vedení bojové činnosti).

3. Zvýraznění limitujících faktorů rychlosti zpracování některých úloh. Existence těchto faktorů je dána stupněm technické vybavenosti prostředků střední mechanizace a prostředků automatizace II. generace, které již dále nelze zdokonalovat v souvislosti se zkracováním doby cyklu velení jak na úrovni svaz, tak na úrovni svazek.

4. Potřeba využívání minipočítačů na velitelských stanovištích svazů a svazků s návazností na budování spojovacích cest a přenosu dat mezi stacionárními počítači a mobilními minipočítači, s využitím zařízení pro dálkový utajený a zabezpečený přenos dat — PÁSKA.

5. Nutnost zkracování potřebného času na přípravu dat a na evidenci a dodání výstupních sestav uživatelů na štábech (strojový čas zpracování úloh na počítačích se pohyboval v rozmezí minimálně 3 min — maximálně 50 min a čas spotřebovaný na přípravu a administrativu dat a sestav se pohyboval v rozmezí minimálně 10 min — maximálně 310 min).

6. Zvýšil se stupeň formalizace bojových dokumentů u všech druhů cvičících vojsk a služeb (zejména u týlových složek).

7. Projevil se nedostatek v množství i sortimentu prostředků malé mechanizace (zejména v těch obdobích VŠC, kdy nebylo možné operativně využívat počítače a nashromáždilo se větší množství údajů).

Poznatky z rozboru programového zabezpečení týlu

Kvalita a využití programového zabezpečení týlu na VŠC byly ovlivněny rozsahem programů a připraveností týlových pracovníků k jejich efektivnímu využívání v souladu s metodikou jejich práce. Využití pro-

gramů bylo limitováno rozsahem materiálně technického a provozního zabezpečení jednotlivých stupňů velení prostředky MAV a časovými možnostmi využití programů v práci týlu. Rozsah programového

zabezpečení v oblasti týlu vycházel z potřeb souběžného plánování, z požadavku efektivnosti a z možnosti využití jednotlivých programů na různých typech výpočetní techniky, včetně výpočetní techniky třetí generace.

Připravenost týlových pracovníků k využívání programů měla dobrou úroveň v přípravě na cvičení. Prohloubila se zvládnutím programů na počítače třetí generace. U převážné části správ a oddělení týlu se rozšířil počet funkcionářů, připravených k efektivnímu využívání programů při plánování a organizování týlového zabezpečení operace (boje).

Byly vytvořeny podmínky pro využívání několika typů počítačů i výpočetních automatů a to jak v mobilní, tak i ve stacionární verzi.

Výrazná změna v kvalitě provozního zabezpečení byla zjištěna v metodice práce jednotlivých funkcionářů výpočetních středisek (skupin MAV). Metodika práce v těchto střediscích (skupinách), zvláště na TVS F, byla obsahově i časově skloubená s metodikou práce týlu a činností příslušných funkcionářů správ a oddělení, a to ve všech etapách činnosti vojskového i operačního týlu.

Kvalita programového zabezpečení byla do určité míry ovlivněna i kvantitou. Týl měl k dispozici programy jak k řešení týlového zabezpečení jednotlivých období operace (boje), tak i pro jednotlivé podsystemy týlového zabezpečení, a to pro stupeň vojskový i operační týl. Množství týlových programů se projevilo i v četnosti výpočtů, které charakterizovaly nejen hoto-ové výkazové, plánovací či jiné dokumenty, ale současně i rozsah variantních řešení v závislosti na průběhu operace (boje). Tak např. pro stupeň operační týl bylo v průběhu cvičení připraveno 176 výpočtů na samočinných počítačích, 131 výpočtů na výpočetních automatech C-261 a pro stupeň vojskový týl 438 výpočtů na C-261.

Podstatný vliv na efektivní a kvalitní využití programového zabezpečení má příprava vstupních dat jednotlivých programů s jejich zpracováním, přenosem a výdejem výsledných sestav uživateli.

Cvičení potvrdilo již známé zkušenosti. Příprava dat závisela na obsahu a rozsahu daného programu. Děrování vstupních dat a řešení úloh na počítači probíhaly v podstatě plynule. Přenos (převoz) dat k počítači

a dodání výstupní sestavy uživateli však ukázal, že tato činnost doposud vyžaduje velmi mnoho času. Přes veškerou péči při zabezpečování dopravy vstupních dat k počítači (vrtulník, automobil, motocykl) byla tato činnost neúměrně dlouhá. Dobu potřebnou k dopravě v porovnání s dobou, potřebnou k řešení na počítači, lze vyjádřit poměrem minimální hodnoty 1:1 a maximální hodnoty 1:20. Vliv na dobu doručení výstupní sestavy k uživateli má i stanovení priority výpočtů. Vyšší priorita byla dávana programům pro potřebu VS.

Kvalitativně jiný poznatek jsme získali při hodnocení doby potřebné ke zpracování programů na výpočetním automatu C-261 na stupni TVS F. Skupina MAV pro TVS F rozvinula jeden výpočetní automat přímo do prostoru uplatňování největšího počtu požadavků (pracoviště výzbrojní správy) a tím vytvořila optimální podmínky pro efektivní využití připravených programů.

Při cvičení byly pro potřeby týlu k dispozici samočinné počítače a výpočetní automaty v poměru 1:2.

Poznatky z přípravy a průběhu VŠC můžeme charakterizovat takto:

1. V oblasti týlu je **relativní dostatek programů** pro organizování a řízení týlového zabezpečení operace (boje). Funkcionáři týlu z převážné části zvládli zásady efektivního využívání programového zabezpečení týlu. Plně se potvrdila správnost tendence úzké spolupráce zpracovatelů a uživatelů při tvorbě programů. Nutností se ukázala tvorba dalších programů v souladu s rozvojem prostředků MAV.

2. Zabezpečování **dokonalé přípravy uživatele** k efektivnímu a kvalitnímu využívání projektů se musí stát **nepetržitým procesem a obsahem součinnosti štábů a orgánů MAV**. Tuto pozitivní tendenci, která se v oblasti týlu jak v přípravě, tak i v průběhu VŠC projevila, je nutné nadále rozvíjet v souladu s plánovaným rozvojem prostředků MAV.

3. VŠC plně potvrdilo nutnost **trvale zvyšovat efektivnost využívání programového zabezpečení týlu**. Požadavek, aby pro potřebu TVS armády i frontu byly tabulkově přiděleny odpovídající typy moderních samočinných počítačů, je reálný a aktuální.

Tendence a prvky rozvoje programového zabezpečení činnosti polních štábů a vojsk

Na základě rozboru vybraných kvantitativních údajů a vymezení některých kvalitativních ukazatelů rozvoje oblasti MAV

jsme mohli stanovit i některé tendence a prvky rozvoje programového zabezpečení činnosti polních štábů a vojsk.

VŠC ukázalo, že další úspěšné využívání programového zabezpečení můžeme spatřovat ve:

1. **Zkrácení dílčích časů**, potřebných na plánovací činnost štábů všech stupňů.

2. **Dosažení vyššího stupně využívání exaktních výpočtů** s náročnějším matematickým aparátem, který nebyl dosud v plné míře ve štábní praxi uplatňován s využitím automatizačních prostředků.

3. **Dalším rozšíření optimalizačních výpočtů v úlohách štábů**, což by usnadnilo velitelům a náčelníkům jednotlivých správ a oddělení volbu nejvhodnějších variant rozhodování v kratších časových lhůtách.

4. **Posunu kvalitativní úrovně programového zabezpečení** jako celku zásluhou uživatelů, tj. velitelů a štábů. Ti postupně pronikají stále hlouběji a s větší intenzitou i úspěchy k podstatě řešení problémů MAV. Tím se zároveň odbourávají i psychické zábrany, které dosud mnohdy zpomalovali rychlejší zavádění prostředků a projektů MAV do vojskové praxe.

5. **Změnách a opatřeních ovlivňujících další efektivní využívání programového zabezpečení štáby a vojsky.** Tyto změny a opatření budou vymezeny:

a) stupněm rozvoje automatizační techniky,

b) způsobem plánování, organizace a metodiky práce štábů,

c) formami tvořivé součinnosti mezi štáby a orgány MAV. Součinnost v současné etapě závisí především na přesné delimitaci povinností a odpovědností za zpracování požadovaných úloh.

Závěrem chceme uvést, že VŠC potvrdilo správnost tendence efektivního rozvoje prostředků a systémů MAV v ČSLA.

Přetrvávají však ještě některé problémy a nedostatky. Je např. **značný nepoměr mezi dobou výpočtu a mezi dobou přípravy vstupních dat a doručení výsledných sestav** uživatelů. Není dostatek funkčně a účelově vytvořených **souborů úloh** pro určitou složku štábu nebo k určité etapě metodiky práce štábu. Nejsou dostatečně rozpracované problematiky **společné banky dat** pro jednotlivé druhy vojsk pro stupeň front. Je málo **operativně zpracovatelných úloh** (řádově minuty) pro složky operačního a bojového plánování a řízení. Není **kvantitativní vyváženost množství úloh** pro štáby vševojskového podsystemu a podsystemu týlu vůči množství úloh druhů vojsk. Není jednotný názor na **vyhodnocování činnosti prostředků MAV.**

K BOJI SE SAMOHYBNÝM DĚLOSTŘELECTVEM

Jedním z vysoce významných a přitom velmi náročných úkolů vlastního dělostřelectva je boj s nepřátelským dělostřelectvem. Představuje důležitou a efektivní součást palebného systému, jehož vyřazení je nezbytným předpokladem k úspěšnému zahájení vlastní útočné operace. Náročnost úkolu vyplývá z toho, že jde o dělostřelectvo samohybné, které může rychle a rozsáhle manévrovat, a má moderní techniku pro řízení palby ve složitých podmínkách manévrového boje. Je proto správné, že dělostřelečtí velitelé a štáby věnují těmto otázkám zvýšenou pozornost a hledají nejvhodnější možnosti řešení. Určitým retardačním momentem jsou v této cestě návyky a zkušenosti z boje s taženým dělostřelectvem, které zcela zákonitě přetrvávají v podvědomí lidí.

V článku chci ukázat, jak změněné pojetí činnosti nepřátelského dělostřelectva nutně vyvolá odpovídající změny v činnosti vlastního dělostřelectva.

Některé základní předpoklady

Základním podstatným předpokladem pro překvapivou a účinnou dělostřeleckou přípravu je **úplná příprava prvků** střelby. Z podrobných teoretických rozborů vlivu přesnosti přípravy na palebnou účinnost vyplývá, že právě při palbě na nepřátelské dělostřelecké baterie musíme dosáhnout vysoké přesnosti. Z tohoto hlediska je nezbytná vysoká přesnost povětrnostní a balistické přípravy, protože jejich chyby se v podstatné míře podílejí na celkové chybě úplné přípravy. Nezbytná opatření v tomto směru učiníme ještě v přípravném období. Patří k nim zejména účelné rozmístění povětrnostních stanic a vhodné uspořádání časového rozvrhu jejich práce, orientované k tomu, aby palebné jednotky měly v době zahájení palby co nejpřesnější povětrnostní údaje. Obdobně významnou roli hrají opatření v oblasti balistické přípravy a to především promyšlené využití polních balistických stanic k včasnému a přesnému zjištění změn počátečních rychlostí děl a sérií náplní. Kontrolní orgány by měly zvýšenou pozornost věnovat kontrole orientace děl v palebném postavení, uložení střeliva, měření teploty náplní a zahrnování individuálních

oprav, u raketometných jednotek pak měření a zahrnování vlivu přízemního větru.

Dalším rozhodujícím předpokladem je zabezpečení nepřetržitě, spolehlivě a přesné **práce průzkumu**. Ještě v přípravném období musíme promyšleně plánovat, organizovat a všestranně zabezpečit práci průzkumných jednotek a orgánů k včasnému získání přesných souřadnic nepřátelských baterií. Půjde především o včasné rozvinutí jednotek zvukoměrného průzkumu na vhodných čarách, o přesné připojení naslouchatelen a zabezpečení povětrnostních zpráv. Kvalita a důslednost těchto opatření podstatnou měrou ovlivní přesnost získaných výsledků.

Druhým nezbytným druhem průzkumu, bez něhož nelze úspěšně bojovat s nepřátelským samohybným dělostřelectvem, je vzdušný průzkum, vedený především pozorováním. Ve smyslu platných předpisů nelze ovšem použít souřadnic, zjištěných pozorováním ze vzduchu, k zahájení účinné střelby bez zastřelení. Prostředek, který cíl zjistil, musí se napřed zastřílet nebo alespoň zkontrolovat účinnost střelby. Za předpokladu, že prvky na tyto cíle určíme stejným postupem jako při úplné přípravě, nebude nutné úplné zastřelení, ale postačí, aby vzdušný pozorovatel prověřil první salvy účinné střelby. To podstatně urychlí zahájení účinné střelby a bude zachován i moment překvapení. K dosažení potřebné plynulosti celé činnosti je však účelné, abychom předem pro spolupráci s prostředky vzdušného průzkumu vyčlenili vhodné dělostřelecké oddíly a organizovali jejich přímé spojení. Význam a nezbytnost vzdušného průzkumu pro úspěšné vedení boje s nepřátelským samohybným dělostřelectvem vyplývá i z toho, že to je prakticky jediný prostředek, který je schopen během palebné přípravy zjistit, zda jsou palebná postavení, na něž plánujeme dělostřeleckou palbu, obsazena nebo zda je nepřítel opustil. V obdobích, kdy nepřítel manévruje, může také pouze vzdušný průzkum zjistit polohu nově obsazovaných palebných postavení ještě v době, než z nich nepřítel zahájí palbu.

I když zvukoměrný a vzdušný průzkum jsou zdrojem převážné části potřebných informací pro vedení boje s nepřátelským samohybným dělostřelectvem, nemůžeme opomíjet ani ostatní druhy pozemního průzkumu. Výhodné podmínky můžeme tomuto průzkumu vytvořit promyšleným plánováním a dobrou organizací práce zejména v horském a zalesněném terénu a při průzkumu předsunutých palebných postavení.

Charakteristika činnosti nepřátelského samohybného dělostřelectva

Podkladem pro odvození optimálních vlastních postupů při boji s nepřátelským samohybným dělostřelectvem je bezesporu analýza jeho činnosti. Zde jde o situaci teoreticky vyjádřenou pojmem „antagonistická hra proti uvědoměle jednajícím protivníkovi“. Činnost nepřitele bude tedy zcela nutně směřovat k získání určitých výhod. Z tohoto hlediska také chápeme všechny údaje, které tuto činnost charakterizují, jako údaje „pravděpodobné“, nikoliv však „nutné“.

V přípravném období je nepřátelské samohybné dělostřelectvo rozmístěno v prostorech palebných postavení. Jejich vzdálenost od čáry dotyku se pohybuje v závislosti na terénních podmínkách v rozmezí od 4 do 6 km u baterií M-109, od 4 do 8 km u baterií M-110 a od 8 do 10 km u baterií M-107. Jak bude nepřítel postupně získávat zprávy a narůstání našich příprav k zahájení

útoku, které i přes velkou snahu nelze plně utajit, začne zcela oprávněně připravovat protiopatření. Základním z nich u samohybného dělostřelectva je manévr do nových palebných postavení. Jeho cílem je uchránit dělostřelectvo před naší palbou a umožnit vedení palby na naše pochodové proudy pokud možno do co největší hloubky. Počítáme, že manévrovat budou všechny baterie M-107 a z ostatních alespoň ty, které z dosavadních palebných postavení střelily, takže mohl je náš průzkum zjistit. Baterie M-107 zaujmou předem sunutá postavení ve vzdálenosti 4 až 6 km od předního okraje. To jim umožní zahájit palbu na naše proudy v době, kdy jejich čela budou dosahovat čáry vzdálené přibližně 26 km od čáry dotyku, tj. asi v době Č-90. Uvážíme-li dobu, potřebnou na přesun, zaujetí palebného postavení a přípravu ke střelbě, zjistíme, že manévr musí zahájit přibližně v době od Č-150 do Č-120.

Baterie ostatních ráží vykonají zpravidla podstatně kratší manévr. Jejich nová palebná postavení nebudou většinou blíže k přednímu okraji než udávají spodní hranice norem, tj. asi 4 km. Vzhledem k dostřelu mohou zahájit palbu na naše proudy asi v čase Č-45. Stačí jim tedy zahájit manévr přibližně v Č-90 až Č-85, tj. zhruba v době, kdy baterie M-107 dosáhly pohotovosti resp. již plní palebné úkoly z předem sunutých palebných postavení.

Palbu na proudy ukončí předem sunuté baterie M-107 nejpozději v době Č-75 a zahájí manévr do nových připravených palebných postavení, rozmístěných v původní hloubce, tj. 8 až 10 km od předního okraje. Tato postavení mohou, ale zpravidla nebudou totožná s původními. Pohotovosti v nich dosáhnou zhruba v Č-45 a jsou připraveny vést palbu převážně na naše dělostřelecké baterie, jejichž polohu zatím nepřátelský průzkum zjistí. Přibližně v této době zahájí palbu také ostatní nepřátelské dělostřelectvo, přičemž baterie M-109 se orientují na naše jednotky na přesunu a baterie M-110 na boj s našim dělostřelectvem. Současně počítáme s tím, že raketomety LARS zaujmou palebná postavení ve vzdálenosti přibližně 3 km od předního okraje a vystřelí salvu na naše jednotky, které se rozvinují do praporečnických proudů.

Od této doby až do ukončení naší dělostřelecké přípravy není již pravděpodobné, že by nepřátelské samohybné dělostřelectvo učinilo nějaký rozsáhlý manévr. Výjimku tvoří nepřátelské raketomety LARS, které přibližně v Č-20 mohou zaujmout palebná postavení v hloubce 5 až 7 km od předního okraje a vystřelit salvu na naše jednotky, které se rozvinují do rotních proudů. Asi v této době, tj. od Č-30 do Č-20 mohou se také přemístit do záložních palebných postavení ty nepřátelské samohybné dělostřelecké baterie, které měly při našem palebném přepadu vážnější ztráty, takže jim bylo povoleno přemístění. Půjde ovšem o ojedinělé případy, protože nepřítel se bude snažit, aby v této důležité fázi pokud možno všechno jeho dělostřelectvo střelilo a plnilo tak svůj základní úkol.

Možné směry vlastní činnosti.

Při boji s nepřátelským taženým dělostřelectvem jsme mohli postupně registrovat nepřátelská palebná postavení, jejichž polohu vlastní průzkum v přípravném období zjistil, zahrnovat je mezi plánované cíle dělostřelecké přípravy, přidělit je jednotlivým vykonavatelům a umiřovat je teprve během vlastní dělostřelecké přípravy. Bylo to umožněno proto, že tažené dělostřelectvo, jehož manévr byl poměrně zdoluhavý a těžkopádný, pravidelně setrvalo v palebných postaveních poměrně dlouhou dobu. V současné době je situace jiná.

Není pravděpodobné, že by nepřátelské samohybné dělostřelectvo při zahájení naší palebné přípravy bylo ještě ve stejných palebných postaveních, která jsme zjistili v přípravném období. Bylo by to výjimkou, kdyby nepřítel buď vůbec naše přípravy k útoku nezjistil nebo získaným zprávám nepřikládal váhu a naši činnost považoval za klamný manévř. Zásadně však počítáme s manévrem nepřátelského samohybného dělostřelectva v době před zahájením palebné přípravy v souladu se zásadami, které jsem uvedl vpředu. Manévru se pravděpodobně zúčastní všechno nebo alespoň převážná část nepřátelského samohybného dělostřelectva. Této skutečnosti by měla také odpovídat naše činnost.

V přípravném období je účelné umlčovat nepřátelské samohybné dělostřelectvo ihned po jeho zjištění. Tato zásada je také uvedena v novém předpise „Pravidla střelby a řízení palby pozemního dělostřelectva“. K umlčování těchto baterií musíme však zásadně používat toho dělostřelectva, které již na bojišti působilo. V žádném případě nesmí tento úkol plnit nově přisunuté dělostřelectvo, aby tak nedošlo k jeho předčasnému prozrazení a tím k zjištění naší bojové sestavy a zámyslů. Vzhledem k tomu, že dělostřelecká činnost nebude v tomto období příliš intenzivní, má poměrně výhodné podmínky pro svoji práci zvukoměrný průzkum. Jednotky zvukoměrného průzkumu měly by být již v tomto období rozvinuty a vést průzkum. Nejzazší lhůta jejich pohotovosti k průzkumu by měla být Č-100, aby mohly vést průzkum nepřátelských baterií M-107 rozmístěných v předsunutých palebných postaveních. V pásmu naší divize počítáme průměrně se třemi bateriemi M-107. K jejich současnému umlčení, které by mělo být asi v době od Č-90 do Č-75, je třeba při dálce střelby do 10 km použít jednoho a při dálce střelby od 10 do 15 km dvou vlastních dělostřeleckých oddílů. Spotřeba střeliva je při dálce střelby do 10 km v průměru 0,5 oddílového palebného průměru (u 100 mm kanónu 0,75 mm palebného průměru). Při větších dálkách střelby než 10 km se spotřeba střeliva zvyšuje o 10 % na každý kilometr. Na základě teoretických výpočtů budou nepřátelským bateriím touto palbou způsobeny ztráty o rozsahu 20 až 30 %. Při takových ztrátách lze podle zkušeností z Velké vlastenecké války počítat s jejich vyřazením na dobu přibližně jedné hodiny. Je proto nezbytné, aby tyto baterie dále vlastní průzkum sledoval při jejich přemístění do hlavních palebných postavení v hloubce nepřátelské sestavy a během dělostřelecké přípravy abychom na ně plánovali další palebný přepad.

Těžiště práce vlastního průzkumu bude ležet ke konci přípravného období a to přibližně v době od Č-90 až do zahájení vlastní palebné přípravy. V této době budeme všemi použitelnými druhy a způsoby průzkumu sledovat manévř většiny nepřátelského samohybného dělostřelectva a zjišťovat souřadnice nově zaujímaných palebných postavení. V pásmu naší divize v průměru očekáváme do devíti baterií M-109 a pěti baterií M-110. Přitom budeme sledovat (a to zejména v době asi od Č-75) i manévř tří baterií M-107 z předsunutých do hlavních palebných postavení. Hlavní tíha při plnění těchto průzkumných úkolů bezesporu spočívá na prostředcích vzdušného průzkumu. Bez jejich plánovitého a vhodně organizovaného rozsáhlého nasazení nejsme schopni úspěšně, v plném rozsahu a s patřičnou účinností splnit všechny úkoly boje s nepřátelským samohybným dělostřelectvem. Na základě získaných průzkumných údajů upřesní v této době štáb RVD úkoly jednotlivým vykonavatelům pro první přepad nepřátelských samohybných dělostřeleckých baterií na

začátku dělostřelecké přípravy. K umlčení jedné baterie M-109 počítáme při dálce střelby do 10 km nejméně se dvěma a na dálku střelby od 10 do 15 km se třemi vlastními bateriemi. Pro umlčení jedné baterie M-107 nebo M-110 stačí na tyto dálky střelby jedna až dvě vlastní baterie. Přepad vedeme palbou ráz na ráz se spotřebou střeliva, jejíž velikost se pohybuje v závislosti na důležitosti cíle a na množství střeliva v rozmezí od poloviny do jedné, předpisem stanovené normy. S ohledem na povolený režim palby je délka prvního palebného přepadu asi 7 minut při spotřebě polovina normy a asi 13 minut při spotřebě celé normy.

Počítejme s tím, že do zahájení vlastní dělostřelecké přípravy se část nepřátelských baterií neprojeví střelbou a že zahájí palebnou činnost až kolem doby Č-45, kdy naše jednotky na přesunu dojdou na vzdálenost jejich účinného dostřelu. Tyto baterie může vlastní průzkum zjistit až po zahájení palby. Z toho důvodu nebudou také zařazeny mezi konkrétní cíle prvního palebného přepadu. Bude pak účelné plánovat v době kolem Č-30 druhý přepad nepřátelských samohybných dělostřeleckých baterií. Do něj zahrneme tyto nově zjištěné baterie a popř. i ty z cílů prvního přepadu, které nadále pokračují v palebné činnosti. Druhý palebný přepad nepřátelských samohybných dělostřeleckých baterií povedeme analogicky jak u prvního přepadu na zahájení dělostřelecké přípravy.

V době tohoto přepadu a po jeho ukončení, tj. přibližně od Č-30 do Č-15, je žádoucí v plné míře aktivovat všechny prostředky vlastního a zejména vzdušného průzkumu. Jeho úkolem je zjistit dosud neobjevené nepřátelské samohybné dělostřelecké baterie a kontrolovat, zda baterie, které již byly v předchozích přepadech umlčovány, nemanévrují. Získané výsledky průzkumu využije štáb RVD k upřesnění palebných úkolů pro poslední přepad baterií. Ten bude zahájen před ukončením dělostřelecké přípravy a bude překrývat okamžik zteče předního okraje nepřátelské obrany motostřeleckými a tankovými jednotkami. Překrývací palebný přepad povedeme na všechny dosud zjištěné a prověřené nepřátelské samohybné dělostřelecké baterie. Na cíle, které dosud nebyly postřelovány, vedeme palbu se spotřebou střeliva celou normou. U cílů, na které jsme již v rámci dělostřelecké přípravy palebný přepad vedli, zpravidla použijeme přibližně poloviční normu spotřeby střeliva. Ve výjimečných případech, kdy některá z dříve postřelovaných nepřátelských samohybných dělostřeleckých baterií nepřerušila palebnou činnost a působí našim jednotkám vážné ztráty, určíme i pro tento překrývací palebný přepad na takový cíl celou normu spotřeby. Překrývací palebný přepad zahajujeme palbou ráz na ráz po dvou až čtyřech ranách na dělo a potom pokračujeme metodickou palbou takovým tempem, aby určená spotřeba střeliva byla vystřelena ve stanovené době. Pokud na překrývací přepad stanovíme celou normu spotřeby, bude zpravidla vhodné použít pro palbu dvojnásobné množství dělostřeleckých jednotek náložmo, aby byla dodržena stanovená délka přepadu.

Na závěr této části uvedu některé praktické příklady.

Svazek má prolomit nepřátelskou obranu. Podle podkladů od zpravodajského náčelníka svazku lze počítat s tím, že v útočném pásmu svazku bude působit do 8 nepřátelských baterií M-109, do 3 baterií M-107 a do 3 baterií M-110. Průměrná dálka střelby činí 11 km na obrněné baterie a 13 km na necbrněné. Vlastní dělostřelecká příprava je plánována v trvání 42 min se spotřebou 0,9 pp. Ukáží možné řešení této situace ve dvou zvláštních případech.

a) Z možných nepřátelských samohybných dělostřeleckých baterií byla dosud s potřebnou přesností pro vedení účinné střelby zjištěna poloha 5 obrněných a 4 neobrněných, což činí 64 %. Je tedy sestava nepřátelského samohybného dělostřelectva zjištěna v poměrně vysokém stupni a zbývá zjistit do 3 obrněných a do 2 neobrněných baterií. Pro postupné umlčování těchto dosud nezjištěných baterií musíme při povolené spotřebě 0,9 pp pro oddíl použít do 2 dělostřeleckých oddílů.

V této situaci považuji za účelné toto řešení:

V rámci dělostřelecké přípravy uskutečnit dva přepady nepřátelského samohybného dělostřelectva: první na jejím začátku a druhý (překrývajícím) na jejím konci. V každém z nich vést současně palbu na všechny dosud zjištěné nepřátelské samohybné baterie se spotřebou přibližně poloviny normy. Protože jde o současně umlčování, použijeme celkem 23 vlastních dělostřeleckých baterií, tj. 8 dělostřeleckých oddílů. Před zahájením překrývajícím přepadu prověříme, zda tyto baterie nezměnily palebná postavení.

Pro umlčení zbývajících, dosud nezjištěných baterií (do 3 obrněných a do 2 neobrněných), vyčleníme hodnotu do 2 dělostřeleckých oddílů a vybavíme je nutnými průzkumnými prostředky (vzlety vrtulníku, letce). Tyto oddíly budou postupně samostatně umlčovat nově zjištěné nepřátelské samohybné baterie ihned po jejich zjištění během celé dělostřelecké přípravy (bez ohledu na její strukturu).

b) Ve druhém zvláštním případě předpokládejme, že z možných nepřátelských baterií byla dosud s potřebnou přesností pro vedení účinné střelby zjištěna poloha 2 obrněných a 2 neobrněných, což činí 29 %. Je tedy sestava nepřátelského samohybného dělostřelectva zjištěna poměrně nedokonale. Zbývá ještě zjistit polohu do 6 obrněných a do 4 neobrněných samohybných baterií. Pro jejich současně umlčení potřebujeme do 9 vlastních dělostřeleckých oddílů a pro postupné umlčení se spotřebou střeliva 0,9 pp použijeme nejméně 3 dělostřeleckých oddílů.

V této situaci můžeme použít toto řešení:

Na zahájení dělostřelecké přípravy uskutečnit palebný přepad dosud zjištěných 4 samohybných baterií (2 obrněných a 2 neobrněných) se spotřebou střeliva přibližně poloviny normy. K tomuto přepadu vyčlenit 3 vlastní oddíly. Ostatní dělostřelectvo v této době využít pro přepad nepřátelských VS prostředků REB a jiných důležitých cílů v hloubce. V době tohoto přepadu vést intenzivní průzkum dosud nezjištěných nepřátelských samohybných baterií.

V období plánovaného přepadu cílů v hloubce nepřátelské obrany uskutečnit druhý přepad samohybných baterií se spotřebou střeliva přibližně poloviny normy. Do něj zařadit všechny nově zjištěné samohybné baterie a popř. i ty, které po prvním přepadu nepřerušily svoji palbu a působí našim jednotkám ztráty. Pro tento přepad vyčlenit 9 oddílů.

Při ukončení dělostřelecké přípravy vést překrývajícím palebný přepad na všechny zjištěné nepřátelské samohybné baterie. Přitom u nově zjištěných a dosud nepostřelovaných cílů použít plné normy spotřeby střel. U ostatních, v předchozích případech již postřelovaných cílů, prověřit před zahájením překrývajícím přepadu, zda nezměnily svoji polohu. Přepad na ně vést se spotřebou střeliva přibližně poloviny normy.

OPERAČNÍ UMĚNÍ VOJSKA PVOS

Operační umění vojska protivzdušné obrany státu (PVOS) je jednou z nejmladších součástí sovětského vojenského umění. Ve Velké vlastenecké válce se zrodily nové, dosud neznámé druhy operací, mezi nimi i vzdušné a protivzdušné operace. Podstatně se změnilo místo a úloha PVOS.

Jedním z významných výsledků Velké vlastenecké války byl zrod a rozvinutí operačního umění vojska PVOS jako nové oblasti sovětského vojenského umění. Jeho základem byly zkušenosti z bojů s německofašistickými vzdušnými silami, které vedly svazy a svazky protivzdušné obrany podle jednoho zámyslu a pod jediným velením v časovém rozsahu týdnů i měsíců na velkých prostorech, v přifrontovém pásmu i v hloubce území SSSR. K nejvýznamnějším patří vedení protivzdušné obrany Moskvy, Leningradu, námořních základů, objektů na předmostí velkého významu (Kursk), atd. Řada principů operačního umění vojsk PVOS, které byly ve Velké vlastenecké válce rozpracovány, zůstává v platnosti do dnešní doby.

V soudobých podmínkách nabyla PVOS nejvážnější strategický význam a stala se podstatnou podmínkou zabezpečení obranyschopnosti země. Došlo i k některým obsahovým změnám operačního umění vojsk PVOS. Zvýšila se zejména rozhodnost cílů protivzdušné obrany, především vlivem prudkého zvýšení bojových možností vojsk PVOS s přirozeným dopadem na intenzitu vedení protivzdušné obrany.

K základním pojmům operačního umění vojsk protivzdušné obrany státu:

Objektem poznání operačního umění vojsk PVOS jsou problémy odrazení vzduš-

ných a kosmických operací nepřítele, zabránění úderům na objekty státu a studium podstaty boje s prostředky vzdušného a kosmického napadení za jejich letu.

Předmětem operačního umění vojsk PVOS jsou zákonitosti organizace protivzdušné obrany, příprava a vedení bojové činnosti operačními svazy vojsk PVOS při odrazení vzdušných a kosmických prostředků nepřítele.

Obsahem operačního umění vojsk PVOS je teorie a praxe použití operačních svazů a operačně taktických svazků k řešení konkrétních úkolů PVOS.

Hlavními úkoly operačního umění PVOS jsou:

- zkoumání stavu, tendencí a směrů rozvoje prostředků vzdušného a kosmického napadení a možného charakteru jejich bojové činnosti;

- zkoumání charakteru, metod a způsobů výstavby soudobé protivzdušné obrany a forem vedení bojové činnosti operačními svazy PVOS;

- rozpracování směrů a metod dalšího zvyšování bojové pohotovosti vojsk PVOS;

- rozpracování operačně taktických požadavků na nové prostředky protivzdušné obrany, principů jejich bojového použití a směrů dalšího zvyšování efektivity protivzdušné obrany;

- řešení otázek všestranného zabezpečení bojové činnosti vojsk PVOS;

- rozpracování směrů a metod zkvalitňování operační přípravy vojsk PVOS.

Organizace PVOS je založena na řadě systémů, které jsou vytvářeny a pracují v souladu se zámyslem protivzdušné obra-

ny a vycházejí ze základních principů operačního umění PVOS.

PVOS musí zabezpečovat základní požadavky na soudobou protivzdušnou obranu, to je stálou vysokou bojovou pohotovost, nepropustnost, odolnost, aktivnost, manévrovost, pružnost a schopnost vést dlouhodobou úpornou činnost v libovolných podmínkách.

Hlavní principy operačního umění vojsk PVOS vycházejí z obecných principů vojenského umění. Jsou to obecné, hlavní myšlenky a pravidla organizace a způsobů vedení bojové činnosti vojsky PVOS a jejich zabezpečení.

K hlavním principům operačního umění vojsk PVOS patří:

- stálá bojová pohotovost,
- soustředování hlavního úsilí na rozhodující směrech a v rozhodující době,
- rozhodnost cílů bojové činnosti,
- překvapivost bojové činnosti,
- nepřetržitě působení na prostředky vzdušného napadení,
- stálé udržování záloh,
- centralizované řízení bojové činnosti,
- všestranné zabezpečení bojové činnosti.

Princip **stálé bojové pohotovosti** vojska PVOS realizujeme především vytvořením pohotovostního systému PVOS a nepřetržitě působícího systému průzkumu a uvědomování o vzdušné a kosmické situaci. Vojska PVOS jsou vojsky stálé vysoké bojové pohotovosti, připravenými v kterékoli době neprodleně zahájit plnění bojových úkolů obrany administrativních, politických, ekonomických objektů státu, uskupení vojsk a vojenských objektů před úderem vzdušného nepřítele.

Princip soustředování hlavního úsilí na rozhodujících směrech a v rozhodující době je jedním z nejdůležitějších předpokladů organizace protivzdušné obrany. Je založen v samotném zámyslu protivzdušné obrany, kdy operační uskupení aktivních prostředků PVO zabezpečuje úkol obrany nejdůležitějších objektů a prostorů a vysunutí čar zasazení aktivních prostředků PVO co nejdříve vpřed.

Realizace tohoto principu dosahujeme především širokým a mistrným manévrem stíhacího letectva. Tento princip zdůrazňuje nevyhnutelnost variantního plánování bojové činnosti, dokonalou organizaci průzkumu, uvědomování a součinnosti všech sil a prostředků protivzdušné obrany.

Podstata **principu rozhodnosti cílů bojové činnosti** tkví v bezpodmínečném zničení prostředků vzdušného napadení za

jejich letu k objektům úderu. Tohoto cíle lze dosáhnout pouze útočným charakterem bojové činnosti vojsk PVOS, ničením prostředků vzdušného napadení na dalekých přístupech, vytvářením dostatečné převahy sil na směrech hlavního úderu a koordinovaným vedením bojové činnosti všemi druhy vojsk PVOS se všemi silami a prostředky PVO ostatních druhů ozbrojených sil, především pozemního vojska a letectva. V souladu s tímto principem musíme vytvářet všechny podmínky k tomu, aby stíhací letectvo působilo na dalekých přístupech s hlavním úkolem ničit nosiče křídlatých raket před jejich odpálením.

Princip **překvapivosti bojové činnosti** vojsk PVOS realizujeme zasazením vlastních sil a prostředků proti vzdušnému nepříteli tak, aby u nepřítelů byla vyloučena možnost přijetí okamžitých protipatření. Tento princip uskutečňujeme použitím nových, nepříteli neznámých metod vedení bojové činnosti, nových prostředků PVO, vytvářením klamných uskupení a léček, skrytým manévrem stíhacího letectva a úporným bojem se všemi prostředky průzkumu nepřítelů. Rozhodný boj s prostředky průzkumu nepřítelů je jedním z hlavních opatření, které snižuje možnosti nepřítelů zjistit skutečný stav systému protivzdušné obrany. Průzkumné prostředky NATO (letouny RF-4, U-2, SR-71 a bezpilotní letouny I-147 a RQM-34) představují vzdušné cíle, jejichž ničení není snadné. Podcenění významu boje s průzkumnými prostředky může znamenat podstatné snížení odolnosti protivzdušné obrany.

Prostředky vzdušného napadení se musí nacházet pod **nepřetržitým působením prostředků** protivzdušné obrany v celé hloubce svého letu. Požadavky tohoto principu zabezpečujeme především hlubokým členěním operační sestavy vojsk PVOS a dostatečnou hustotou bojových sestav svazků a útvarů PVOS. I tento princip je spojen s náročnou organizací součinnosti na operačním i taktickém stupni. Zkušenosti z operačních čvůčení PVO ukazují, že jen dokonale připravení velitelé svazků jsou s to, zejména u hluboce členěných skupin cílů, zabezpečit jejich postupné ničení po celé trati letu s vysokou efektivností aktivních prostředků PVO a zajištěním plné bezpečnosti stíhačů.

Velmi závažným principem operačního umění vojsk PVOS je stálé **udržování záloh** a jejich mistrné využívání. Jde především o zálohy stíhacího letectva, radiotechnického vojska, prostředků spojení a materiálně technického zabezpečení. Pod pojmem záloha PVOS chápeme také všechny síly

a prostředky, které jsou v hloubce PVOS. Princip udržování dostatečných záloh nabývá rozhodujícího významu ve válce s použitím raketových jaderných zbraní. Zejména v prostorech bojové činnosti pohraničních svazků PVOS musíme při překonávání PVO nepřitelem předpokládat velké ztráty vojsk PVOS a jen dostatečné zálohy podmiňují splnění úkolu obnovy narušeného systému PVOS.

Z toho vyplývá, že u vojsk protivzdušné obrany není jediná záloha v pasivním slova smyslu (tj. prostředky, které nejsou zasazeny nebo nemohou být kdykoli použity) — jinými slovy — každá záloha působí nebo je použita v souladu s příslušnou variantou plánu protivzdušné obrany. Pouze zálohy stíhacího letectva mohou být použity výhradně podle rozhodnutí velitelů operačních stupňů — ve variantě, nepředpokládané plánem protivzdušné obrany.

Princip **centralizovaného řízení** PVOS je zabezpečen jednotným zámyslem a plánem protivzdušné obrany a centralizovaným řízením bojové činnosti s potřebnou rozumnou iniciativou podřízených stupňů velení. Vysokou efektivnost centralizovaného velení zabezpečují automatizované systémy velení.

Princip **všestranného zabezpečení bojové činnosti** je důležitým faktorem organizace protivzdušné obrany, který se nepřetržitě rozvíjí v souladu s rozvojem zbraňových systémů PVO. V současné době můžeme hlavní oblasti všestranného zabezpečení vojsk PVOS formulovat takto:

a) **operační zabezpečení**, které obsahuje průzkum a uvědomování, elektronické zabezpečení, ochranu proti zbraním hromadného ničení, operační maskování a ženíjní zabezpečení;

b) **speciální zabezpečení**, které obsahuje inženýrsko-raketové, inženýrsko-letecké a inženýrsko-radiotechnické zabezpečení,

hydrometeorologické, topogeodetické a radiosvětloteknické zabezpečení;

c) **týlové zabezpečení**, které obsahuje zdravotnické, materiální technické, dopravní, letištní ženíjní zabezpečení a zabezpečení pohonnými hmotami.

Z hlavních principů operačního umění vojska PVOS je zřejmé, že téměř všemi principy se jako červená nit prolíná požadavek nepřetržité a vysoce organizované součinnosti. Operační součinnost v protivzdušné obraně státu organizujeme na základě:

— operačních sestav součinnostních vojsk a jejich bojových úkolů;

— způsobů vzájemné výměny průzkumných informací o vzdušném nepříteli, činnosti vlastních vojsk, použití ZHN, radiací, chemické a biologické situací, atd.;

— způsobů rozdělení úsilí po směrech (vzdušných cílech);

— zásad a organizace vedení společné bojové činnosti protiletadlového raketového vojska, stíhacího letectva a útvarů radioelektronického boje;

— manévru stíhacího letectva;

— způsobů řízení stíhacího letectva;

— opatření elektromagnetické koexistence.

Podle těchto zásad organizujeme součinnost vojsk PVOS s vojskem protivzdušné obrany pozemního vojska a stíhacími svazky (útvary) frontového letectva. Zde chceme zdůraznit, že v soudobých operacích v pásmech frontů dochází k velké nasycenosti vysoce efektivních prostředků PVO pozemního vojska a prolínání jejich bojových sestav s bojovými sestavami útvarů vojsk PVOS. Tyto podmínky kladou podstatně vyšší nároky na organizaci a zejména praktickou součinnost v prostorech bojové činnosti v prvosledových svazcích PVOS.

Zásada, že bez vědecky vypracované vojenské teorie a jejího prosazení do praxe není možné vítězství v soudobé válce, plně platí i pro vojska PVOS.

Vědeckotechnický pokrok citelně zostřežuje soutěžení mezi útočnými prostředky vzdušných sil a obrannými prostředky PVO. Vznik nových a zdokonalování dosavadních útočných systémů vzdušných sil (např. řízených raket „VZDUCH-ZEMĚ“) a zvýšených možností bojového působení taktického letectva na extrémních parametrech letů vyvolává na určitých etapách nutnost řešení otázek bojového použití vojsk PVO, organizačních struktur, tvorby bojových sestav, vývoje zbraňových systémů, organizace velení apod.

Základní principy operačního umění vojsk PVOS se pod vlivem vědeckotechnického pokroku neustále rozvíjejí a kladou stále vyšší nároky na operační přípravu velitelů a štábů a taktickou přípravu vojsk.

ZVLÁŠTNOSTI NIČIVÝCH ÚČINKŮ PROSTŘEDKŮ JADERNÉHO NAPADENÍ VELMI MALÝCH RÁŽÍ

V článku považuji za potřebné hlouběji rozebrat a objasnit problematiku použití taktických prostředků jaderného napadení nepřítele s důrazem na prostředky hlavního dělostřelectva a použití dalších druhů zbraní hromadného ničení a zápalných prostředků na cíle v taktické hloubce vlastní operační sestavy vojsk. Tomuto problému věnuji pozornost i výcvikové dokumenty velení naší armády.

Mezi prostředky jaderného napadení velmi malých ráží počítáme ty prostředky, jejichž tritolový ekvivalent je menší nebo roven hodnotě 1 kt. Jejich význam spočívá především v tom, že se jich používá k ničení cílů, které jsou rozmístěny v taktické hloubce a že výsledných ničivých účinků těchto náloží může nepřítel prakticky využít okamžitě při vedení úderu pozemních vojsk.

Z ničivých účinků jaderného výbuchu (tlakové vlna, světelné záření, pronikavá radiace a radioaktivní zamoření) převládá při výbuších s velmi malými rážemi pronikavá radiace a v ní podíl neutronového toku. V **tabulce 1** uvádím hodnoty vzájemného poměru dávek neutronového toku na celkové hodnotě pronikavé radiace v %. Uvedené hodnoty jsou dány na vzdálenost od center výbuchů, kdy je dávka pronikavé radiace rovna 400 rentgenů.

Hlavním předpokladem konstrukce jaderných nábojů malých resp. velmi malých ráží a tím i možnost diferencovaného využití neutronového toku, jako převládajícího ničivého účinku především na živou sílu, bylo snížení kritického množství jaderného náloživa a vyřešení celkové konstrukce cestou miniaturizace, včetně rozměrů a hmotnosti rozněcovacího a zabezpečovacího zařízení.

Snížení kritického množství bylo vývojově řešeno zpočátku konstrukčním uspořádáním jaderného materiálu (uranu), později vhodným stupněm obohacení a zvýšení tlaku při rozněcování. Použití účinnějších materiálů, např. plutonia, vedlo ke snížení kritického množství. Rovněž vhodnou volbou poměru izotopů plutonia²³⁹ a plutonia²⁴⁰ bylo možné snížit výtěžek — ráží jedné štěpné zbraně.

Při štěpení 1 kg plutonia (Pu^{239}) se vyděluje energie o celkové hodnotě 20 kt (20 000 tun) TNT. Jestli se požaduje účinek štěpení o celková hodnota 0,02 kt

Tabulka 1

Q v kt	0,01	0,1	1	10	100	1000
Q v tunách	10	100	1000	10 000	10 ⁵	10 ⁶
Dávka neutronového toku v % z celkové hodnoty pronikavé radiace (činitel neutronový tok, jmenovatel gama záření)	$\frac{73}{27}$	$\frac{65}{35}$	55	30	10	2

[20 tun] TNT, tak postačí množství 1 g plutonia (Pu^{239}). Rozvojem jaderných reaktorů na bázi tzv. rychlých množivých reaktorů pro mírové účely, staly se další těžké prvky (transplutoniové) jako kalifornium, berkelium, amerícium cenově dostupnějšími a mohou být využity jako mikroiniciátor štěpné reakce, která podmiňuje vznik energetických podmínek pro syntézu jader (princip vodíkové zbraně). Podmínkou pro syntézu jader v praxi (počet jader nutný pro jaderný výbuch) je dosažení vysokých teplot všeho materiálu, který vstupuje do syntézy. Teplota musí dosahovat řádově desítek miliónů stupňů Celsia. Vhodným materiálem je směs deuteria a tritia, jež při uvedené teplotě vstoupí do reakce syntézy.

${}_1\text{H}^2 + {}_1\text{H}^3 = {}_2\text{He}^4 + n + 17,6 \text{ MeV}$ nebo reakce syntézy

${}_4\text{Be}^9 + {}_2\text{He}^4 = {}_6\text{C}^{12} + n + \text{energie v MeV}$, což je v podstatě princip tzv. neutronové zbraně (pumy). Neutronová zbraň je jednou z modifikací vodíkové zbraně s vhodně využitým mikroiniciátorem počáteční štěpné reakce, jak jsem

Tabulka 2

Druh techniky, zařízení	Druh výbuchu	Ráže výbuchu, tisíc tun (kt)			
		1	10	100	1000 a více
Okopy o hloubce 1,1 m a spojovací zákopy	P V	2 1,8	3 2,3	4 3,2	6 5
Okopy a spojovací zákopy o hloubce 1,5 m, otevřené zákopy pro 2–3 osoby pro vedení palby vstoje	P V	4 3	5 4	7 5	8 7
Jednotlivé okopy k vedení palby vstoje	P V	6 5	9 7	12 10	15 12
Obrněné transportéry zakrytého typu	P, V	1,1	1,1	1,2	1,2
Tanky	P V	3 2	6 4	8 5	12 6
Pohotovostní úkryty	P, V	1300	1300	200	190
Úkryty lehkého typu	P, V	Ve vzdálenostech, na kterých živá síla je ničena v důsledku tlakové vlny, pronikavá radiace je zeslabena do hodnot prakticky bez nebezpečí			

Tabulka 3

Poloměry M (v metrech) prostorů, na kterých je vyražena živá síla, v letních podmínkách, na otevřeném terénu a výbuších o TNT ekvivalentu nižším než 1 kt

Podmínky rozmístění živé síly	Druh výbuchu	Ráže výbuchu, tun					
		10	20	50	100	200	500
OKAMŽITÉ VYŘAZENÍ ŽIVÉ SÍLY							
a) v průběhu 10–15 minut po výbuchu							
Na volném terénu, v OT odkrytého typu a v OT zakrytého typu	P	140	180	230	290	340	430
	V	140	180	230	290	380	470
V otevřených ženiálních objektech	P	110	140	190	230	270	345
	V	110	140	190	230	290	380
V tancích	P	90	120	170	220	260	330
	V	100	130	180	230	280	340
V překrytých okopech	P	55	70	90	115	150	200
	V	45	60	80	110	125	170
V pohotovostních úkrytech	P	50	65	85	105	135	185
	V	35	45	65	80	100	135
V úkrytech lehkého typu	P	40	50	65	85	105	145
	V	30	35	50	60	75	105
V úkrytech těžkého typu	P	25	30	40	50	65	90
	V	15	20	30	40	45	65
b) v průběhu první hodiny po výbuchu							
Na volném terénu, v OT, otevřeného i zakrytého typu	P	260	310	380	450	550	680
	V	260	310	380	450	550	680
V otevřených ženiálních objektech	P	210	250	300	360	440	550
	V	210	250	300	360	440	550
V tancích	P, V	190	230	290	350	430	540
V překrytých okopech	P, V	70	100	150	200	250	330
V pohotovostních úkrytech lehkého a těžkého typu	P, V	25/15	30/20	40/30	50/40	65/45	90/65
c) v průběhu prvního dne po výbuchu							
Ve volném terénu, v OT otevřeného i zakrytého typu	P, V	320	375	460	550	650	770
V otevřených ženiálních objektech a tancích	P, V	230	280	350	440	500	600
V překrytých okopech	P, V	100	140	190	250	300	380
V pohotovostních úkrytech a úkrytech lehkého a těžkého typu	P	25	30	40	50	65	90
	V	15	20	30	40	45	65

již uvedl. Stejně jako jaderné náboje velmi malých ráží, tak i neutronové zbraně působí především pronikavou radiací a v ní převládajícím neutronovým tokem, jako hlavním ničivým faktorem. Vzhledem k tomu, že neutrony nemají elektrický náboj, se jejich chování v určitém prostředí podstatně liší od gama záření a tím i koeficienty požadovaného zeslabení materiálu různého druhu (řešení požadované ochrany) budou rozdílné. Obecně můžeme konstatovat, že koeficient zeslabení pronikavé radiace (souhrn gama záření a neutronového toku) není stálý, ale že je funkcí daného ekvivalentu [ráže].

V **tabulce 2** uvádím koeficienty zeslabení dávek pronikavé radiace tanky, obrněnými transportéry a ženijními zařízeními.

Vzdálenosti, ve kterých je ničena živá síla při výbuších jaderných nábojů velmi malých ráží uvádím v **tabulce 3**.

Sám čtenář při bližším seznámení s uvedenými hodnotami může vyvodit, že vyřazení živé síly (okamžitě nebo v průběhu první hodiny, prvního dne) je podmíněno odpovídajícím koeficientem zeslabení pronikavé radiace podle jednotlivých objektů místa umístění. Chci poznamenat, že přes časové dělení vyřazení (10–15 minut, v průběhu první hodiny, prvního dne), je vyřazení živé síly fakticky okamžité a údaje je třeba vztahovat na potřebu poskytnutí zdravotnické pomoci.

Tabulka 4

Bezpečnostní vzdálenost od epicentra (centra) jaderného výbuchu, v km, pro živou sílu při výbuších s nižším TNT ekvivalentem než 1 kt

Podmínky rozmístění živé síly	Druh výbuchu	Ráže výbuchu, tun					
		10	20	50	100	200	500
Vzdálenosti v km, kde nedochází ke ztrátám živé síly							
Mimo úkryty, v OT, ve spojovacích zákopech	P, V	0,9	1	1,15	1,3	1,45	1,65
V tancích	P, V	0,8	0,9	1,0	1,2	1,3	1,5
V překrytých zákopech	P, V	0,5	0,6	0,72	0,82	0,91	1,05
V pohotovostních úkrytech	P, V	0,13	0,16	0,22	0,29	0,35	0,45
V úkrytech lehkého typu	P	0,06	0,08	0,1	0,13	0,16	0,22
V úkrytech lehkého typu	V	0,05	0,06	0,08	0,1	0,13	0,17
Vzdálenosti v km, kde dochází ke ztrátám živé síly ve velmi omezeném rozsahu							
Mimo úkryty, v OT, ve spojovacích zákopech	P, V	0,45	0,53	0,65	0,75	0,85	1
V tancích	P, V	0,4	0,47	0,58	0,66	0,75	0,88
V překrytých zákopech	P, V	0,2	0,25	0,33	0,4	0,47	0,58
V pohotovostních úkrytech	P	0,06	0,08	0,1	0,13	0,16	0,22
V pohotovostních úkrytech	V	0,05	0,06	0,03	0,1	0,13	0,17
V úkrytech lehkého typu	P	0,05	0,06	0,08	0,1	0,14	0,18
V úkrytech lehkého typu	V	0,04	0,06	0,06	0,08	0,1	0,13

Tabulka 5

Poloměry, M v metrech, kdy dochází k vyřazení bojové techniky, výzbroje a ženijních opatření při výbuších jaderných náloží o ekvivalentu TNT menším než 1 kt

Objekt	Druh výbuchu	Přetlak, který vyřazuje objekt kg/cm ²	Ráže výbuchu v tunách					
			10	20	50	100	200	500
Těžké a střední tanky	P	10–3,5	20	30	45	60	80	125
	V	3–1,2	25	35	55	75	100	150
Lehké tanky, pozemní dělostřelectvo, minomety, přenosné rádiové stanice, kanistry s PHM	P	3–1,3	35	45	70	95	125	190
	V	1,3–0,8	40	55	80	110	150	210
Obrněné transportéry	P	3–1,3	35	45	70	95	125	190
	V	0,9–0,55	55	70	100	140	190	280
Protiletadlové dělostřelectvo	P	2,5–1	40	55	80	110	150	220
	V	0,9–0,55	50	70	100	135	180	270
Balistické rakety	P	0,4–0,25	90	120	180	240	300	450
	V	0,35–0,25	100	130	200	260	350	500
Okřídlené rakety	P	0,7–0,35	70	95	140	190	250	370
	V	0,5–0,3	75	100	150	200	270	400
Samohybné pásové tahače	P	1,2–0,55	55	70	110	150	200	300
	V	0,6–0,35	70	95	140	190	250	370
Pásové traktory a těžké kulomety	P	1,8–0,8	45	60	90	125	165	250
	V	0,8–0,5	55	70	100	140	190	280
Autobusy, vojskové automobilní rádiové stanice	P	0,4–0,25	90	120	180	240	300	450
	V	0,35–0,25	100	130	200	260	350	500
Radiolokátory typu SON-4	P	0,8–0,4	60	85	125	170	230	330
	V	0,6–0,35	70	95	140	190	250	370
Radiolokátory typu P-12 M, P-15	P	0,3–0,2	110	140	210	280	370	530
	V	0,3–0,2	120	160	230	320	430	600
Radiolokátory typu PRV-10, P-20	P	0,3–0,15	130	170	250	330	450	670
	V	0,05–0,15	140	190	170	370	500	720
Náplavné mosty	P	2,5–1,2	40	55	80	110	150	220
	V	0,8–0,4	60	80	130	170	230	340
Nízkovodní dřevěné mosty	P	3–1,3	35	45	70	95	125	190
	V	1,4–0,7	40	55	80	110	140	220
Zákopy na plný profil ve střední zemině bez úpravy stěn	P	0,4–0,8	70	90	125	160	200	270
	V	0,4–0,8	65	80	110	140	175	240
Zákopy s úpravou stěn	P	1–1,5	55	70	90	115	145	200
	V	1–1,5	40	50	70	90	110	150

Objekt	Druh výbuchu	Přetlak, který vyřazuje objekt kg/cm ²	Ráže výbuchu v tunách					
			10	20	50	100	200	500
Pohotovostní úkryty	P	1-2	50	65	85	105	135	185
	V	1-2	35	45	65	80	100	135
Úkryty lehkého typu	P	2-3	40	50	65	85	105	145
	V	2-3	30	35	50	60	75	105
Úkryty těžkého typu	P	5-10	25	30	40	50	65	90
	V	5-10	20	20	30	40	45	65

Poznámka: Nižší hodnota přetlaku odpovídá výbuchům o TNT ekvivalentu 500 tun, vyšší o TNT ekvivalentu 10 tun.

V **tabulce 4** uvádím bezpečnostní vzdálenosti od center (epicenter) jaderného výbuchu v km, při ráži menší než 1 kt. Obecně můžeme konstatovat, že bezpečnostní vzdálenosti pro jednotlivé podmínky umístění živé síly a s přihlédnutím k jednotlivým rážím jsou 1,5–3krát větší ve srovnání s údaji vyřazení živé síly v **tabulce 3**.

V **tabulce 5** uvádím hodnoty vzdáleností, ve kterých dochází k vyřazení různých druhů bojové a zabezpečovací techniky, výzbroje a ženíjních opatření při výbuších jaderných nábojů velmi malých ráží. Ze vzájemného porovnání hodnotových ukazatelů účinků na živou sílu a ukazatelů na techniku, ve které se živá síla nachází, můžeme jednoznačně konstatovat, že i přes určitý stupeň zeslabení technikou, výzbrojí apod. je živá síla vyřazována ve větších vzdálenostech od centra (epicentra) výbuchu než samotná technika. Dále můžeme konstatovat fakt, že snižováním ráže jaderných nábojů se podstatně zvyšuje účinek na živou sílu než na techniku. Tak např. při ráži 0,1 kt (100 tun) budou vyřazeny tanky ve vzdálenosti cca 60–70 m a osádky tanků ve vzdálenostech cca 230–440 m, tzn. 4 až 6krát větší prostorový účinek v neprospěch živé síly.

Tuto skutečnost je třeba mít vždy na zřeteli při hodnocení stavu bojeschopnosti vojsk a organizaci opatření obnovování bojeschopnosti vojsk, jestliže nepřítel použije jaderných nábojů velmi malých ráží, především v taktické hloubce. Svým způsobem jsou prostředky jaderného napadení taktického dosahu (hlavně dělostřelectvo nepřítele ráže 155 mm SH a 203,2 mm SH) vážným objektem ničení všemi dostupnými prostředky. Jsou de facto předchůdci dnešních, modernizovaných jaderných nábojů se zvýšeným zařízením — neutronových zbraní — které se liší od uvedených pouze technickou konstrukcí, použitým jaderným materiálem a větší prostorovou účinností.

Z organizační struktury potencionálního nepřítele vyplývá, že v sestavě mechanizované a obrněné divize USA je začleněno celkem 54 hlavních jaderného napadení SH 155 mm a 12 hlavních jaderného napadení SH 203,2 mm a to v modifikaci M 109 a M 110. Kromě těchto prostředků v rámci sborového dělostřelectva je organizačně zařazeno 36 hlavních SH 155 mm a 60 hlavních SH 203,2 mm. Z údajů k 1. 7. 1977 vyplývá, že v průběhu roku 1977 byly k 210. dělostřelecké skupině (7 as) USA začleněny dva dělostřelecké oddíly SH 155 mm, čímž se počet hlavních s jadernou municí zvýšil o 36 ks a dosahuje

celkového počtu v rámci 7 as (USA) 282 hlavních. Kromě toho všechny dělostřelecké oddíly SH 155 mm byly přezbrojeny zdokonaleným typem M 109 A 1, který je známější jako samohybná kanónová houfnice (zavedena v armádě USA v r. 1975). SKH M 109 A 1 dosahuje maximální dostřel obyčejnými granáty 19 km a granáty s pomocným raketovým motorem — 24 km. Její palebný průměr činí 56 granátů. Jaderné granáty pro starou i novou modifikaci mají ráži 0,08 kt. Proto tento dělostřelecký systém je třeba považovat za jednoho z hlavních představitelů prostředků schopných používat jaderné náboje velmi malých ráží. Samohybné houfnice SH 203 mm M 110 jsou postupně nahrazovány 203,2 mm samohybnou kanónovou houfnicí M 110 E 2, která byla v armádě USA zavedena v r. 1976. Má maximální dostřel obyčejným granátem 20 km a granátem s pomocným raketovým motorem 30 km. Tento dělostřelecký systém je vyzbrojen jak ve staré, tak nové modifikaci jaderným nábojem o ráži 1,9 kt a můžeme jej počítat též k prostředkům jaderného napadení velmi malé ráže.

Celkem v sestavě pravděpodobného nepřítele v zájmovém prostoru proti ČSSR může být do 324 hlavních jaderného napadení. S přihlédnutím k údajům, uvedeným v **tabulkách 1 až 5**, naskytá se logický závěr, že jakékoli podceňování účinků napadení vlastních vojsk hlavními prostředky jaderného napadení není ničím podložené, naproti tomu je nebezpečně škodlivé. Vnucuje se otázka potřeby okamžitého ničení těchto prostředků bez ohledu na to, zda bylo nebo nebylo jich použito v jaderném provedení, a to všemi dostupnými silami a prostředky. Nestavím si cíl matematicky spočítat celkové možnosti nepřítele při použití těchto dělostřeleckých systémů taktického dosahu co do prostoru a jednotlivých cílů. Je však zřejmé, že jsou značné a že ani těsný dotyk s nepřítelem nevytváří vzhledem k přesnosti jejich střelby zdánlivé výhody z hlediska obsahu OPZH.

K významnějším organizačním změnám, které mají vést k dalšímu zvýšení bojové připravenosti amerických svazků na středoevropském válečném doje koncem sedmdesátých let, kdy je plánován přechod na novou divizní organizaci. Podle ní má být počet tankových praporů v mechanizované a obrněné divizi zvýšen, ale počet tanků v tpr se má snížit. Počet hlavní divizního dělostřelectva schopných používat jaderné granáty se má zvýšit u dělostřeleckého oddílu 203,3 mm SKH ze současných 12 na 16 hlavních a u dělostřeleckého oddílu 155 mm SKH ze současných 18 na 32 hlavních, což celkově bude činit zvýšení ze současných 66 hlavních na 112 hlavních, schopných používat neutronové granáty, resp. jaderné granáty velmi malých ráží staré verze (0,08 a 1,9 kt). Tzn. nárůst o 69 % v mechanizované a obrněné divizi a nárůst o 53 % v rámci sborového dělostřelectva. Celkové počty hlavních jaderného napadení taktického dělostřelectva by dosáhly 432 proti 282 hlavním v podmínkách 7 as (USA).

I bojové možnosti divize nového typu, zatím nazývané „Kombinované“, se základní organizační jednotkou smíšeným praporem budou stejné v dělostřeleckých prostředcích jaderného napadení, což zákonitě vyvolává dojem plánovitého přezbrojování v kvalitativním i kvantitativním rozsahu k vedení bojové činnosti v taktické hloubce spolu s využitím nových konstrukcí ZHN.

Podle Zprav-51-6 (vločka z r. 1977) byla přijata v roce 1977 do výzbroje USA kanónová houfnice XM 198 (ráže 155 mm), která má nahradit všechny tažené staré typy houfnic a která má údajně k dispozici i novou americkou

jadernou střelou (typ neutronové?). Maximální dostřel klasickými střelami dosahuje 21 000 m a s pomocným raketovým motorem 28 000 m.

Výsledkem západoněmecko-anglické spolupráce je nová 155 mm kanónová houfnice vz. 70, přijatá do výzbroje v r. 1977, která má nahradit H 110 a SHK M 107. Má být schopna používat americké jaderné granáty SH 155 mm, čímž se podstatně rozšiřují možnosti v použití jaderných zbraní (i neutronových) na střeoevropském válčišti zvláště u divizí NSR a Velké Británie, jakož i Itálie, která si je objednala. Možnosti by dosahovaly hodnot md nebo od USA. Má maximální dostřel klasickým střelivem 24 km, s raketovým motorem 28 km. Přezbrojování má být zahájeno od r. 1978.

Z publikovaných údajů vyplývá i možnost širokého použití dělostřeleckými systémy 155 mm SH a 203,2 mm SH chemických zbraní. Patří mezi ně chemické granáty M 110 s náplní destilovaného yperitu a M 121 s náplní sarinu a VX pro 155 mm SH a chemické granáty M 426 s náplní sarinu nebo VX a M 103 s náplní VX pro SH 203,2 mm, čímž se schopnosti hlavního dělostřelectva pravděpodobného nepřítele rozšiřují i na tuto sféru, která je považována jako přesně účelová a vzhledem k jaderným nábojům doplňková na cíle v taktické hloubce. Kromě uvedených dělostřeleckých systémů, schopných plnit úkoly ničení živé síly chemickými zbraněmi, bylo dělostřelectvo md a od [USA] opětovně posíleno 45 hlavňovými 115 mm raketomety M 91, které byly zavedeny do výzbroje USA již v roce 1960. Maximální dostřel raketometů M 91 činí 10 600 m, se schopností odpálit salvu 45 raket za 15 sekund. Hlavice raket M 55 plněné otravnou látkou typu sarin nebo typu VX jsou schopné jednou salvou zamořit a ničit cíle (živou sílu) se střední bojovou koncentrací otravných látek typu sarin na ploše 15 ha a otravných látek typu VX na ploše 70 ha. Organizačně jsou začleněny po třech kusech v bateriích služeb dělostřeleckého oddílu 155 mm. Celkem v sestavě md nebo od je 9 raketometů s možnostmi zamořit salvou 1,35 km² OL typu sarin nebo 6,3 km² plochy OL typu VX.

V průběhu roku 1976/77 byly mechanizované, tankové a průzkumné prapory v rámci md a od [USA] vyzbrojeny čtyřhlavňovými 66mm zápalnými raketomety XM 202 s maximálním dostřelem 750 m (plošný cíl) nebo 200 m (na bodový cíl). Uvedený lehký přenosný raketomet má v kompletu 4 kusy raket (XM 74) s praktickou rychlostí 114 m/sekundu a je schopen ničit cíl 1 raketou na ploše do 1600 m². Všemi raketami, které tvoří komplet raketometu, ničí cíle na ploše cca 6400 m² (3/4 ha). Organizačně je zařazeno v každém mpr 9 ks, tpr 5 ks a v průzkumném praporu 10 ks raketometů XM 202, které mají možnost ničit cíle na ploše cca 57 ha (1/2 km²).

Z vyčíslených současných i perspektivních možností v použití různých typů zbraní hromadného ničení a zápalných prostředků (které se svými účinky mezi ně řadí) vyplývá, že organizačně je nepřítel schopen pokrývat celou taktickou hloubku sestav protivníka a to jak v obranném, tak i v útočném boji bez toho, že by byl nucen využívat operačně taktických prostředků použití zbraní hromadného ničení. Proto je životně důležité vnést do organizace, především aktivních, ale i pasívních opatření ochrany proti zbraním hromadného ničení nový obsah i metodu plnění. Ničivé vlastnosti pronikavé radiace a podílu neutronového toku v ní smazávají potřebu organizace speciální ochrany vojsk po radioaktivním zamoření a prudce zvyšují nároky na kontrolu ozáření živé síly sumárními dávkami gama záření a neutronového toku pro

nezbytnou znalost těchto údajů, pro přesné stanovení současné i budoucí bojeschopnosti vojsk a realizaci potřebných zdravotnických opatření. Zvyšuje se objemová i kvalitativní stránka potřebné ženijní úpravy terénu a schopnost s dobrým materiálně technickým zabezpečením uskutečnit účinná opatření ochrany každým jednotlivcem — svépomocí nebo vzájemnou pomocí. Za nejdůležitější a prvořadý úkol však je třeba považovat bezprostřední ničení všech prostředků nepřítele, které jsou schopny používat jednotlivých druhů zbraní hromadného ničení, na základě centralizovaně řízeného průzkumu nepřítele všemi dostupnými prostředky a za každé situace s udržením taktické iniciativy vlastních vojsk.

Domnívám se, že můj příspěvek může vyvolat u čtenáře pochybnost v tom, že vlastní jeho obsahová stránka není vyvážená. V případě, že vyzve k diskusi, budu osobně rád, protože i kdyby část problematiky byla dovedena do vyšších stupňů teoretického myšlení, resp. praktických opatření v činnosti velitelů a příslušníků štábů, bylo by to v souladu s úkolem RMNO pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1977/78 „... studovat nové druhy výzbroje bojové techniky nepřítele a jejich vliv na vedení bojové činnosti vojsk...“.

OBNOVA ŽELEZNIC V TÝLOVÉM PROSTORU FRONTU

(Pokračování z VM čís. 1/1978)

Síly a prostředky železničního vojska

Železniční svazek — je nejvyšším organizačním seskupením železničního vojska. Je vyšší taktickou jednotkou schopnou uskutečnit komplexní a spojitou obnovu železnic, v případě technickou ochranu železnic a zatarasování železnic v týlovém prostoru frontu. Skládá se ze specializovaných útvarů a zabezpečujících jednotek.

Železniční stavební útvar je určen k obnově zemního tělesa, železničního svršku, propustků a malých mostů. Je schopen obnovit při předpokládaném rozsahu zničení 7–8 km železničních tratí a 10–20 malých mostů za 24 hodiny. Je schopen samostatně obnovit objezd zničeného objektu tempem 0,5–1 km/24 hodin.

Železniční mostní útvar je určen k obnově středních a velkých železničních mostů z rozebiratelného mostního obnovovacího materiálu nebo z dřevěných typizovaných mostních podpěr a konstrukcí. Je schopen obnovit 30–70 m středních a velkých mostů za 24 hodin.

Železniční sdělovací útvar obnovuje sdělovací a zabezpečovací zařízení na železnici a je schopen dosáhnout tempa obnovy 20–30 km/24 h.

Železniční strojní útvar zabezpečuje opravy technických a dopravních prostředků brigád.

Automobilní útvar zabezpečuje především přísun obnovovacího materiálu z oddělení směrově materiálně technické základny (nebo z vyčleněných úložišť) ke stavebním a mostním útvarům svazku. Jeho kapacita činí 1400–1500 t.

Železniční svazek může obnovit 20–25 kilometrů železničních tratí, 80–150 metrů malých, středních a velkých mostů za 24 hodin.

Železniční útvar — je určen k obnově velkých železničních mostů, ke komplexní spojitě obnově železnic a ke stavbě krátkodobých objezdů zničených železničních objektů.

Může obnovit 25–50 m velkých mostů, 7–8 km železnic nebo 0,5–1 km železničního objezdu za 24 hodin.

Železniční provozní útvar — zabezpečuje železniční provoz na obnovených železnicích, popř. na izolovaných úsecích. K zabezpečení provozu má útvar 60 motorových lokomotiv a 1 dieselelektrický železniční kolejový jeřáb o nosnosti 50 Mp.

Tento útvar může zabezpečit krátkodobě (2–3 dny) železniční provoz na úseku 300–350 km dlouhém v rozsahu 18 párů vlaků za 24 hodin. Dlouhodobě zabezpečí provoz na úseku do 200 km. Technická jednotka provozního útvaru zabezpečuje technickou ochranu provozovaného úseku v nejnútnejším rozsahu.

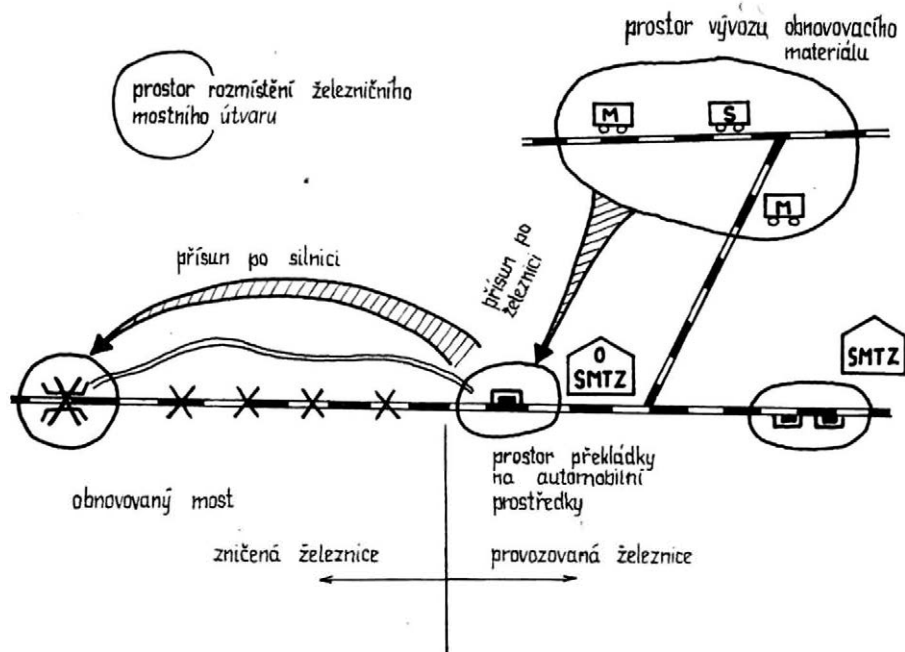
Směrová materiálně technická základna — zabezpečuje svazky a útvary železničního vojska obnovovacím materiálem a železniční technikou, zabezpečuje střední opravy železniční techniky a zásobuje náhradními díly k železniční technice. Vyčleňuje oddělení SMTZ (OSMTZ), které přijímá seřazené transporty s železničním obnovovacím materiálem a překládá jej podle plánu přísunu na automobilní prostředky svazků a útvarů, které jsou po-

vinny si materiál z OSMTZ odebírat vlastními prostředky. Obnovovací materiál je přisunován k útvarům nasazeným na obnově. Schéma přisunu obnovovacího materiálu viz obr. 5.

Ve SMTZ je začleněn závod pro těžbu a zpracování dřeva. SMTZ může přeložit 2500 t obnovovacího materiálu za 24 hodiny. Výkon závodu pro těžbu a zpracování

dřeva činí 100 m³ řeziva za den.

Železniční průzkumná jednotka — vede vzdušný a pozemní průzkum železnic v určeném pásmu. Při 6—12 vzletech vrtulníků, které mohou být přiděleny, prozkoumá asi 2000 km železnic nebo pozemním průzkumem prověří 5—6 tunelů, 7—8 velkých mostů a 1 železniční uzel za 24 hodiny.

Obr. 5

Velení železničnímu vojsku

Velení železničnímu vojsku je založeno na tom, že velitelé a štáby neustále řídí své svazky a útvary a usměrňují jejich činnost k úspěšnému plnění úkolů.

Náčelník správy železničního vojska velí železničním svazkům, útvarům a přiděleným jednotkám osobně a prostřednictvím správy železničního vojska. Odpovídá za jejich bojovou pohotovost, za politický a morální stav vojáků, za včasné splnění úkolů při obnově, technické ochraně a zatarasování frontových železnic, za správné využití železničního vojska a přidělených posilových prostředků a za jejich týlové zabezpečení. Dále odpovídá za včasné zahájení provozu na obnovených železničních úsecích a jejich předání

zvláštním provozním organizacím resortu dopravy.

Náčelník správy železničního vojska je povinen:

- stále znát rozmístění a činnost součástí železničního vojska a přidělených jednotek, jejich stav a potřeby;
- včas se rozhodovat, rychle stanovit úkoly přímo podřízeným svazkům, útvarům a jednotkám železničního vojska a přiděleným jednotkám a kontrolovat jejich činnost;
- zpracovat a předložit štábu týlu příspěvek do týlové směrnice a do plánu týlového zabezpečení;
- mít osobně vliv na obnovu rozhodujících úseků a objektů;

— informovat zástupce velitele pro týl o potřebném rozsahu velitele železničního vojska o průběhu plnění úkolů a o situaci u součástí železničního vojska;

— spolu s náčelníkem správy vojenské dopravy vypracovávat návrhy na opatření, která je účelné uskutečnit silami vyššího svazu, aby se zabránilo ustupujícímu nepříteli zatarasovat železnice.

Náčelník správy železničního vojska pracuje v úzké součinnosti s náčelníkem správy vojenské dopravy a v otázkách činnosti železničního provozního útvaru s náčelníkem zvláštního provozního správy resortu dopravy.

Správa železničního vojska je orgánem velení železničního vojsku. Činnost uskutečňuje na základě rozhodnutí náčelníka správy železničního vojska a nařízení štábu týlu.

Náčelník správy železničního vojska si před rozhodnutím ujasňuje stanovený úkol a hodnotí operačně týlovou situaci. K tomu musí znát záměr operace, situaci týlu a úkol železničního vojska. Jakmile si ujasní úkol, stanoví opatření, která je třeba ihned uskutečnit, aby se železniční vojsko co nejrychleji připravilo k jeho plnění.

Při hodnocení situace si ujasňuje:

— charakter činnosti nepřítel; — vlastní možnosti z hlediska sil a prostředků k obnově, technické ochraně, provozu a zatarasování železnic;

— stav a rozmístění přímo podřízených svazků a útvarů a přidělených jednotek, jejich výrobní kapacitu, zabezpečení obnovovacím materiálem a možnosti jeho těžení z místních zdrojů;

— technickou charakteristiku železnic určených k obnově, možný charakter a rozsah jejich ničení, důležité objekty a možnosti jejich objezdu po vedlejších tratích;

— které železniční objekty na frontových tratích v provozu budou nejpravděpodobnějším cílem jaderných úderů nepřítel; — radiační, chemickou a biologickou situaci, kterou můžeme očekávat na železničních tratích v provozu i na obnovovaných železnicích, charakter terénu, roční dobu, meteorologickou situaci;

— jaké komunikace jsou k dispozici pro přesun útvarů a přísun materiálu, konstrukcí a techniky pro objekty, které budou obnovovány a jaký je stav těchto komunikací;

— které železniční objekty na území obsazeném nepřítel bude třeba silami vyššího svazu zachránit před zničením.

V rozhodnutí ke splnění stanoveného úkolu náčelník správy železničního vojska stanoví:

— železniční směry a přičky, které se budou obnovovat, v jakém sledu a kterými silami;

— úseky a objekty, na které bude zaměřeno hlavní úsilí vojska;

— úkoly přímo podřízeným svazkům a útvarům a přiděleným jednotkám;

— způsob součinnosti na obnovovaném železničním směru;

— organizace velení.

Na základě rozhodnutí zpracovává správa železničního vojska plán obnovy železnic, který schvaluje zástupce velitele pro týl a je základním dokumentem pro velení železničního vojska a organizaci jeho činnosti.

Úkoly podřízeným stanoví náčelník správy železničního vojska osobně nebo písemnými rozkazy. Jestliže plán obnovy nezpracováváme, stanovíme úkoly podřízeným ke splnění obnovovacích prací na základě jednoduchých výpočtů a hrubých norem.

Obnova železnic

Obnova železnic je krátkodobá, dočasná a úplná. V průběhu operace uskutečňuje železniční vojsko zpravidla jen krátkodobou obnovu s maximálními technickými úlevami s cílem v krátké době obnovit co nejdelší úsek železnice a umožnit tak přesunutí základů co nejbližší k bojujícím vojskům. Dočasnou obnovu s cílem zlepšit technické a provozní parametry obnovovaných železnic uskutečňují obnovovací jednotky resortu dopravy. Úplnou obnovu železnic organizujeme zpravidla až v mírových podmínkách nebo hlubokém týlu podle předpisů ministerstva dopravy

a spočívá především v nahražování provizorních objektů trvalými stavbami.

Možnost nasazení železničních útvarů na obnovu ovlivňuje doba vyhlášení mobilizace a zahájení války a vývoj operační situace.

V případě, že mobilizace bude vyhlášena s dostatečným časovým předstihem a útvary železničního vojska včas zaujmou operační sestavu, bude nasazení na obnovu limitováno především činností vlastních vojsk. Nebudou-li mít vojska v prvních dnech války úspěch a dojde-li k rozsáhlejšímu zničení železnic na území

vlastního státu, lze železniční vojsko použít k obnově železnic na státním území. Současné vyhlášení mobilizace se zahájením války může být limitujícím faktorem pro nasazení železničních útvarů na obnovu v případech, že bude operace od svého začátku úspěšná.

Předpokládáme, že železniční útvary nebudeme nasazovat na obnovu blíže než 30—40 km od čáry dotyku vlastních vojsk s nepřítelem.

Podle počtů železničního vojska mohou být vyčleněny na každý obnovovaný směr 1—2 železniční svazky a další útvary a jednotky přímo podřízené náčelníkovi železničního vojska, popř. přidělene jednotky. Obnovu železničního směru řídí náčelník správy železničního vojska. Železniční směr se dělí na úseky svazků, za jejichž obnovu odpovídají velitelé svazků. Úsek svazků dělíme na úsek, jednotek. Jestliže na obnovu jednoho rozsáhlého objektu (železničního uzlu, objížďky aj.) vyčleňujeme současně několik jednotek, můžeme veškeré práce na objektu rozdělit na jednotlivé úseky a přidělit je útvarům. Obnovu takového objektu řídí velitel útvaru nebo funkcionář určený náčelníkem správy železničního vojska nebo velitelem železničního svazku. Přiděleným jednotkám zpravidla určujeme samostatné úseky obnovovacích prací. Jestliže při obnově železnic použijeme místní obyvatelstvo, zařazujeme je obvykle na nakládku a vykládku materiálu a na přípravě a pomocné práce.

Délku úseků svazků stanovíme na základě celkové obnovovací kapacity a optimální doby její práce na úseku. Přitom přihlížíme k tempu osvobozování železničního směru a k možným hbitům na-

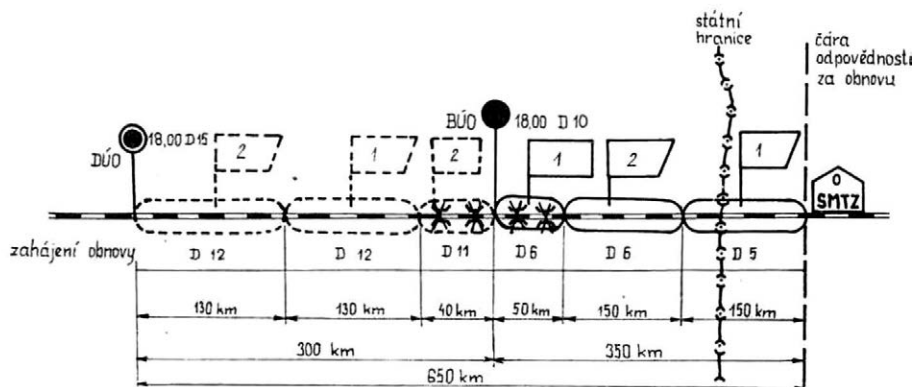
sazení na obnovu, k druhu a rozsahu poškození železničních objektů a jejich polce na směru, k podmínkám obnovovacích prací, k požadovaným lůtám zahájení železničního provozu po stanovená místa na směru a k množství posilovacích prostředků.

Při uzlovém způsobu zatarasení železnic může být průměrná délka úseku svazku 100—150 km i více.

Délku úseku stavebních jednotek stanovíme s ohledem na nutnost úspory času potřebného na přesuny k novým objektům, na lhůtv zahájení železničního provozu a na rozsah zničení železnic; činí zpravidla 30–50 km. Optimální doba obnovy tohoto úseku je zpravidla 4–6 dnů.

Jednotky železničního svazku při zahájení útočné operace nasazujeme na obnovu postupně v závislosti na postupu vlastních vojsk. Při rovnoměrném ničení železničního směru zpravidla první stavební jednotce určujeme nejdelší úsek trati k obnově a poslední nejkratší, aby obnova celého úseku svazku byla ukončena současně a abychom mohli na celém úseku zahájit provoz. Při postupné obnově jednotlivých úseků po dokončení obnovy části úseku obnovujeme vykládací stanice a zahajujeme přísun materiálu vojskům.

Obnovu izolovaných úseků [tj. úseků velmi málo zničených nebo nezničených] organizujeme v co nejkratších lhůtách, abychom na nich mohli uskutečňovat provoz nejméně 3—4 dny před zahájením průběžného provozu. Proto musíme ráty úseky vysílat stavební a sdělovací jednotky ihned, jakmile došla zpráva průzkumu o výskytu takových úseků. Využití izolovaných úseků je vhodné již při délce 80—150 km. Při nedostatku automobilních

Obj 6

prostředků a špatné silniční síti nebo při dalších nepříznivých podmínkách lze počítat s využitím izolovaných úseků 50 až 70 km dlouhých. Za dobrých podmínek můžeme železniční provoz zahájit za 1–2 dny po obsazení izolovaného úseku. K zabezpečení provozu používáme lokomotivy a železniční vozy ponechané na izolovaném úseku.

Kratší izolované úseky (10 km a více) budeme zpravidla využívat pro přísun obnovovacího materiálu získaného z místních zdrojů nebo tam, kde je špatný přístup k obnovovaným objektům po silnici. O způsobu využití izolovaných úseků rozhoduje zástupce velitele pro tyl. V závislosti na provozních podmínkách na izolovaném úseku lze předpokládat jeho sníženou výkonnost, tj. asi 12 párů vlaků za 24 hodin (tj. asi 6–7 tun zásob).

Jestliže hrozí nebezpečí, že stanovené lhůty obnovy jednotlivých úseků a objektů na železničním směru nebudou splněny, musí náčelník správy železničního vojska (velitel železničního svazku) učinit neodkladná opatření k posílení ohrožených pracovišť ze zálohy nebo změnami v rozdělení sil a prostředků mezi svazky a útvary.

Železniční směry v průběhu útočné operace obnovujeme zpravidla ve dvou etapách. První etapu zpravidla označujeme jako bližší úkol obnovy (BÚO), druhou jako další úkol obnovy (DÚO).

Železniční svazky a útvary jsou na plnění bližšího úkolu obnovy nasazovány

z výchozích prostorů k obnově nebo přímo z prostorů soustředění po zaujetí operační sestavy (viz obr. 4). Při určování dalšího úkolu obnovy svazku nebo útvaru musíme brát v úvahu termín splnění bližšího úkolu, ztráty osob a techniky, délku přesunu do prostoru plnění dalšího úkolu a požadovaný termín zahájení provozu na úsek udalšího úkolu obnovy.

Nasazení dvou železničních svazků a jednoho železničního útvaru na plnění bližšího úkolu obnovy frontového železničního směru v průběhu 1. frontové útočné operace viz obr. 6. V této situaci útvary železničního vojska plní úkoly bližšího úkolu a plánují obnovu v rámci dalšího úkolu.

Z obr. 6 je zřejmé, že železniční vojsko může v dané sestavě obnovit od D5 do D12 železniční směr 650 km dlouhý, tj. dosáhnout tempa obnovy asi 60 km za 24 hodin.

Dva až tři dny před dokončením obnovy úseku bližšího úkolu obnovy se na úsek přesunuje železniční provozní útvary a zahajuje přípravu železničního úseku k provozu. Provoz zahajuje okamžikem ukončení obnovy a převzetím obnoveného úseku od obnovovacích útvarů. Technickou ochranu provozovaného úseku zabezpečuje technická jednotka železničního provozního útvaru a přidělené posilové jednotky resortu dopravy (např. stavební vlaky — SV, mostní vlaky — MV, apod.). Obnovovací útvary přesunujeme na plnění dalšího úkolu obnovy.

TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ DĚLOSTŘELECKÉ DIVIZE

Organizace týlového zabezpečení dělostřelecké divize vychází z ustanovení základního předpisu Tyl-1-1 „Vojskový tyl“, má však své zvláštnosti, které vyplývají z úlohy a místa tohoto svazku v operační sestavě a ze způsobů jejího bojového použití.

Dělostřelecká divize je určena k posilování prvosledových svazů dalekonosným dělostřelectvem a k vytváření dělostřeleckých skupin. Způsob jejího bojového použití může být různý. Můžeme ji použít jako celek na rozhodujícím směru úderu buď v přímé podřízenosti velitele vyššího svazu, nebo jako posilový prostředek svazu na rozhodujícím směru úderu vyššího svazu. Můžeme ji rozdělit po brigádách svazům 1. sledu v rozsahu podle úkolů jednotlivých svazů. Na základě rozhodnutí velitele svazu zůstanou přidělené brigády buď v jeho přímé podřízenosti, nebo mohou být vcelku, či po částech přidělovány prvosledovým divizím. Raketovou brigádu jako vysoce mobilní a účinný prostředek si velitel svazu zpravidla ponechá ve své podřízenosti k plnění úkolů na hlavním směru. Dělostřelecká skupina svazu v závislosti na množství dělostřelectva může mít 4–6 i více dělostřeleckých a raketometných oddílů. Brigády dělostřelecké divize

přidělujeme divizím na hlavním směru zpravidla jako celek k využití v divizních dělostřeleckých skupinách. Brigády v rámci vševojskových divizí zpravidla dále nerozdělujeme.

Velení dělostřelecké divize a v tom i velení jejímu tylu organizujeme v závislosti na způsobu použití divize v podstatě dvojím způsobem. Velitel a štáb divize může plnit funkci velitele a štábu dělostřelecké skupiny svazu nebo zůstane v přímé podřízenosti velitele vyššího svazu. V obou případech zůstává veliteli divize plná odpovědnost i za materiální, zdravotnické a technické zabezpečení celé divize. Týlové velitelské stanoviště a divizní sklady se umísťují poblíž velitelského stanoviště dělostřelecké divize, které může být umístěno buď v blízkosti VS vyššího svazu nebo VS svazu, u něhož dělostřelecká divize vytváří dělostřeleckou skupinu.

Materiální zabezpečení

Základní význam má zabezpečení zejména dělostřeleckou a raketometnou municí.

K zabezpečení bojové činnosti dělostřelecké divize vytváříme pohyblivé zásoby v rozsahu — viz **tabulku 1**

Tabulka 1

	U zbraně	U brigády	V divizním děl. skladě	CELKEM u dd
Pěchotní munice	0,5	0,3	0,2	1
Dělostřelecká munice	0,5	0,3	0,2	1
Raketometná munice	1	0,5	0,5	2

Zásobování dělostřelecké divize municí do rozvinutí polního zásobovacího systému organizujeme z předsunutých zásob odběry vlastními dopravními prostředky dělostřelecké divize a dělostřeleckých brigád. V dalším ji budeme zásobovat z dělostřeleckého skladu v základně vyššího svazu nebo z jeho oddělení v oddělení této základny, popř. z pohyblivé základny svazu v jehož pásmu působí. I z těchto zařízení si bude zpravidla munici odebírat vlastními dopravními prostředky.

Vysoká spotřeba munice bude typická zejména při průlomu. Přitom značné množství munice bude třeba soustřeďovat do palebných postavení ve velmi krátkém čase a v podmínkách požadovaného vysokého utajení příprav. Proto bude nutné využívat soustředěných dopravních prostředků dělostřelecké divize, svazu i vyššího svazu podle jednotného plánu týlu vyššího svazu.

Základem pro zabezpečení PHM jsou pohyblivé zásoby PHM — viz tabulku 2.

Plynulost v zabezpečení PHM dosáhne-

— v brigádních skladech (1 kdp, 1 ddp),

— v divizním skladu (1 kdp, 1 ddp).

Celkem v rámci dělostřelecké divize udržujeme 8 denních dávek. V závislosti na situaci a plněných úkolech můžeme u divize vytvářet i zvýšené zásoby proviantu (např. o cestovní dávku).

Pohyblivé zásoby proviantu si dělostřelecká divize doplňuje zpravidla odběrem vlastními dopravními prostředky z výdejních míst vyššího svazu nebo svazu. Při vedení bojové činnosti na vlastním teritoriu využíváme též odběrů zásob z určených posádek. Přímé využití proviantu z místních zdrojů na cizím území a z kořisti není s ohledem na nutnost prověření jeho nezávadnosti reálné. Vzhledem k tomu, že dělostřelecká divize nemá vlastní polní pekárny, bude se chlebem zásobovat ze stejných zdrojů jako ostatním proviantem. Totéž platí i o zásobování masem a masnými výrobky.

Základem pohyblivých zásob **výstroje** je u dělostřelecké divize komplet výstroje.

Tabulka 2

	U vozidla	U brigády	V divizním skladě	CELKEM u dd
BA	1	0,25	0,25	1,5
NM pro kolová vozidla	1	0,25	0,25	1,5
NM pro pásová vozidla	1	0,25	0,5	1,75

me za předpokladu, že na jednotlivých zásobovacích stupních udržíme zásoby alespoň ve výši průměrné denní spotřeby s určitou zálohou k úhradě zničených zásob u podřízených stupňů a že na nižších stupních budou včas vyprázdněny potřebné obaly na PHM.

Zásoby dělostřelecké divize doplňujeme odběry vlastními dopravními prostředky z výdejních míst základny vyššího svazu či svazu, popř. i s využitím zásob divizních skladů PHM svazu, u nichž působí jednotlivé brigády. Při přesunu divize do operační sestavy na vlastním území můžeme doplňovat zásoby PHM i odběry z určených posádkových skladů, nebo jiných teritoriálních zdrojů.

Pohyblivé zásoby **proviantu** jsou u dělostřelecké divize členěny na zásoby:

- u muže (1 kdp, 1 ndp),
- u oddílu (1 dpp, 1 ddp),

Typ „L“ obsahuje 150 souprav oděvu a prádla a 150 párů obuvi, typ „Z“ obsahuje 150 souprav zimních doplňků. V divizním skladu divize udržujeme 4 komplety výstroje, v brigádních skladech po 2 kompletech. Tyto komplety výstroje jsou určeny především k zabezpečení odstranění následků po použití ZHN na rozvinovaných místech speciální čistoty.

Zásoby výstroje si doplňuje dělostřelecká divize z vyčleněných zásob v mírových posádkách a po rozvinutí polního zásobovacího systému z výdejních míst pohyblivé základny vyššího svazu nebo svazu.

Zabezpečení **ostatními druhy materiálu** jde na vrub normovaných zásob, které si doplní svými prostředky divize, nebo přímo jednotlivé brigády ze skladů vyššího svazu, jejich míst či oddělení, popř. z určených skladů v pohyblivých základnách svazů. Tyto druhy materiálu si odebírá po-

dle potřeby v 2—3 denních intervalech.

Materiální prostředky pro dělostřeleckou divizi z výdejních míst základny vyššího svazu, jejich oddělení nebo z pohyblivé základny svazu se vydávají na základě šekových žádanek a výše odběrů se zapisuje do odběrní knížky. Při odběru zásob současně předkládá požadavky na další doplnění.

Zdravotnické zabezpečení

Cílem zdravotnického zabezpečení dělostřelecké divize je zachovat životy a navrácet zdraví raněným a nemocným, v co největším rozsahu obnovovat jejich bojeschopnost. K tomu musí zdravotnická služba zabezpečit včasné vyhledávání raněných a nemocných, jejich vyprošťování, vynešení nebo vyvážení z ohnisek napadení a šetrný odsun na zdravotnické etapy. Na zdravotnických etapách se třídí ranění a nemocní a včas se jim poskytuje potřebná zdravotnická pomoc. I u dělostřelecké divize musí mimoto zdravotnická služba zabezpečovat komplexní hygienické a protiepidemické zabezpečení vojsk, nepřetržitou kontrolu zdravotního a fyzického stavu vojsk a potřebný zdravotnický materiál.

Těmto úkolům odpovídá struktura prostředků zdravotnické služby. První lékařská pomoc je poskytována na brigádních obvazistích brigád a příslušníkům velitelství divize na divizním obvazisti. Divizní obvazisti se rozvíjí v blízkosti VS divize, brigádní obvazisti za sestavou brigád tak, aby mohla včas poskytnout pomoc všem zabezpečovaným oddílům. Vzdálenost těchto obvazistů od zabezpečovaných jednotek musí vždy umožnit poskytnutí první lékařské pomoci do 4 hodin a zabezpečovat včasný odsun na vyšší zdravotnickou etapu k poskytnutí odborné pomoci do 6 hodin. Odborná lékařská pomoc bude raněným od dělostřelecké divize poskytována v rozvinutých zařízeních na teritoriu (dočasná lékařská ošetrovací střediska, vojenské nemocnice, pomocné vojenské ne-

mocnice, odsunové nemocnice), na nejbližších etapách vševojskových svazků (divizní obvazisti) nebo na samotných zdravotnických oddílech rozvinutých v blízkosti prostoru činnosti vojsk dělostřelecké divize, popř. přímo v nejbližší nemocniční základně, kam budou ranění odsunováni přes příslušnou rozdělovnu raněných. Ranění a nemocní si bude divize odsunovat zásadně vlastními silami a prostředky. Pouze výjimečně (zejména při likvidaci ohnisek napadení zbraněmi hromadného ničení) může být dělostřelecká divize posílána speciálními zdravotnickými odsuny z prostředků náčelníka zdravotnické služby vyššího svazu. Odsuny probíhají po stanovených odsunových cestách a vytyčených objížďkách.

Závěr

Složitost neselhávající a efektivní organizace všestranného týlového zabezpečení dělostřelecké divize způsobuje především její bojové použití. Bude-li použita decentralizovaně bude decentralizovaná i organizace týlu. V každém případě zůstává týlu vyššího svazu plná odpovědnost za včasné doplňování zásob materiálních prostředků a za vytvoření podmínek pro poskytování zdravotnické pomoci v časových normách, které zabezpečují maximální návratnost raněných zpět na bojiště. Velitel dělostřelecké divize a jeho zástupce — náčelník týlu musí při obdržení bojového úkolu dostat i základní údaje o zdrojích zásobování a místech zdravotnických a ostatních odsunů. Musí mít vždy přehled o stavu zabezpečení jednotlivých brigád. Při jejich decentralizovaném použití řeší jejich zabezpečení v součinnosti s příslušnými týly svazů nebo vševojskových svazků podle zásady, aby systém zabezpečení byl co nejjednodušší a aby zabezpečoval včasné a plynulé zásobování vším potřebným materiálem a včasné poskytování zdravotnické a technické pomoci.

0 sovětské vojenské vědě

V sovětském časopise „Vojennaja mysl“ probíhá od roku 1972 široká výměna názorů na aktuální otázky vojenské vědy. V souvislosti s kvalitativními změnami ve vojenství a v sociálně politickém a vojenskotechnickém charakteru války byly na stránkách vojenského tisku, na teoretických konferencích a vědeckých zasedáních mnohokrát řešeny otázky o

- vztahu války a ozbrojeného zápasu,
- podstatě soudobé války, jejím obsahu a zákonech,
- objektu poznání vojenské vědy, jejím předmětu a struktuře.

Na základě diskuse, která se zabývala těmito otázkami, uveřejnila redakce sovětského časopisu „**Vojennaja mysl**“ v čísle 9/1977 **redakční závěr**, který shrnuje výsledky. Cílem článku je seznámit naše čtenáře s hlavními řešenými problémy.

Soudobá válka, jako pokračování politiky násilnými prostředky, je nejen střetnutím ozbrojených sil, ale také boj v oblasti politiky, ekonomiky a ideologie. Ozbrojený zápas představuje rozhodující znak války a její specifikum. Válka však se ozbrojeným zápasem neomezuje.

Válka je společensko-politický jev, nejostřejší a otevřený způsob boje tříd, států, koalic, protikladných systémů, organizované ozbrojené střetnutí mezi nimi k dosažení politických cílů. Ve své podstatě je válka **pokračováním politiky určitých států a tříd násilnými prostředky**.

Válku vede celý stát. Válka se dotýká všech sfér života a činnosti společnosti. Hlavním a rozhodujícím prostředkem vedení války jsou **ozbrojené síly**. K dosažení stanovených politických cílů ve válce používají se současně s ozbrojenými silami také jiné prostředky, jako například ekonomické, diplomatické a ideologické.

Ozbrojený zápas je specifický obsah války, který tkví v organizovaném použití ozbrojených sil k dosažení politických a vojenských cílů. V občanských a národně osvobozovacích válkách, v partyzánském hnutí, ozbrojených povstáních a v ozbrojeném zápase působí také ozbrojené skupiny lidí. Na průběh a výsledek ozbrojeného zápasu, stejně tak války jako celku, má rozhodující vliv politika, společenský řád a ekonomika bojujících států, úroveň přípravy ozbrojených sil, jejich bojeschopnost a bojová pohotovost.

Vysvětlení sociální podstaty války a armády, studium různých forem boje je spojeno se zkoumáním nejrůznějších zákonitostí, např. filosofických, sociálně politických, ekonomických, vojenských a technických, s rozpracováním různých podstatných teoretických a praktických problémů. Proto poznání těchto zákonitostí v celku ve svém souhrnu nemůže řešit

jedna jakákoli věda. Zkoumání všech těchto různorodých jevů může být skutečně jen společným úsilím velkého množství věd, včetně vojenské vědy. Vojenská věda společně s jinými vědami zkoumá válku jako složitý sociálně politický jev.

Při studiu války má vedoucí úlohu marxisticko-leninské učení o válce a armádě. Zkoumá válku a armádu z filosoficko-sociologických, sociálně politických a politickoekonomických pozic. Je světově názorovým a metodologickým základem všech věd a teorií, které vytvářejí systém vědeckých znalostí o válce a armádě. Ideje a závěry, zákony, kategorie a principy marxisticko-leninského učení o válce a armádě mají zásadní význam při rozpracování sovětské vojenské vědy a doktríny a mnohé z nich jsou bezprostředně jejich obsahem.

V celkovém systému znalostí o válce a armádě má zvláštní místo vojenská věda. Protože je nejvíce spojena s poznáním ozbrojeného zápasu, patří jí hlavní úloha v rozpracování způsobů dosažení politických cílů ve válce. Je prakticky systémem znalostí o charakteru a zákonech války, přípravě ozbrojených sil a státu na válku a způsobech jejího vedení. Hlavním předmětem jejího zkoumání je ozbrojený zápas ve válce.

Vycházíme-li z této definice předmětu vojenské vědy, na její strukturu a obsah přibližně asi přibližně takto.

Jako každá věda, tak i vojenská věda má své obecné základy: systém zákonů a z nich vyplývající obecné principy. V základech se vysvětluje úloha a místo vojenské vědy v celkovém systému znalostí o válce a armádě, dále také její spojitosti a vztahy s jinými vědami, které zkoumají válku.

Jádrem vojenské vědy je **teorie vojenského umění.** Poznává zákonitosti, charakter, principy a způsoby vedení bojové činnosti na strategickém, operačním a taktickém stupni; v souladu s tím zahrnuje teorii strategie, operačního umění a taktiky.

Teorie strategie jako nejvyšší oblast vojenského umění rozpracovává teoretické základy plánování, přípravy a vedení války a strategických operací, zásady vedení ozbrojeným silám, hodnocení a využívání morálně politických a ekonomických možností státu ve prospěch úspěšného vedení vojenských operací, organizace strategického týlu, civilní obrany a jiných druhů zabezpečení. Strategie je jedna pro všechny druhy ozbrojených sil.

Teorie operačního umění rozpracovává zásady a způsoby přípravy a vedení spo-

lečných a samostatných operací a bojové činnosti operačních svazů druhů ozbrojených sil, zkoumá formy a metody vedení vojskům (silám), hodnocení a využívání morálně politického faktoru při přípravě a vedení operací, otázky jejich operačního speciálního, technického a bojového zabezpečení. V souladu s tím zahrnuje obecné zásady operačního umění a teorii operačního umění druhů ozbrojených sil a týlu ozbrojených sil.

Teorie taktiky se zabývá otázkami přípravy a vedení boje svazky, útvary a jednotkami v různých sférách (na zemi, ve vodě a ve vzduchu). V souvislosti s tím zahrnuje teorii taktiky vševojskového boje, svazků, útvarů a jednotek druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk. Teorie taktiky zkoumá rovněž otázky bojového, speciálního, technického a týlového zabezpečení boje.

Součástí strategie, operačního umění a taktiky je **teorie velení.** Rozpracovává způsoby řízení ozbrojených sil a velení vojskům (silám). V rámci této teorie se zkoumají zvláštnosti projevu zákonů a principu velení v ozbrojených silách, systémy velení, metody práce velitelství, štábů a politických orgánů, rozpracovávají se požadavky na technické prostředky velení a na zabezpečení informací.

Teorie vojenské výstavby zkoumá otázky složení a organizační struktury ozbrojených sil v míru a ve válce, vztahů druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, systému jejich zmobilizování, doplňování a rozvíjení, přípravy záloh, organizace vojenské služby a další otázky.

Teorie vojenského výcviku a výchovy se zabývá zákonitostmi a principy vojenského výcviku a výchovy, rozpracovává formy a metody přípravy vojsk a štábů, zásady formování vysokých politických, morálně bojových a vojenských odborných kvalit u vojáků. Využívá podkladů vojenské pedagogiky a vojenské psychologie. Nejdůležitější význam ve výcviku a výchově vojsk má stranickopolitická práce.

Teorie válečné ekonomiky a týlu zkoumá otázky hromadění a využívání materiálních prostředků pro obranu státu a zabezpečení činnosti ozbrojených sil. Rozpracovává požadavky na válečnou ekonomiku v souladu s charakterem války, válečně ekonomické návrhy na zeslabení ekonomiky nepřítelů a vytýčuje cesty k zabezpečení odolnosti vlastní ekonomiky ve válce. V rámci této teorie se studují zákonitosti a principy organizace a práce týlu ozbrojených sil, zvláštnosti

jeho řízení a otázky vzájemné spojitosti tří s válečnou ekonomikou.

Specifická svým obsahem je **teorie cívilní obrany**, která má zvláštní místo v systému znalostí o válce a armádě. Vysvětluje otázky ochrany obyvatelstva a objektů tří státu před prostředky napadení nepřítel, pevnosti ekonomiky, organizace záchranných a neodkladných vyprošťovacích a obnovovacích prací v ohniscích napadení a prostorech živelných pohrom. Vypracovává zásady pro zdokonalení systému velení v civilní obraně.

Změny v ozbrojeném zápase a charakteru války měly za následek rozšíření spojitosti vojenské vědy se společenskými, přírodními a technickými vědami, v jejich rámci vyčlenění speciálních odvětví vědeckých znalostí, které jsou organicky spojeny s vojenskou vědou a bezprostředně směřují k zabezpečení požadků vojenství.

Při poznávání zákonitostí rozvoje vojenského umění, výstavby a přípravy ozbrojených sil má důležitou úlohu **vojenská historie**.

Všechna odvětví a znalosti, které jsou součástí vojenské vědy, mají složitou strukturu. Jsou mezi sebou úzce spojeny. Proces diferenciací a integrace věd staví do popředí nutnost systémového přístupu k různým odvětvím znalostí a problémům, spojených s využitím druhů ozbrojených sil ve válce. V souvislosti s tím je zákonitě v rámci teorie vojenského umění a teorie vojenské výstavby zkoumat dílčí teorie bojového použití a výstavby druhů ozbrojených sil.

Vojenská věda je zkoumána jako jedna pro všechny druhy ozbrojených sil.

V soudobých podmínkách, kdy válka může nabýt globálního rozmachu, má rozhodující význam sladěná činnost různých druhů ozbrojených sil na základě jednoho plánu strategického řízení. Prakticky různé formy strategické činnosti a strategických operací mohou se vést jen společným úsilím různých druhů ozbrojených sil. V podmínkách soudobého charakteru války stává se vedoucí tendencí rozvoje vojenství jednotná a sladěná činnost všech druhů ozbrojených sil.

Vědy dělíme i podle toho, jaké zákonitosti poznávají. Základem sovětské vojenské vědy jsou obecné objektivní zákonitosti, které poznává marxismus-leninismus, samotná vojenská věda, dále z nich pro všechny druhy ozbrojených sil vyplývající jednotné základy vojenského umění, jejich výstavby, vojenského výcviku a výchovy. Druhy ozbrojených sil mají svou vlastní specifiku, a proto každý z nich

má odpovídající teorii, která zkoumá zvláštnosti výstavby a bojového použití daného druhu ozbrojených sil. To však nemůže být podkladem existence zvláštní vojenské vědy pro každý druh ozbrojených sil.

V podmínkách, kdy probíhá stále větší diferenciací a úzká specializace různých odvětví znalostí podle druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a služeb, zájmy jejich systémového výzkumu a integrace vojenskovo-vědeckých znalostí vyžadují nekompromisní posouzení vojenské vědy. Je to skutečně složitý, ale jediný systém vojenských vědeckých znalostí.

L. I. Brežněv ve Zprávě ÚV KSSS na XXV. sjezdu KSSS zdůraznil, že nové možnosti pro plodný výzkum jak obecně teoretického a základního, tak i praktického charakteru se otevírají na styku různých věd, zejména přírodních a společenských. Proto jich musíme plně využívat. Tato slova plně platí i pro vojenskou vědu a s ní hraničící vědy. Vznik společných problémů na styku vojenské vědy s jinými vědami, jejichž řešení může být dosaženo v rámci několika odvětví znalostí, zabezpečuje všestrannější zkoumání problémů přípravy a vedení ozbrojeného zápasu s přihlédnutím k morálně politickým a ekonomickým faktorům a s úplnějším využitím výsledků všech věd pro upevnění obranyschopnosti a zvýšení bojové síly ozbrojených sil. Rozšíření a prohloubení spojitosti vojenské vědy s jinými společenskými, přírodními a technickými vědami obohacuje nejen její obsah, ale i metody zkoumání.

Je především o vojenskou problematiku společenských, přírodních a technických věd, které souvisí s přípravou armády na válku, s vytvořením systémů výzbroje a s všestranným zabezpečením přípravy a vedení ozbrojeného zápasu. Vojenská problematika odpovídajících společenských, přírodních a technických věd se postupně formuje jako speciální odvětví znalostí těchto věd, které se těsně přimykají k vojenské vědě a ve vztahu k ní jsou vědami na hranici, na styku. Takové proplétání věd je v soudobých podmínkách poměrně značně rozšířeným jevem.

V oblasti společensko-politických věd mají největší význam pro ozbrojené síly:

- věda o stranické výstavbě a její odvětví — teorie stranickopolitické práce v ozbrojených silách,
- vojenská historie,
- vojenská etika,
- teorie vojenského práva,

- vojenská pedagogika,
- vojenská psychologie atd.

Např. teorie stranickopolitické práce tím, že vychází z obecných základů vědy o stranické výstavbě a zůstává v jejím rámci, rozpracovává otázky stranickopolitické práce s přihlédnutím ke specifické ozbrojených sil a ozbrojeného zápasu. Formy a metody práce velitelů a politických orgánů, stranických a mládežnických organizací jsou jiné v bojové situaci, než v jakýchkoli jiných podmínkách. Proto tyto otázky můžeme podrobně rozpracovat jen na základě poznání zákonů ozbrojeného zápasu a principů vojenského umění za rozhodujícího a určujícího významu obecně platných stranických zásad. Podobnou specifikou musí brát v úvahu také odvětví jiných výše uvedených věd.

Rozvoj vojenské problematiky v oblasti **přírodních věd** měl za následek vznik celé řady vojenských speciálních věd, jako je např. vojenský zeměpis, vojenská kartografie, vojenská geodézie, vojenská topografie, vojenská hydrometeorologie, vojenská navigace a další.

V oblasti **technických věd** vznikla celá řada odvětví, která jsou bezprostředně spojena s vojenskou vědou. Každé z nich má mnoho vlastních zvláštností, avšak v celku jsou spojena s rozpracováním těchto zásadních problémů:

- tvorba a konstrukce vyzbroje, vojenské techniky a střeliva;
- cesty účinnějšího využití bojových možností vyzbroje a vojenské techniky;
- základy provozu a oprav vyzbroje a vojenské techniky.

Patří tam také balistika, teorie střelby, vojenská radioelektronika, vojenská kybernetika atd.

Správné určení místa vojenské vědy v systému znalostí o válce a armádě, jejího místa a struktury má nejen teoretický, ale také velký praktický význam. Klasifikace vojenské vědy musí zabezpečit

- vědecky zdůvodněné řešení takových otázek, jako je zjištění těch odvětví vědy, na jejichž rozvoj musíme soustředit hlavní úsilí v souladu s praktickými požadavky;
- organizaci a strukturu vědeckých zařízení;
- systémový přístup k plánování vědeckovýzkumné práce;
- sloučení a koordinaci úsilí vědeckých kolektivů ke zkoumání nejsložitějších a aktuálních problémů;
- určení učebních programů na vysokých vojenských školách a u vojsk s tím, aby vojenské kádry studovaly všechna hlavní odvětví vojenské vědy. Tak bude zabezpečeno včasné osvojení výsledků vojenské vědy.

Vědeckotechnický pokrok a vojenství

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora inženýra I. I. Anurejeva, doktora vojenských věd, profesora, zasloužilého pracovníka vědy RSFSR, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ č. 12/1976.

Nejdůležitější úkol dneška k urychlení vědeckotechnického pokroku — organické spojení dosažených výsledků vědeckotechnické revoluce s přednostmi socialismu — určuje řešení celé řady problémů vojenství.

Rozvoj základních vojenskovědeckých výzkumů, které mají důležitý význam pro další zvýšení bojové síly ozbrojených sil a obranyschopnosti státu

Základní vojenskovědecké výzkumy jsou spojeny s možným využitím nových zákonů, zákonitostí a přírodních jevů ve vojenství, především k vytvoření zásadně nových druhů zbraní a vojenské techniky. Tak tomu bylo se vznikem jaderných zbraní, balistických raket a reaktivního letectva, kdy využití vynikajících výsledků teorie relativity, kvantové mechaniky, jaderné fyziky a principu reaktivního pohybu přispělo k objevu takových mohutných druhů zbraní jako jsou raketové jaderné zbraně, které revolučním způsobem ovlivňují vojenství.

Základní vojenskovědecké výzkumy jsou na styku základních výzkumů obecně vědeckého určení a vojenské vědy. Takové výzkumy vyžadují kádry s nejvyšší kvalifikací, které dobře znají stav a perspektivy rozvoje mnoha občanských věd i vojenské vědy. Nejdůležitějšími metodami při pinění výzkumů této skupiny jsou:

- systémová analýza,
- vojenskovědecké prognózování,
- matematické metody,
- teorie operačního výzkumu.

Z nových jevů, vědeckých směrů a zákonů, objevených i zkoumaných v soudobé vědě, můžeme z hlediska vojenského použití jmenovat řízenou termonukleární reakci, kvantovou elektroniku, vědy o kosmu, o Zemi a atmosféře, biologii a fyziku elementárních částic.

Řízená termonukleární reakce jako jev představuje vědecký problém číslo jedna, při jehož řešení zaujmají sovětsí vědci vedoucí postavení na světě.

Všeobecně je znám národně hospodářský význam termonukleární energetiky, je-

jíž vědecké základy vznikají. Lidstvo dostane praktický nevyčerpatelný zásobník energie, která tkví v deuteriu, obsaženém ve vodě moří a oceánů.

Oblasti vojenského využívání řízené termonukleární reakce nejsou dosud zcela jasné, avšak existují zprávy o nových pohonných zařízeních pro raketovou, leteckou a jiné druhy techniky.

Kvantová elektronika je vynikajícím výsledkem vědy v současné době. Poskytuje možnosti vytvořit zásadně novou zbraň — laserovou, která působí rychlostí světla, okamžitě, bez potřeby dopravovat výbušný materiál (kromě samotného zařízení).

Laserová technika se již používá např. ve spojovacích systémech, radiolokaci a systémech velení. Zavedení laserové techniky do vojsk bude bezpochybně spojeno s postupnou změnou řady taktických způsobů a operačního použití sil a prostředků. Bude mít rovněž zásadní vliv na taktiku, operační umění, strategii a vojenství v celku. Již nyní vznikají názory na možné způsoby využívání laserové zbraně v bojové činnosti pozemních vojsk, letectva a vojsk protivzdušné obrany.

Vědy o kosmu (kosmonautika, balistika kosmických přístrojů, fyzika kosmického prostoru, kosmické lékařství aj.) se nepřetržitě a rychle obohacují o nové údaje o vlastnostech kosmického prostoru, o způsobech jeho ovládnutí ve prospěch vědy, techniky a národního hospodářství. Již existují kosmické systémy průzkumu, spojení, navigace, geodezie a meteorologie, které plní úkoly zabezpečení bojové činnosti ozbrojených sil. V perspektivě se sta-

ne kosmos důležitým válčištěm, které bude využíváno k plnění strategických úkolů.

Novým směrem v rámci využívání kosmického prostoru je vybudování dopravních kosmických systémů vícenásobného použití. Takové systémy budou zahrnovat dlouhodobé orbitální stanice, dopravní kosmické lodě vícenásobného použití a meziorbitální kosmické přístroje. Dlouhodobé orbitální stanice s posádkou a různou výzbrojí na palubě mohou plnit celou řadu bojových úkolů, spojených se zničením objektů nepřítele na zemi, ve vzduchu i kosmu, dále různé úkoly velení a zabezpečení bojové činnosti. Dopravní kosmické lodě budou naváděny na oběžnou dráhu k výměně posádky, dopravě výzbroje, různých materiálních prostředků, popřípadě k opravárenským pracím. Značná část prvků dopravní kosmické lodě bude použita několikrát.

Meziorbitální kosmické přístroje jsou předurčeny k dopravě lidí a nákladů mezi kosmickými přístroji, které jsou na různých oběžných drahách. Kromě toho mohou být použity jako kosmický vlek k převedení kosmických přístrojů na jiné oběžné dráhy v souvislosti se změnami v kosmické situaci.

Vybudování dopravních kosmických systémů vícenásobného použití bude znamenat novou etapu v dobývání kosmu, spojenou se vznikem zvláštního „kosmického týlu“.

Vědy o Zemi a atmosféře rostou stále na svém významu pro lidstvo v souvislosti s nezbytností racionálního využívání zásob Země, atmosféry, ochrany životního prostředí před znečištěním a škodlivým vlivem některých druhů lidské činnosti.

V souvislosti s narůstáním nové etapy závodů ve zbrojení se strany agresivních kruhů imperialismu vyvolává vážné znepokojení možnost vzniku nových druhů zbraní hromadného ničení. Proto je nezbytné

z vědeckého hlediska zhodnotit jejich ničivé vlastnosti a možnosti zavedení, ukázat jaké nebezpečí přináší tyto zbraně pro lidstvo, úspěšněji vést boj za zákaz jejich vývoje.

Z nových druhů zbraní hromadného ničení můžeme jmenovat geofyzické zbraně. Využívají přírodních sil ve vojenském cestou umělého působení na zemskou kůru, vodstvo a atmosféru Země.

Působení na zemskou kůru může mít za následek umělé zemětřesení ve velkých obydlených prostorech, působení na vodstvo mohutné přílivové vlny typu tsunami. Působení na atmosféru se spojuje s vytvářením umělého podnebí na určitých územích (líjaky, zátopy, uragány, nevhodná teplota). Nejnebezpečnější je působení na ozonový obal atmosféry — vytváření umělých trhlin v něm. Těmito trhlinami budou pronikat ultrafialové záření Slunce a kosmické paprsky (elementární částice vysokých energií galaktického původu). Taková záření mohou mít za následek zničení života v určitých územích.

Biologie čím dál tím více proniká do popředí vědy a umožňuje vědecky zdůvodněně řešit problémy, spojené s využíváním živé přírody. Velký význam má biologie i ve vojenském, zvláště s možným použitím biologických zbraní. Rozpracování opatření k ochraně obyvatelstva a objektů národního hospodářství v systému civilní obrany, vojsk a objektů týlu v operacích vyžaduje využívání všech výsledků soudobé biologie a lékařství.

Nové směry fyziky elementárních částic jsou sice oblastí výzkumu daleké perspektivy. Přesto však vzniká nutnost „styčné“ analýzy mezi problémy, které řeší základní vědy a vojenská věda. Musíme analyzovat možné vlastnosti nových zbraní, protože celá řada kapitalistických států zapojuje vědce do vědeckovýzkumných prací v oblasti vývoje nových druhů zbraní hromadného ničení.

Systémový přístup k určení vztahu útočných a obranných prostředků vedení války

Věčný problém „střela—pancír“ nabyl v soudobých podmínkách na zvláštním významu. Ohromná ničivá síla útočných zbraní, zejména raketových jaderných, vyžaduje rozpracování účinných systémů obranných zbraní.

Bojové letouny a prostředky protiletectvé obrany, tanky a protitankové prostředky, elektronické prostředky systémů velení a prostředky jejich rušení, způsoby šířování a samočinné počítače dešifrování a jiné příklady vzájemné podmíněnosti rozvoje zbraňových systémů patří k proble-

matice systémového přístupu při stanovení vztahu „zbraň — protizbraň“.

Podstatou systémového přístupu k řešení dané problematiky musí být zásada, že při rozpracování takticko-technických požadavků na novou útočnou zbraň se současně vyvíjejí systémy výzbroje proti jejímu působení. Přitom může být plánováno několik cest, které je nutné zkoumat z hlediska hlavních kritérií účinnosti (bojové činnosti, hodnoty, vědeckotechnických možností, pravděpodobných termínů výroby zbraní).

Výzkum obranného systému zbraně je účelné svěřit vědeckým kolektivům, které mají zkušenosti z rozpracování analogických systémů. To se plně vztahuje i na opačný postup rozpracování systému zbraně, kdy se nejprve řeší obranný systém (předurčený k boji proti existujícímu útočnému systému) a potom se zkoumají cesty vývoje útočné zbraně. Jinak řečeno, je nezbytné teoreticky zkoumat systém zbraně, která má působit proti systému, rozpracovávanému jen „na papíře“. V opačném případě může dojít k vážnému zaostrávání ve vzniku toho systému, který má být předurčen k působení proti nové nepřátelské zbraně.

Tak např. zápas mezi pěchotní a dělostřeleckou zbraní a odpovídajícími obrannými prostředky (pancéřované cíle, opevněné pevnůstky, pěchotní a dělostřelecké zbraně nepřítel) v celku nevedl k vážnému nesouladu mezi vzájemně bojujícími systémy.

Zavedené protitankové řízené střely podstatně zvětšily účinnost protitankové obrany. Je proto zapotřebí určité vědeckotechnické úsilí ke zvýšení účinnosti tanků v nových podmínkách (působení proti systémům velení PTRS, zvýšení palebné sí-

ly, zesílení pancíře atd.). Zvláště velký význam mají nové způsoby bojového použití, které umožňují zmenšit nesoulad v účinnosti proti sobě bojujících systémů zbraní.

Dlouhodobý zápas mezi útočnými leteckými prostředky (bombardovací a stíhací bombardovací letouny, křídlaté rakety třídy „země—země: a „vzduch—země“) a prostředky protiletadlové obrany (protiletadlové dělostřelectvo, přepadové stíhací letouny, protiletadlové rakety) vedl v různých časových obdobích k některým výhodám jednoho či druhého systému. Tak po zavedení přepadových stíhačů s raketovou výzbrojí „vzduch—vzduch“ a protiletadlových raket do výzbroje vrostla účinnost obranného systému zbraní. Zvýšení rychlosti bombardovacích letounů, jejich vybavení velkým množstvím prostředků radioelektronického boje, používání křídlatých raket „vzduch—země“, používání různých způsobů překonávání protivzdušné obrany měly za následek známou stabilizaci vztahu účinnosti útočných a obranných bojových prostředků.

Podobné příklady bychom mohli uvést při vzniku a vývoji ostatních druhů zbraní.

Zkvalitnění vojenskotechnické přípravy příslušníků ozbrojených sil, především důstojnických kádru

Vojenskotechnická příprava je organizována ve vojenských školách a akademiích, ve vojácích, ústavech, v přeškolenacích kursech pro důstojnické kádry a také v každodenní samostatné práci každého důstojníka. Velmi složitým úkolem je určení optimálního poměru mezi rozsahem základních a praktických disciplín, které jsou vyučovány na vojenských školách. Vzhledem k tomu, že rozsah vědeckých informací rychle narůstá a doba studia nemůže být zvětšována, je nezbytné rozhodnout co bude hlavním obsahem učebních plánů a programů. V tomto směru mohou existovat dva názory. První, který požaduje, aby posluchači vojenských akademií získali maximum základních znalostí a zásadních metod současně s potřebným rozsahem praktických znalostí. Druhý názor zdůrazňuje za nutné soustředit úsilí na praktické a aktuální znalosti.

Správnější je první názor, zejména ve vztahu k vojenským akademickým. Zvládnutí základních věd a zásadních metod umožňuje důstojníkovi samostatně a úspěšně získat praktické a konkrétní výsledky, které nepřetržitě vyplývají z poznatků různých věd a z praxe. Na druhé straně důstojník, který získal

značně množství praktických znalostí, avšak nedostatečně zvládl metody základních věd, jen těžko a pomalu si bude osvojovat nové výsledky, neboť dřívější konkrétní znalosti budou poměrně rychle zastarávat. Otázka o poměru rozsahu základních a praktických znalostí je složitá, vyžaduje vědecký přístup a musí být řešena diferencovaně pro různé stupně vojenského vzdělání. Avšak požadavek zvýraznění podílu základních věd je vyvolán celkovým průběhem vědeckotechnické revoluce.

Nebudeme se zmiňovat o společenských a vojenských vědách, které jsou základními vědami v učebních plánech akademií. Zdůrazníme však některé důležité vojenskotechnické vědy, jejichž znalosti jsou zvláště potřebné pro každého důstojníka. Mezi tyto vědy patří:

- teorie bojové efektivity,
- teorie operačního výzkumu,
- vojenská kybernetika,
- celá řada vojenskotechnických věd druhů ozbrojených sil a druhů vojsk (balistika, využívání a udržování zbraní, konstrukce a projektování jednotlivých druhů zbraní a vojenské techniky, opravy výzbroje a vojenské techniky, vojenské návi-

gace, letecká a námořní astronomie, vojenská geodézie, věda o vojenských opevněních atd.).

Teorie bojové efektivity je věda o stanovení bojové účinnosti systémů zbraní a rozpracování návrhů na jejich nejracionálnější použití v boji a operaci. Kromě obecných metod, které umožňují hodnotit účinnost jakýchkoli systémů zbraní, tato teorie umožňuje určovat bojové možnosti systémů zbraní druhů ozbrojených sil a druhů vojsk. Až dosud je teorie efektivity nejvíce studována ve vojenskotechnických akademích. Tuto vědu v současné době požívají také velitelské kádry, protože po jejím zvládnutí mohou přijímat nejučelnější rozhodnutí k využití sil a prostředků v boji.

Teorie bojové efektivity musí být součástí učebních plánů jak vysokých vojenských škol, tak i vojenských akademí. Obsah materiálu bude však různý. Na vysokých školách bude věnována hlavní pozornost základům teorie střelby (odpálení), hodnocení účinnosti jednotlivých palebných komplexů, závěrům technického charakteru, a v akademích — otázkám hodnocení účinnosti systémů zbraní a závěrům operačně strategického rozsahu.

Teorie operačního výzkumu je věda o vypracování kvantitativních návrhů na přijetí rozhodnutí pro operaci a o způsobech vyhledání optimálních rozhodnutí. Pod pojmem operace rozumíme jakékoli opatření (systém opatření), které směřuje k dosažení určitého cíle. Odpálení rakety, střelba z děla, oprava techniky, armádní a frontové operace — všechno to jsou operace v tom smyslu jak je zkoumá teorie operačního výzkumu.

Hlavní hodnotou teorie operačního výzkumu pro vojenské kádry je její značný obecný charakter, možnost získání potřebného množství cenných kvantitativních charakteristik, vyhledání optimálního řešení. Úspěchy této teorie jsou natolik vel-

ké, že by měla mít důležité místo v učebních plánech akademí. Je pochopitelné, že výuka této teorie musí být v souladu s jednotlivými druhy ozbrojených sil a druhů vojsk.

Vojenská kybernetika je věda o struktuře a činnosti automatizovaných systémů velení vojenského určení. Její součástí — teorie informací, teorie algoritmů, teorie automatizovaných systémů velení — mají velmi důležitý teoretický a praktický význam, zejména v souvislosti se zavedením automatizovaných systémů řízení zbraní a velení vojsků do vojsk.

Jedním neobyčejně aktuálním problémem je matematické zabezpečení automatizovaných systémů velení. Využití systému matematického zabezpečení a jeho udržování ve stavu bojové pohotovosti je jednou ze základních podmínek zvýšení operativnosti a kvality velení ozbrojeným silám. Zvládnutí vojenské kybernetiky umožňuje důstojnickým kádrům úspěšněji řešit problémy, spojené se zdokonalením velení vojsků.

Vojenskotechnické vědy vyžadují hluboké znalosti vyšší matematiky, současně fyziky, chemie a dalších věd. Matematická příprava musí být podstatně zvýšena. Takové součásti matematiky, jako je teorie pravděpodobnosti, matematické programování, matematické modelování, teorie hromadné obsluhy a teorie her musí být v odpovídajícím rozsahu zahrnuty do výuky vojenských akademí jak technického, tak velitelského směru.

Velmi důležitým úkolem vojenských vědců je organické začlenění metod a výsledků matematiky a jiných věd do odpovídajících součástí vojenské vědy (a celkově do vojenské vědy). To umožní zvýšit přesvědčivost a vědeckost zkoumaných otázek. Tento stav odpovídá současnému období matematizace znalostí a stále většímu pronikání matematiky do společenských věd.

různé

DĚJINY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY 1939—1945

6. díl. Zásadní přelom ve válce

Koncem roku 1976 vyšel v Moskvě šestý díl dvanáctisvazkových „Dějin druhé světové války 1939—1945“ pod názvem „Zásadní přelom ve válce“.

Autorský kolektiv šestého dílu za řízení G. T. Chorošilova popisuje procesy a události v sociálně ekonomickém a politickém životě válečných koalic a na frontách ozbrojeného zápasu od podzimu roku 1942 do jara roku 1943. Byla to doba, v jejímž průběhu došlo k nejdůležitějším událostem druhé světové války. Kniha objasňuje hlavní faktory, které umožnily Sovětskému svazu uskutečnit zásadní přelom ve válce ve prospěch zemí antihitlerovské koalice. Přesvědčivě dokazuje přínos národů těchto států ke zmaření agresivních snah zemí fašistického bloku.

Hrdinný sovětský lid odrazil druhý generální útok a připravil rozhodující porážku hlavním silám fašistického bloku, zásadně změnil průběh druhé světové války, převzal od silného nepřítele strategickou iniciativu a rozhodujícím způsobem přispěl k vytvoření zásadního přelomu ve válce.

V průběhu zimního tažení roku 1942 až 1943 sovětská vojska zničila přes 100 nepřátelských divizí, tj. více jak 40 % všech sil na frontě proti SSSR. Celkové ztráty hitlerovských vojsk činily asi 1 milion 700 tisíc osob, 3,5 tisíce tanků, 24 tisíc děl a 4,3 tisíce letounů. V období zimního útoku sovětská vojska zahnila hitlerovská vojska do vzdálenosti 600 až 700 kilometrů, osvobodila od okupantů obrovské území o rozloze více jak 480 tisíc km². Sovětský svaz vydržel ekonomický souboj s hitlerovským Německem, které využívalo průmyslový potenciál a zdroje téměř všech zemí západní Evropy. SSSR tak stál před celým světem jako síla, schopná splnit úkoly velké osvoboditelské mise.

Kniha přesvědčivě dokazuje rozhodující vliv válečných vítězství sovětských vojsk v zimě 1942—1943, zejména u Stalingradu, na politickou situaci zemí válečných koalic a na celý průběh druhé světové války.

Kniha se skládá z úvodu, tří částí a závěru. Obsahuje kromě toho chronologický

přehled hlavních událostí, abecední seznam jmen, geografických názvů a přehled map.

V souladu s konkrétními popisovanými problémy má kniha tuto strukturu:

První část — „**Rozhodující přínos Sovětského svazu k vytvoření zásadního přelomu ve druhé světové válce**“ — obsahuje analýzu bojové činnosti Sovětských ozbrojených sil na hlavní frontě druhé světové války, řídicí, organizátorské a inspirující úlohy Komunistické strany Sovětského svazu. Má osm kapitol:

1. V předvečer historického přelomu.
2. Příprava k rozhodujícím událostem.
3. Velké vítězství u Stalingradu.
4. Počátek hromadného vyhnání německých fašistických okupantů ze sovětské země.
5. Závěrečné operace na sovětsko-německé frontě.
6. Činnost válečného námořnictva, letectva a vojsk PVOS.
7. Boj sovětských lidí v týlu nepřítele.
8. Komunistická strana — organizátor boje sovětského lidu za zásadní přelom ve válce.

Druhá část — „**Úsilí národů USA, Velké Británie a ostatních zemí antifašistické koalice v boji proti agresivnímu bloku**“ — popisuje bojovou činnost ozbrojených sil USA a Velké Británie na evrop-

ske-atlantickém, africko-středozezemním a asijsko-tichooceánském válčišti, činnost komunistických a dělnických stran a boj sil národně osvobozenického antifašistického hnutí. Má pět kapitol:

9. Bojová činnost v severní Africe a na Středozezemním moři.
10. Bojová činnost na Atlantiku a v Západní Evropě.
11. Bojová činnost na Tichém oceánu a v Asii.
12. Komunistické a dělnické strany světa jako předvoj boje národů.
13. Rozvoj národně osvobozenického antifašistického hnutí.

Třetí část — „**Ekonomická situace a zahraniční politika válčících států**“ — hodnotí sociálně politické a ekonomické podmínky, v nichž narůstal a prohluboval se zásadní přelom ve druhé světové válce, objasňuje určující vliv válečných vítězství Sovětského svazu na další upevnění antifašistické koalice a oslabení fašistického bloku. Má čtyři kapitoly:

14. Válečné ekonomický potenciál SSSR, USA a Velké Británie.
15. Konsolidace sil států antihitlerovské koalice.
16. Válečná ekonomika a vnitřní politická situace států fašistického bloku.
17. Zahraniční politika států fašistického bloku.

☆

Z mnohých velkých vojenkopolitických událostí a problémů, které se vztahují k období zásadního obrátu v průběhu druhé světové války, zaměřili se autoři hlavně na ty události, které byly charakteristické pro sovětsko-německou frontu a především na hlubokou analýzu přínosu sovětského lidu k dosažení vítězství nad nepřítelem.

Válečná činnost na sovětsko-německé frontě na podzim roku 1942 dosáhla největšího rozmachu a vypětí. Na obou stranách se jí zúčastnilo více než 700 divizí (bez mála 12 miliónů osob), kolem 130 000 děl a minometů; délka fronty dosáhla maxima — 6200 km. V té době, mezi hlavními státy protihitlerovské koalice, byl Sovětský svaz v nejtěžší situaci. V podstatě sám vedl aktivní boj proti fašistickému Německu a jeho evropským spojencům. Nepřítel dosáhl Volhy v prostoru Stalingradu a bezprostředně se přiblížil ke Kavkazu. Jeho vojska byla 150—200 km od Moskvy a blokovala Leningrad. Angličtí a američtí spojenci nespěchali s otevřením druhé fronty. Omezili se jen na čin-

nost nevelkých sil na druhořadých válčištích a bombardovali některé objekty v Německu.

V důsledku hrdinského odporu sovětských vojsk na podzim roku 1942 byl útok nepřítele na jižním křídle sovětsko-německé fronty zastaven. Možnosti útoku úderných uskupení nepřítele vzhledem k velkým ztrátám byly vyčerpány. Celkový poměr sil se změnil ve prospěch Sovětské armády. Koncem podzimu roku 1942 byl v osobách, dělech a minometech 1,1 : 1, v tancích a stíhačích tanků 1,4 : 1 a v bojových letounech 1,3 : 1. Převaha svědčila o ohromných možnostech socialistického státu i v nejtěžších podmínkách války rychle obnovovat bojovou sílu armády. To bylo dosahováno vysokou organizací ekonomiky, plánovitým charakterem socialistického systému hospodářství, dovedným řízením strany, morálně politickou jednotou společnosti a hrdinskou prací lidu, který dával všechny své síly ke zničení nepřítele. Ekonomika státu čím dále tím více zabezpečovala vojska soudobými zbraněmi a bojovou technikou, zvláš-

tě tanky, letouny a dělostřelectvem, které bojovými vlastnostmi převyšovaly podobnou techniku spojeneckých a německých fašistických vojsk. Růst výroby válečného materiálu v SSSR vytvořil materiální předpoklady ke zničení nepřítele.

Bez ohledu na způsobené ztráty fašistický blok na podzim roku 1942 představoval značnou sílu. Hitlerovské Německo, které plně využívalo vlastní síly a prostředky, lidské a materiální zdroje okupovaných států, mělo stále ještě velké možnosti vedení války. Výroba zbraní a válečné techniky, ve srovnání s rokem 1941, se zvýšila téměř dvakrát a v celku zabezpečovala potřeby bojujících vojsk. Nacistické propagandě se stále ještě dařilo udržovat šovinistické nálady hlavní části obyvatelstva Německa. Vojenskopolitičtí představitelé fašistického bloku stanovili vojskům pro zimu 1942—43 na Východní frontě úkol — za jakoukoli cenu udržet obsazená území, nedovolit Sovětské armádě prolomit obranu a soustředováním záloh vytvořit předpoklady k rozvíjení útoku v létě roku 1943. Předvídali také opatření k zabránění případného vysazení anglo-amerických vojsk v Evropě, k udržení obsazených postavení v severní Africe a k zesílení ponorkové války na Atlantickém oceáně.

Tyto celkově aktivní obranné úkoly wehrmachtu neodpovídaly vzniklé situaci ve světě a vycházely z nedocenění možností hlavních států antihitlerovské koalice a přecenění vlastních sil.

V knize autoři zdůvodňují, že Hlavní velení Sovětské armády již v září 1942 zjistilo začínající krizi útoku wehrmachtu, správně zhodnotilo výhodnou situaci, která vznikala na válčišti, a v podstatě od této doby s dlouhodobou předvídatelostí a v hlubokém utajení zahájilo přípravu k přechodu sovětských vojsk do protiútoku.

Celková příprava vycházela z vojenskopolitických cílů na zimu let 1942—43, které stanovil Ústřední výbor Komunistické strany a sovětská vláda a které předpokládaly zásadním způsobem změnit průběh války, osvobodit nejdůležitější ekonomické prostory na jihu státu, prolomit blokádu Leningradu a upevnit postavení na západním, moskevsko-smolenském strategickém směru. V souvislosti s tím Hlavní velení s přihlédnutím k reálným silám, ekonomickým možnostem, vojenskopolitické situaci a určeným cílům, za základ zámyslu stanovilo myšlenku vedení postupných útočných operací na rozsáhlé frontě od Ladožského jezera do předhůří Kavkazu.

Hlavní síly byly soustředovány na jižním křídle sovětsko-německé fronty, kde sovětská vojska vedla hlavní úder. Bylo zapotřebí zničit především silné a aktivní uskupení německých, rumunských, maďarských a italských vojsk mezi řekami Volhou a Donem, na severním Kavkaze a v dalším rozvíjet útok na kurském a charkovském směru a v prostoru Donbas. Aby nepřítel nemohl manévrovat silami a přisunout na jihozápadní směr další zálohy, bylo plánováno vést útočné operace v prostoru Velikých Luk, Rževa a Vjazmy.

Přechod do protiútoku u Stalingradu měl zabezpečit zničení nejsilnějšího úderného uskupení nepřítele, získání strategické iniciativy sovětským velením a vytvoření podmínek k rozšíření fronty strategického útoku.

Úspěch připravovaného úderu u Stalingradu měl v rozhodující míře ovlivnit celý průběh zimního tažení, a proto měl nejen strategický, ale i důležitý politický význam. Ve spojitosti s tím Předsednictvo ÚV-VKS (b), Státní výbor pro obranu a Hlavní velení považovaly za nutné pokládat plánovanou operaci v prostoru Stalingradu za hlavní opatření do konce roku 1942 na celé sovětsko-německé frontě a soustředit na ni pozornost a úsilí strany, vlády a všeho sovětského lidu.

Stalingradskou strategickou útočnou operaci připravovalo Hlavní velení zvláště pečlivě, protože situace neumožňovala sovětskému velení na tomto hlavním strategickém směru dosáhnout podstatné převahy v silách a prostředcích.

Vojska tří frontů na začátku protiútoku měla s nepřítelem skoro stejný poměr sil v osobách a bojovém letectvu. Sovětská vojska převyšovala nepřítele jen v dělostřelectvu 1,5 krát a v tancích 2,2 krát. Za takového poměru sil jen vysoké mistrovství Hlavního velení, velení frontů a armád, mistrovství a zkušenosti velitelů a štábů všech stupňů a nadšení vojáků mohly zabezpečit úspěšné vedení ohromné operace k obklíčení mohutného uskupení nepřítele. S tímto problémem se Sovětská armáda vypořádala jak ve strategickém, tak i v operačním a taktickém měřítku. Dovedně a smělé soustředování sil a prostředků umožnilo vytvořit na směrech hlavních úderů frontů a armád značnou převahu sil a prostředků nad nepřítelem. V úseku průlomu dosahovala převaha v osobách 2—2,5, v dělostřelectvu a tancích 4—4,5.

K vedení operace Hlavní velení účinně využilo výhodného postavení vojsk, které umožňovalo obklíčit nepřítele, který postoupil do značné hloubky východním

směrem. Počítalo s tím, že i když byl nepřítel v předcházejících bojích vyčerpán a neměl možnosti útočit, stále ještě udržoval hlavní síly vojsk v útočném uskupení, které se bez úspěchu snažilo obsadit Stalingrad v době, kdy jeho křídla byla roztažena a nedostatečně zabezpečena. Hlavní velení s vysokým uměním a utajeně připravilo protiútok. Proto stalingradská operace svým rozmachem, časem a místem vedení úderů byla pro nepřítele velkým překvapením. To vše bylo jedním z rozhodujících faktorů úspěchu a přerůstání protiútku ve všeobecný útok na jižním křídle sovětsko-německé fronty. Dovedná volba směrů hlavních úderů, utajené soustředování a rozvíjení strategických záloh, přesné plánování a všestranné materiální zabezpečení operace, soustředování sil a prostředků na zvolených směrech, těsná součinnost mezi všemi vojenskými organizacemi, překvapivá činnost vojsk, vysoká tempa útoku dosahovaná použitím tankových a mechanizovaných svazků, pevné velení vojskům, mužnost, hromadné hrdinství a mistrovství sovětských vojáků byly v konečném výsledku předpokladem velkého vítězství v bitvě na Volze. Historie vojenského umění nezná příklady, kdy se některé armádě podařilo obkličít takové mohutné uskupení nepřítele. Stalingradské obkličení se stalo vzorem vojenského umění.

Veliké vítězství sovětského lidu a jeho ozbrojených sil u Stalingradu za řízení leninské strany je jednou z nejslavnějších stránek kroniky hrdinství Velké vlastenecké války. Bezprostředním výsledkem vítězství bylo zničení 6. a 4. tankové německé, 3. a 4. rumunské, 8. italské armády. Fašistický blok ztratil čtvrtinu svých sil z celkového počtu vojsk, která byla v té době na sovětsko-německé frontě. Celkové ztráty dosáhly asi 1,5 miliónu osob. U Stalingradu bylo vybojováno světové historické vítězství, které způsobilo obrát v průběhu druhé světové války ve prospěch států antifašistické koalice.

Autoři v knize dále rozebírají průběh a výsledky bojů za osvobození severního Kavkazu v roce 1943, které trvaly přes pět měsíců. K osvobození ekonomicky důležitých prostorů Donu, Kubáně a Tereku na začátku roku 1943 byla zahájena strategická útočná operace Jižního a Zakavkazského frontu. Považujeme za správné připomenout, že příprava této operace pro vojska Zakavkazského frontu probíhala ve výjimečně těžkých podmínkách. Horský charakter terénu, malá hustota silnic a cest a nestálé počasí ztěžovaly přeskupování vojsk a přísun materiálně technic-

kých prostředků. Bez ohledu na potíže však velitelé a štáby všech stupňů, útvary a svazky dovedně využily charakteru terénu a odkrytých křidel k vyjití do týlu nepřítele, k vedení rozhodných úderů a k pronásledování odcházejícího nepřítele.

Německá fašistická vojska k udržení předmostí na Tamanském poloostrově a k obraně Kerčského průlivu však s využitím horských hřbetů a řek zvláště úporně bránila přístupy k městům Krasnodar a Novorossiisk.

Současně s bojovou činností u Krasnodaru na levém křídle Černomořské skupiny vedla útok na Novorossiisk 47. armáda. Na tomto směru v týlu německých vojsk byl vysazen námořní výsadek, složený ze svazků 16. střeleckého sboru. Později toto předmostí, které bránil výsadek, bylo pojmenováno „Malá země“. Sedmiměsíční boj na „Malé zemi“ — to je stránka palebné epopeje, hromadného hrdinství, příklad velké vytrvalosti, mužnosti a odvahy.

Výsledkem boje za osvobození severního Kavkazu byl dosažení důležitých vojenskopolitických cílů. Od okupantů bylo osvobozeno území všech autonomních republik severního Kavkazu. velká část území stavropolského a krasnodarského kraje a rostovské oblasti. Vlast získala na zpět Majkopský naftový prostor.

Úspěšný útok sovětských vojsk na středním a dolním toku Donu vytvořil tyčhodné podmínky k vedení strategické útočné operace silami Voroněžského frontu v součinnosti s Brjanským a Jihozápadním frontem v prostoru horního Donu. V průběhu úspěšného vedení ostrogožsko-rossošanské a voroněžsko-kastorněnské operace bylo dosaženo velkého strategického úspěchu. Německá fašistická vojska, která utrpěla velké ztráty, byla nucena zahájit ústup. V obraně nepřítele vznikla slabě bráněná trhlina v šíři 400 km.

Hlavní velení po zhodnocení situace a zjištění, že nepřítel nemá bližší operační zálohy, v únoru roku 1943 nařídilo vést útočné operace na jihu, prakticky bez přestávky, současně na kurském, charkovském, donbaském a krasnodarském směru. Tohoto gigantického útoku jen na jižním křídle se zúčastnilo pět frontů a Černomořské válečné loďstvo. Již v první polovině února vojska Voroněžského, Jihozápadního a Jižního frontu, která útočila v pásmu více než 800 km, postoupila do hloubky 150—300 km a osvobodila Kursk, Bělgorod, Charkov, Rostov a stovky dalších měst a osad. Operací závěrečné etapy zimního tažení se zúčastnilo jedenáct frontů.

Úkoly, které stanovila Komunistická strana a sovětská vláda Sovětské armádě na zimní tažení let 1942—43, byly v zásadě splněny. Na jižním křídle sovětsko-německé fronty bylo postupně zničeno silné strategické uskupení nepřítele ve složení armád „B“ a „A“, způsobeny velké ztráty skupinám armád „Don“, „Sever“ a „Střed“. V důsledku ohromných ztrát nepřítele a růstu sovětské válečné výroby se změnil poměr sil ve prospěch Sovětské armády. Toto vítězství sovětských vojsk mělo ohromný vojenskopolitický význam. Mělo rozhodující vliv na zhoršení vnitropolitické a mezinárodní situace fašistického Německa a jeho spojenců. Autorita a vojenskopolitický prestiž hitlerovského Německa mezi jeho satelity prudce poklesl. Zničení italské, maďarské a dvou rumunských armád sovětskými vojsky

značně oslabilo síly fašistické koalice. Od této doby rychleji dozrávala její hluboká krize.

Důležitým výsledkem úspěšného útoku pro SSSR byla náhlá změna ve zlepšení strategické situace sovětských vojsk na všech směrech. Celková délka fronty se zkrátila více než o 2000 km. V důsledku osvobození hospodářsky důležitých prostorů jihu SSSR a území mnohých oblastí Ruska zvětšila se základna k zabezpečení potřeb fronty. Válečné úspěchy sovětského státu zvýšily jeho autoritu v mezinárodním postavení. Národy celého světa se znovu přesvědčily, že Sovětský svaz a jeho armáda jsou nejreálnější silou, která je schopna vést rozhodný a nekompromisní boj s fašismem až do úplného vítězství.

V knize je podrobně rozebrán průběh válečné činnosti na jiných frontách druhé světové války. Přesvědčivě je vysvětlen rozhodující vliv úspěchů sovětských vojsk na změnu vojenskopolitické situace v severní Africe. Autoři při analýze činnosti spojenců Sovětského svazu dělají správný závěr, že rozdíly ve společensko-politickém řádu určily různý přístup států k dosažení cílů ve válce. Vkládali-li Sovětský svaz do boje s fašistickým blokem všechny síly a prostředky, potom USA a Anglie se vyhýbaly aktivní činnosti proti hlavní síle agresivního bloku — fašistickému Německu — a odkládaly termíny otevření druhé fronty v západní Evropě, nesplnily povinnosti vůči SSSR a protahovaly podepsání druhé dohody se Sovětským svazem o válečných dodávkách.

I přesto, že měli v severní Africe značnou převahu sil a prostředků na zemi, úplnou nadvládu ve vzduchu a na moři, v polovině zimního tažení spojenci snížili bojovou aktivitu vojsk v Tunisu. Tím, že anglo-američtí spojenci vedli tzv. strategický bombardovací útok na Německo, nehledali způsoby rychlejšího zničení nepřítele. Plán strategického bombardování nepředpokládal tu okolnost, že Německo soustředilo hlavní úsilí na výrobu tanků, stíhačů tanků a dělostřelectva, tj. těch zbraní, které potřebovala pozemní vojska na Východě. V té době nebyly bombardovány závody na výrobu leteckých motorů, které byly slabým místem válečného průmyslu Německa a továrny na výrobu umělých pohonných hmot byly zahrnuty do bombardování až na jaře roku 1944. Nebyla účinně bombardována ani komuni-

kační síť Německa, která zabezpečovala operační převozy a zásobování vojsk. To umožňovalo nepříteli oddalovat skončení války, dodávat na frontu bojovou techniku, manévrovat zálohami a přesunovat je ze Západu na sovětsko-německou frontu.

Avšak v důsledku nových vítězství Sovětské armády bylo pro USA a Anglii čím dále tím více zřejmé, že na pokračování a upevnění válečné spolupráce se Sovětským svazem v rozhodující míře závisí úspěch jejich ozbrojených sil v boji s armádami fašistického bloku. Vlády západních mocností byly donuceny počítat s vůlí vlastního lidu, který sympatizoval se SSSR a očekával energická opatření od vlastních vedoucích činitelů.

Politické a vojenské řídící orgány Anglie a USA při plánování operace v prostorech Středoziemního moře sledovaly dalekosáhlé politické a ekonomické cíle: počítaly s úplnou kontrolou severní Afriky, s převedením surovinových zásob afrického kontinentu pod jejich správu, s upevněním a rozšířením vlastních pozic na Blízkém a Středním východě. Severní Afrika se mohla stát nástupištem vpádu do Itálie a států jihovýchodní Evropy. K uskutečnění těchto plánů vedly síly 8. britské armády a spojenecká vojska, která se vylodila v Maroku a Alžiru, dvě sladěné útočné operace ke zničení italsko-německého uskupení v Tunisu, Libyi a Egyptě.

Obě operace probíhaly v neobyčejně výhodné operační situaci pro spojenecká vojska. V Egyptě měla britská armáda převahu nad nepřítelem v osobách 2,8 násobnou, v tancích — 2,6, letounech 4,2 a v dělech 1,9 násobnou a úplnou nadvlá-

du na moři. V průběhu útoku, který trval dva týdny, 8. britská armáda zlomila odpor nepřítele, v prostoru El-Alamejnu mu způsobila značné ztráty a vyhnala ho z Egypta. Toto vítězství bylo pro spojenecká vojska velkou událostí. Změnila situaci v severní Africe v jejich prospěch. Vojska západních spojenců se v boji zocelila a získala zkušenosti z vedení útoku v poušti. Na tuto operaci, která měla lokální charakter a která ovlivnila situaci jen v rámci tohoto prostoru a zabezpečovala ochranu jižního křídla vojsk antihitlerovské koalice, by nebylo nutné ani zvláště upozorňovat. Avšak o vítězství spojenců u El-Alamejnu buržoazní historikové mnoho napsali. Všechno se snaží tomuto vítězství dát význam „mezíku“ ve válce. Avšak ani jeden z nich toto hodnocení nezdůvodňuje faktickým číselným materiálem a srovnávacími podklady. Podívejme se co dokazuje srovnání. Rommelova armáda u El-Alamejnu měla celkem 80 000 osob; v té době však počty fašistických vojsk na stalingradském směru činily více než 1 milion osob. V bojích u El-Alamejnu italsko-německá vojska ztratila 55 000 osob, 320 tanků a přibližně 1000 děl. Celkové ztráty hitlerovských vojsk jen v průběhu protiútoku sovětských vojsk u Stalingradu činily přes 800 000

osob, 2000 tanků a stíhačů tanků a 10 000 děl a minometů.

Je důležité také poznamenat, že vysazení spojeneckých vojsk na pobřeží severní Afriky (8. 11. 1942) a jejich činnost neměly rozhodující vliv na pokračující soustřeďování hlavního množství ozbrojených sil fašistického bloku na sovětsko-německé frontě.

V knize je široce rozebrán trpělivý politický boj SSSR o konsolidaci antihitlerovské koalice, aktivizaci bojové činnosti anglo-amerických vojsk v severní Africe a na Atlantiku, o urychlené otevření druhé fronty v Evropě.

Objektivní nutnost upevnění koalice přinutila vedoucí činitele spojeneckých států jít na sblížení s SSSR a na sladění vlastní činnosti s ním v boji proti společnému nepříteli. Avšak tento pozitivní proces probíhal v podmínkách odporu reakčních sil, silného boje proti celé řadě politických a strategických otázek a ještě nedospěl v dané etapě války k aktivní přípravě a stanovení konkrétní doby otevření druhé fronty v západní Evropě. Rozvoj vztahů SSSR, USA a Anglie ke sblížení byl předurčen společným cílem — zvítězit nad nepřitelem. Nutnost všestranného upevnění koalice začali čím dál tím více chápat realisticky myslící činitelé Západu.

Autorský kolektiv udělal velký kus vědecké a historické práce, ukázal celou řadu nových otázek, přesněji a originálně zdůvodnil mnohé vojenskopolitické jevy. Poprvé rozpracoval tabulku poměru sil bojujících koalic, která charakterizuje možnosti každé bojující strany na začátku nové etapy války a která pomůže čtenáři pochopit zákonitosti a materiální zdroje vítězství. Poprvé s přísnou logikou poslouplností a dostatečně podrobně ukázal spojitost mezi politickými, ekonomickými, ideologickými a strategickými podmínkami a problémy vedení druhé světové války v jejím období přelomu dvou bojujících koalic a hlavními bojujícími státy.

Autoři rozebrali hlavní směry všestranné činnosti strany při přípravě a dosažení zásadního přelomu v ozbrojeném zápasu, při zabezpečování růstu ekonomických a morálně politických možností Sovětského

svazu. Přesvědčivě vysvětlují podstatu všelidového boje s fašismem ve všech jeho projevech, konkrétně rozebírají vzniklé hlavní formy součinnosti partyzánů s vojsky frontů. Nápadně objasňují úlohu Hlavního velení a velení frontů při plánování operací a v průběhu sražení.

Čtenáři, kteří se hlouběji zajímají o studium otázek rozvoje vojenského umění, najdou v šestém díle mnoho zajímavého faktografického materiálu, který ukazuje jakými metodami a způsoby byly řešeny velké problémy, spojené s utajenou přípravou útočných operací skupin frontů a frontů, s vytvářením převahy sil a prostředků na hlavních směrech, s průlomem hluboce členěné obrany, s obklíčením a zničením klíčových uskupení nepřítele a s využitím druhů ozbrojených sil a druhů vojsk.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Владимир Улрых

Отношение политики к ракетно-ядерной войне	3
---	----------

Автор рассматривает основные этапы развития отношений войны к политике, в связи с революцией в военном деле и с оснащением армий ракетно-ядерным вооружением.

Подполковник Йиржи Волдан

Итоги XV-го съезда КПЧ и задачи в подготовке политических работников . .	8
---	----------

Автор, исходя из итогов XV-го съезда КПЧ, определяет основные задачи в подготовке политического аппарата для решения: партийно-политической, политическо-воспитательной и идеологической работы с целью постоянной заботы о укреплении боеготовности армии, а также дальнейшего повышения подготовленности войск.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Ян Штефка, кандидат военных наук

К вводу в сражение танковой дивизии	13
--	-----------

Автор, на основе примеров Великой Отечественной Войны, разбирает ввод в сражение танковой дивизии для завершения прорыва первой полосы обороны противника без применения ядерного оружия.

Подполковник Йиржи Дойива, кандидат военных наук

К организации боя со средствами ядерного нападения противника	20
--	-----------

Автор разбирает проблематику работы командующего и штаба общевойсковой армии при организации и ведении боя со средствами ядерного нападения противника. Он рассматривает задачи, которые назначает командующий армии для организации боя с указанными средствами, а также рассматривает роль штаба общевойскового объединения при выполнении этих задач.

Подполковник Ян Буквай

Некоторые вопросы использования электронно-вычислительных машин . .	26
--	-----------

Автор, исходя из практической деятельности, разбирает задачи, которые могут решать электронно-вычислительные машины и средства автоматизации и механизации управления. На основе этого указывает на некоторые недочеты в применении указанных средств, особенно в полевых условиях работы штабов.

Подполковник Павел Загоржик, кандидат военных наук

подполковник Франтишек Гумл

Использование средств механизации и автоматизации управления на командно-штабных учениях	30
---	-----------

Авторы статьи разбирают некоторые новые направления и элементы развития для обеспечения программного процесса управления войсками. Кроме этого авторы оценивают структуру и методику использования средств механизации и автоматизации управления на командно-штабном учении.

Подполковник Честмир Йирсак, кандидат военных наук, доцент

Ведение боя с самоходной артиллерией противника 35

Автор разбирает актуальную проблематику боевого использования артиллерии в современном бою (операции). Исходя из возможных действий артиллерии противника он делает вывод для боевого применения нашей артиллерии, определяя необходимые изменения в ее деятельности.

Полковник Милош Винкларек

Оперативное искусство войск ПВО страны 41

Автор статьи разбирает основные понятия оперативного искусства войск ПВО страны: объект познания, предмет и содержание. Кроме того, он рассматривает главные задачи оперативного искусства ПВО страны.

Генерал-майор Ян Франко

Особенности воздействий средств ядерного нападения малого калибра 44

Автор разбирает и объясняет проблематику применения тактических средств ядерного нападения противника, уделяя особое внимание ствольной артиллерии, использованию других видов оружия массового поражения и зажигательных средств для поражения целей в тактической полосе обороны.

Подполковник Владимир Марек, кандидат военных наук

Восстановление железных дорог в тыловом районе фронта (окончание) . . . 53

Автор статьи разбирает восстановление железных дорог во фронтовом тыловом районе. Главным образом он рассматривает силы и средства железнодорожных войск, управление соединениями и частями этих войск, а также конкретные задачи в области восстановления железных дорог.

Подполковник Эвжен Мах

Тыловое обеспечение артиллерийской дивизии 58

Автор рассматривает основные вопросы тылового обеспечения артиллерийской дивизии, а именно ее материальное и медицинское обеспечение.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

О советской военной науке 61

Научно-технический прогресс в военном деле 65

ИНФОРМАЦИИ

История второй мировой войны 1939 — 1945 69

(Том шестой «Коренной перелом в войне»)

Статья информирует читателей о шестом томе двенадцатитомного труда, в котором авторы рассматривают процессы и события, которые происходили в социально-экономической и политической жизни воюющих коалиций, а также на фронтах вооруженной борьбы с осени 1942 г. по весну 1943 г.